

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
UNSKO SANSKI KANTON
OPĆINA VELIKA KLADUŠA**

**OSNOVE PROGRAMA I POLITIKE RADA
OPĆINSKOG NAČELNIKA ZA
PERIOD 2021 – 2024. GODINA**

Velika Kladuša, decembar 2021. godine

SADRŽAJ

I UVOD	7
II UNAPREĐENJE RADA I FUNKCIONISANJA OPĆINSKE UPRAVE	13
III ODNOS I SARADNJA SA OPĆINSKIM VIJEĆEM	22
IV UNAPREĐENJE RADA I FUNKCIONISANJA MJESNIH ZAJEDNICA	25
V PROSTORNO-PLANSKA DOKUMENTA OPĆINE VELIKA KLADUŠA	30
VI STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE VELIKA KLADUŠA	32
VI-1. Potencijali	34
VI -1.1. Peradarstvo	34
VI -1.2. Prehrambeno prerađivačka industrija	36
VI -1.3. Primarna poljoprivredna proizvodnja	36
VI -1.4. Prateći sadržaji	37
VI -1.4.1. Društvenih standard	37
VI -1.4.2. Transport	37
VI -1.4.3. Inženjering	37
VI -1.4.4. Sektor marketinga	37
VI -1.5. Samoodrživost	38
VII PRIVREDA I ZAPOSŁJAVANJE	40
VII-1. Razvoj Općine putem javnih preduzeća	47
VII-1.1. JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša	50
VII-1.1.1. Zavisno društvo Alatuša d.o.o.	52
VII-1.1.2. PJ Bosanka proizvodnja metli i četaka	53
VII-1.1.3. PJ Ateks proizvodnja konfekcije	53
VII -1.1.4. Sektor Trgovine	53
VII -1.1.5. PJ Alatuša inženjering	54
VII -1.1.6. PJ Alatuša – bau	54
VII -1.1.7. PJ AG - materijal	54
VII -1.1.8. PJ Agro – Alatuša	54
VII -1.1.9. PJ Ateks konfekcija	55

VII -1.1.10. Započeti projekti u JKUP “Komunalije” d.o.o.	56
VII -1.1.10.1. Gradska tržnica	56
VII -1.1.10.2. CUO (Centar za upravljenje otpadom) - JKUP „Komunalije“ d.o.o ..	56
VII -1.1.10.3. Prehrambena industrija Trnovi	57
VII -1.1.11. Planirane poslovne jedinice i zavisna društva	57
VII -1.2. Program uzgoja i prerade bijelog luka češnjaka	60
VII -1.3. Program otkupa proizvodnje i prerade bundeva	60
VII -1.4. Program otkupa i prerade šumskih plodina	61
VII -1.5. Program uzgoja i prerade bazge	62
VII -1.6. Program za proizvodnju i preradu bobičastog voća	62
VII -1.7. Program sakupljanja, uzgoja i prerade puževa	63
VII -1.8. Program za proizvodnju i preradu lješnjaka i oraha	64
VII -1.9. Program prekogr. suradnje EU INTEREG–Zaštita i promocija kestena	65
VII -1.10. „Razvoj energetski učinkovitih mreža gradova i općina u prekograničnom području“ – I.N.G.R.I.D.	66
VII -1.11. Projekti IFAD	66
VII -1.12. Izdvojeni kapitalni projekti	68
VII -1.12.1. Gradska tržnica Velika Kladuša	68
VII -1.12.2. Centar za odlaganje otpada i sanacija deponije Radića Most	69
VII -1.12.3. Informativno-edukativno-obrazovno-kulturni centar Zuhdija Žalić	70
VII -1.12.4. Zgrada CEB II – socijalni stanovi	71
VII -1.12.5. Javna kuhinja	72
VII -1.12.6. JU Dječiji vrtić i igraonica	73
VIII PRIRODNI RESURSI I RAZVOJ TURISTIČKOG SEKTORA	74
VIII- 1. Turistički potencijal i infrastruktura	75
VIII – 1.1. Turističko-ugostiteljski kompleks „Bazeni Mala Kladuša“	76
VIII – 1.2. Kompleks STARI GRAD	77
VIII – 2. Poljoprivredno zemljište kao resurs Općine Velika Kladuša	79
VIII-2.1. Struktura zemljišta na području općine Velika Kladuša	79
IX - OPĆA KLADUŠKA ZADRUGA	81
X KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	83

X-1. Snabdijevanje vodom	83
X -2. Kanalizacija	83
X -3. Prikupljanje i zbrinjavanje otpada	84
X-4. Gradsko groblje-mezarje	84
X -5. Javna higijena	85
X -6. Zelene površine	85
X -7. Drvoredi i ukrasno bilje	85
X -8. Zbrinjavanje pasa lotalica	85
X -9. Saobraćajna signalizacija	85
X -10. Dekoracija grada	86
X -11. Javna rasvjeta	86
X -12. Održavanje vodotoka	86
X -13. Akcija April mjesec čistoće	86
X -14. Lokalni ekološki akcioni plan	87
XI BRIGA O DJECI I MLADIMA	89
XII PUTNA INFRASTRUKTURA	90
XIII JAVNI GRADSKI SAOBRAĆAJ	90
XIV SAOBRAĆAJ U GRADSKOM PODRUČJU I NASELJENIM MJESTIMA	90
XV SAOBRAĆAJ U MIROVANJU	91
XVI ELEKTRODISTRIBUTIVNA MREŽA	91
XVII PTT INFRASTRUKTURA	92
XVIII DRUŠTVENE DJELATNOSTI	92
XIX SOCIJALNA ZAŠTITA	92
XX ZAŠTITA PRAVA NEZAPOSLENIH DIONIČARA „AGROKOMERC“	93
XX – 1. Prijedlog za preuzimanje i obnovu Agrokomerca	93
XXI SPORT I KULTURA	97

XXI-1. KULTURA	97
XXI-2. SPORT	100
XXII BEZBJEDNOST IMOVINE I GRAĐANA	101
XXIII MIGRANTSKA KRIZA	102
XXIV OTKLANJANJE POSLJEDICA PANDEMIJE KORONAVIRUSA COVID-19 ...	102
XXV ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	113
XXVI NAPOMENA	115

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 49/06), člana 27. Zakona o lokalnoj samoupravi Unsko-sanskog kantona („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 8/11), te člana 43. i 50. Statuta Općine Velika Kladuša („Službeni glasnik Općine Velika Kladuša“, broj: 12/11), Općinski načelnik Općine Velika Kladuša, utvrđuje:

OSNOVE PROGRAMA I POLITIKE RADA OPĆINSKOG NAČELNIKA ZA PERIOD 2021 – 2024. GODINA

I UVOD

Polazeći od činjenice da je Općinski načelnik, kao izvršno-upravni organ, uz Općinsko vijeće, nosilac prava i obaveza u sistemu lokalne samouprave Općine Velika Kladuša i da je u skladu sa zakonom i Statutom Općine, najodgovorniji subjekt za efikasno i zakonito funkcionisanje lokalne uprave, svakako je nužno da programske aktivnosti Općinskog načelnika za mandatni period preferiraju i uključuju projekciju programskih ciljeva ukupnog sistema lokalne samouprave Općine Velika Kladuša u kojem djeluju subjekti koji su odgovorni za pojedine oblasti života i rada u Lokalnoj zajednici.

Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika u prethodnom mandatnom periodu zasnivale su se, u prvom redu, na izvršenoj analizi zatečenog stanja na dan primopredaje dužnosti Općinskog načelnika, stanja Budžeta Općine i Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2014-2023. godina.

Dakle, temeljni dokument za izradu Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika za period 2021-2024. godina trebala bi biti, osim Dokumenta okvirnog budžeta, i Strategija razvoja Općine koja je još uvijek aktuelna, odnosno važeća.

Međutim, zbog značajnih propusta učinjenih prilikom izrade i donošenja, kao i evidentnih nedostataka, ovaj ključni strateško-razvojni dokument Općine Velika Kladuša nije mogao funkcionalno poslužiti kod izrade Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika za period 2021-2024. godina, a što je pored ostalog i osnovni razlog zbog čega Općinskom vijeću do sada ovaj Dokument nije ni bio ponuđen na razmatranje i usvajanje.

Naime, Općina Velika Kladuša u poratnom periodu je, putem nadležnih službi i organa lokalne samouprave, izradila i usvojila dvije Strategije integralnog razvoja koje obuhvataju, odnosno odnose se na period od 2007. godine do 2017. godine i period od 2014. godine do 2023. godine.

Važno je po ovom pitanju naglasiti činjenicu da su navedene strategije, nažalost, ostavile veći broj otvorenih pitanja koja svakako zaslužuju i moraju biti detaljno i konkretno razrađena u narednom periodu kroz novi odgovarajući strateško razvojni planski dokument.

Jedno od najvažnijih otvorenih pitanja koje je ostalo nedovoljno, odnosno praktički nije nikako razrađeno navedenim planskim dokumentima, je pitanje trenutnog statusa i sudbine postojećih kapaciteta i potencijala preduzeća „Agrokomerc“ d.d. Velika Kladuša, a koje i danas čini približno 80% svih razvojnih potencijala i resursa Općine Velika Kladuša.

Ovo pitanje je samo usputno spomenuto u jednom poglavlju Strategije razvoja Općine Velika Kladuša, koja obuhvata period od 2007. do 2017. godine, i to na način da se u pomenutom Dokumentu jedino ističe pitanje u smislu dileme, **da li kapacitete navedenog Preduzeća tretirati (koristiti) potpuno, djelimično, ili uslovno**, da bi se na tome i završilo, jer se u konačnici, kapaciteti istog u planskim veličinama ove Strategije nikako **nisu koristili, niti više uopće spominjali**.

Dakle, iz navedenih okolnosti proizlazi da je je Dokument koji bi trebao predstavljati okvir i temelj svih programskih aktivnosti Općinskog načelnika, praktički neupotrebljiv za izradu kvalitetnih i realnih Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika za tekući mandatni period, što je i bio razlog da se, prije svega, trebao pokrenuti postupak koncipiranja Platforme za izradu Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina, odnosno za period 2021-2031. godina, kao bi se na osnovu te, i takve Platforme, mogle izraditi i predložiti Općinskom vijeću realne, i u praksi provodive, Osnove programa i politike Općinskog načelnika za period 2021-2024. godina.

Pored ostalog, u aktuelnom strateško razvojnom dokumentu, praktički nisu ni bile planirane bilo kakve konkretne aktivnosti i isti je kao takav, može se sa punim pravom konstatirati, nekompletan i nedovršen, bez jasnih projekcija i planova vezanih za lokalni ekonomski razvoj.

Imajući u vidu ovdje navedene, a i druge ograničavajuće okolnosti, kao i činjenice da bez stvaranja novih vrijednosti putem novog i značajnijeg zapošljavanja nema evidentnog razvoja i napretka, kao logičan slijed postupanja, namentnula se potreba da se izradi Strateške platforme za Strategiju razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina, odnosno za period 2021-2031. godina, pristupi znatno ranije nego je to bilo predviđeno utvrđenim kalendarom ovih aktivnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ciljevi utvrđeni Platformom u cjelini svakako predstavljaju i osnovu Programa i politike rada Općinskog načelnika za tekući mandatni period.

Dosadašnje aktivnosti i nastojanja u pogledu stvaranja uslova potrebnih za unapređenje rada i funkcionisanja Općinskog organa uprave, nisu u konačnici u najboljoj mjeri rezultirale adekvatnim i kvalitetnim odgovorom na sve prisutne izazove aktuelnog vremena.

Mora se priznati da je u ovom segmentu ipak izostao odgovarajući i očekivani pomak u smislu uspostave operativnijeg, funkcionalnijeg i ekonomičnijeg Organa općinske uprave, a čemu su u znatnoj mjeri doprinjela neočekivana i nezakonita događanja u pogledu pritvaranja Općinskog načelnika, i što je svakako rezultiralo u dobroj mjeri neuređenim stanjem u smislu rješavanja upravnih predmeta po nadležnim službama, kao i neefikasnom međusobnom koordinacijom i komunikacijom državnih službenika u okviru službi Općinske uprave, a što se naravno u konačnici značajno odrazilo i na sam kvalitet pružanja usluga građanima Općine Velika Kladuša.

Ovakva konstatacija se u dobroj mjeri može primjeniti i na efekte koje su u navedenom smislu izazvale radnje koje su u posljednoj godini prethodnog manadata Općinskog načelnika poduzimane od strane državnih organa viših nivoa vlasti, u prvom redu od strane Tužilaštva Unsko-sanskog kantona, a koje su Općini Velika Kladuša, kao jedinici lokalne samouprave, nanijele ogromnu štetu i dugoročno nesagledive posljedice, koje kao

neposrednu refleksiju već sada imaju značajnu blokadu svih pokrenutih pozitivnih razvojnih procesa, pa čak i prekidanje, odnosno obustavljanje realizacije i onih razvojnih projekata koji su u to vrijeme bili u podmakloj fazi realizacije, a čiji nastavak realizacije u budućem periodu je nažalost veoma upitan, čak i ako bi se trenutno stvorili svi nedostajući materijalno financijski uslovi potrebni za njihovu realizaciju iz razloga već značajno prekoračenih rokova i narušenih drugih sličnih odnosa i pozicija.

Osnove Programa i politike rada Općinskog načelnika Općine Velika Kladuša za period 2017.-2020. godina činili su razvojni projekti i sasvim novi, do tada u praksi na ovim prostorima potpuno nepoznat, odnosno ranije nikad primjenjivan metod razvoja sa **novom ekonomijom i novom praksom**, a za koji model je **Općinski načelnik na početku tog mandata dobio i jednoglasnu podršku tadašnjeg saziva Općinskog vijeća**, pa se slijedom ove činjenice nameće kao opravdano da se i kroz ovaj materijal (**Osnove programa i politike rada**) posebno, makar informativno, obrade i prikažu, kako realizirani, tako i započeti, odnosno planirani razvojni projekti iz tog perioda.

U realizaciji programsko planskih aktivnosti u prethodnom mandatnom periodu, pored ostalih okolnosti, u dobroj, možda i najznačajnijoj mjeri, kao ograničavajući faktor je bio izražen u pogledu nedovoljne, neodgovarajuće, pa i nekvalitetne zakonske regulative i uređenosti pitanja iz oblasti javno privatnog partnerstva, a na kojem osnovu se u određenoj mjeri zasnivala konstrukcija finansiranja, kao i realizacije jednog dijela, Programom rada Općinskog načelnika planiranih razvojnih projekata.

Osnove Programa i politike rada Općinskog načelnika za period 2021. – 2024. godina, zasnivaju se, prije svega, na zakonskim nadležnostima Općinskog načelnika i jedinstvenog Organa uprave Općine Velika Kladuša, a polazeći u prvom redu od procjena do kojih se došlo analizom ostvarenih rezultata i ograničavajućih faktora u prethodnom periodu, prvenstveno razvojnih planskih dokumenata Općine, Programa izgradnje komunalnih i drugih objekata infrastrukture na području općine Velika Kladuša, Općinskog budžeta, te Programa rada Općinskog vijeća u prethodnim godinama.

Projekcija Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika je u najvećoj mogućoj mjeri uravnotežena sa očekivanim prihodom budžetskih sredstava i sredstava koja se, u skladu sa planiranim veličinama, trebaju obezbijediti iz drugih izvora u realizaciji pojedinih programskih zadataka, a što ima za cilj aktiviranje svih materijalnih, tehničkih, stručnih i ljudskih potencijala, kako u oblasti privređivanja, obnove i izgradnje, tako i u oblasti društvene nadogradnje Općine kao Lokalne zajednice.

Iako se u programskom periodu, kao što je to bio slučaj i u prethodnom mandatu, pored direktnih posljedica izazvanih pojavom pandemije Covid 19, kao i globalne ekonomske krize, a u slučaju Općine Velika Kladuša i otvorene opstrukcije i prisutnih blokada od strane državnih organa viših nivoa vlasti, i dalje **moгу očekivati izrazito nepovoljni uslovi za razvoj**, smanjenjem izdataka budžetskih sredstava i nastavljanjem, u proteklom periodu aktuelnog mandata Općinskog načelnika, već uspostavljenog trenda značajnih ušteda u potrošnji budžetskih sredstava, nastojat će se da se glavni ciljevi Plana i politike za programski period u cjelosti i realiziraju.

U skladu sa ovlaštenjima i odgovornostima, kod izvršavanja Budžeta Općine, poduzimat će se sve aktivnosti u cilju praćenja ostvarivanja i zakonitog trošenja Budžeta, te redovnog izvještavanja Općinskog vijeća, a posebna pažnja posvetit će se budžetskoj

disciplini i transparentnosti rada Organa općinske uprave u svim vidovima, sa osnovnim ciljem stvaranja u značajnijoj mjeri, a i **daljnjeg stalnog jačanja, razvojne komponente Budžeta Općine i ulaganja u razvojne i nove djelatnosti javnih preduzeća kojima je Općina Velika Kladuša vlasnik i osnivač.**

Sve nabavke za potrebe Općinskog organa uprave vršit će se isključivo putem javnog poziva i u skladu sa procedurama utvrđenim Zakonom o javnim nabavkama, a poslovi održavanja lokalnih i nekategorisanih puteva, ulica, javne rasvjete i slično dodjeljivat će se, u skladu sa materijalnim propisima kojima je regulisana ova oblast, u prvom redu **subjektima koji su od javnog interesa, odnosno kojima je osnivač Općina.**

Posebna pažnja će se u programskom planskom periodu posvetiti uspostavljanju potrebne saradnje i koordinacije svih aktivnosti od zajedničkog interesa sa predstavnicima susjednih općina sa područja Unsko-sanskog kantona i općina iz pograničnog područja Republike Hrvatske, kao i sa područja drugih država, bivših republika SFRJ, te nastavku saradnje sa gradovima sa kojima Općina Velika Kladuša već ima uspostavljene i izgrađene različite oblike odnosa i sklopljene sporazume o saradnji, u prvom redu, po osnovu već pokrenutih razvojnih projekata („**Kesten“ i slično**), te uspostavljanju sličnih odnosa i sa drugim gradovima u Zemlji i inostranstvu, a koji za to iskazuju interes.

Ove Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika sadržavaju prioritetne pravce razvoja za period 2021 – 2024. godina, imajući u vidu u prvom redu činjenicu da Općina Velika Kladuša ima značajne potencijale i mogućnosti koje nisu u dovoljnoj mjeri, ili nisu nikako iskorištene, i koje predstavljaju realnu osnovu da **Općina svakako može biti mjesto za ugodno i sigurno življenje**, a što se stavljanjem u funkciju svih raspoloživih resursa, naročito ljudskih, odgovarajućim spojem znanja, mladosti i iskustva iz prethodnog perioda, nesporno može i postići.

Osnove ovog Programa i politike podrazumjevaju dakle, kontinuiran i sveobuhvatan rad i angažman u programskom periodu, prvenstveno na razvoju Općine i stvaranju potrebnih uslova za ekonomski siguran i prosperitetan život naših građana u cjelini, vodeći pri tom posebno računa o potrebama svih dobnih i socijalnih grupa, te obezbijedivanjem, **odnosno vraćanjem Općini Velika Kladuša mjesta koje realno zaslužuje i koje joj, po različitim osnovama, opravdano i pripada u svim razvojnim planovima Unsko-sanskog kantona, Federacije Bosne i Hercegovine, pa i šireg okruženja.**

U ovom poslu svakako će **posebno biti bitna uloga** svih struktura općinskog nivoa vlasti i njihov odgovarajući odnos, postupanje i planiranje u skladu sa iskazanim potrebama i zahtjevima **svake od četrnaest mjesnih zajednica** ponaosob, koliko ih je organizirano i djeluje na području Općine.

U toku planskog perioda, osim zacrtanih programskih ciljeva Općinskog načelnika, u kontinuitetu će se obavljati i aktivnosti na provođenju općinske politike, te izvršavanju općinskih propisa i nadležnosti eventualno delegiranih, ili prenešenih sa nivoa kantonalnih i federalnih vlasti.

Redovno će se, **u skladu sa iskazanim interesom i potrebama**, vršiti saradnja i posjete organima viših nivoa vlasti, te prijem predstavnika istih, kao i prijem stranih delegacija i predstavnika ambasada u Bosni i Hercegovini.

Vršit će se redovni periodični obilasci svih mjesnih zajednica i prijem predstavnika mjesnih zajednica i nevladinih organizacija, kao i prijem građana po raznim pitanjima i osnovama.

Organizirat će se, i po potrebi održavati, redovni sastanci, naročito sa predstavnicima Misije OSCE-a, ali i drugih međunarodnih organizacija prisutnih u Bosni i Hercegovini, te vršiti redovna komunikacija sa predstavnicima sredstava informisanja.

Nastavit će se kontinuiran rad i aktivnost u Savezu općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine, te značajnije i odgovarajuće zastupanje i predstavljanje Općine Velika Kladuša u ovom Savezu po različitim osnovama.

Obezbijedit će se, u skladu sa propisima, aktivno učešće u radu Kolegija Općinskog vijeća i rukovođenje radom Općinskog organa uprave i općinskih državnih službenika, te obavljanje nadzora nad radom istih.

S obzirom na to da je Općinski načelnik, zajedno sa službama Općinskog organa uprave, u najvećoj mjeri predlagatelj akata i drugih materijala iz Programa rada Općinskog vijeća, odgovarajuća aktivnost će posebno biti usmjerena na pravovremenu i efikasnu pripremu materijala predviđenih aktuelnim Programom rada Vijeća, kako bi se isti u što je moguće većoj mjeri i izvršavao.

Isto tako, aktuelni mandatni period će svakako karakterisati, u prvom redu, okončavanje započetih, a nedovršenih aktivnosti i projekata, a posebna pažnja bit će usmjerena na nove aktivnosti koje su prvenstveno povezane sa razvojem Općine Velika Kladuša u cjelini, vodeći pri tom računa posebno o potrebama svih dobnih i socijalnih grupa.

Privredu Unsko-sanskog kantona nažalost još uvijek u značajnoj mjeri karakterišu negativni makroekonomski pokazatelji, pa je tako, primjera radi, vrijednost BDP-a u periodu 2009. do 2019. godine, smanjena za oko 1%, a vrijednost BDP-a Per capita svrstava Unsko-sanski kanton na posljednje mjesto u odnosu na sve kantone u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Usporedba BDP-a po stanovniku unutar kantona Federacije ukazuje na značajne unutar kantonalne razlike.

Stopa nezaposlenosti je za 11% viša u odnosu na prosjek Federacije Bosne i Hercegovine.

Procjenjuje se da je u privrednim aktivnostima Unsko-sanskog kantona zastupljen visok udio sive ekonomije što dodatno ograničava, odnosno onemogućava kvalitetan uvid u stvarno stanje privrede.

Indeks razvijenosti je za oko 22% niži od Federacije Bosne i Hercegovine, te je prema tome Unsko-sanski kanton na osmom mjestu od deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine.

Nositelj privrede na području Unsko-sanskog kantona su mikro preduzeća, koja imaju najčešće do devet zaposlenih.

U posljednjih nekoliko godina u Unsko-sanskom kantonu dolazi do smanjenja poduzetničkih aktivnosti, a što neminovno rezultira zatvaranjem poduzeća i obrta, te smanjenjem investicijskih aktivnosti.

Svakako da u ovakvim okolnostima nije nimalo čudno što se na bilo koji način pokušava zaustaviti pokrenuti proces oživljavanja i razvoja Velike Kladuše, kao Lokalne zajednice i da se koriste sve prilike kako bi se **blokirao proces izlaska iz bijede i siromaštva pokrenut temeljem Projekta revizije privatizacije putem razvoja**, a koji predstavlja svojevrsan revolucionaran pristup i traži bezrezervnu i snažnu motivacionu podršku u cilju očuvanja fokusa na **viziju bolje, sigurnije i prosperitetnije budućnosti**.

Ovakva motivaciona tenzija se na najbolji mogući način stvara, unapređuje i održava kontinuiranom edukacijom, kroz lični i kolektivni rast, napredak i razvoj.

Građanima Općine Velika Kladuša ovakvo nešto nije strano i nepoznato jer sistem "Agrokomerc" se, u ne tako davnoj prošlosti, odlikovao upravo činjenicom da je u cjelosti za taj period, u najvećoj mogućoj mjeri, bio **"drugačiji od drugih"**.

Radi podsjećanja, kakvo je stanje po općinama Unsko-sanskog kantona bilo na početku prethodnog mandata Općinskog načelnika u kojem periodu su i pokrenuti značajni razvojni procesi i projekti, važno je istaknuti da je u pogledu razvijenosti Općina Velika Kladuša tada zauzimala šesto mjesto na nivou Kantona, dok je po istom osnovu bila na pedesetšestom mjestu u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Sve zemlje Zapadnog Balkana po stanovniku imaju veći domaći proizvod od naše Zemlje, izuzev Albanije, u kojoj je približno stanje kao i u Bosni i Hercegovini, odnosno oko 5.000 EUR po stanovniku.

Jedino je Kosovo ispod ovoga prosjeka, dok Slovenija na primjer ima BDP koji je već premašio 30.000 EUR po stanovniku, a u Hrvatskoj je iznad 15.000 EUR, odnosno tri puta viši nego u našoj zemlji.

Bruto nacionalni dohodak u Velikoj Kladuši je 205.918 KM prosječno, dok je prosječan broj stanovnika 47.269, iz čega poizlazi iznos od 4.300 KM po glavi stanovnika naše lokalne zajednice.

Iako je u proteklom mandatu Općinskog načelnika zatečeno izuzetno složeno i teško stanje, i pored niza opstrukcija i prisutnih poteškoća, stanje se u znatnoj mjeri promijenilo na bolje, pa je tako, sa zatečenog šestog mjesta ranga razvijenosti u Unsko-sanskom kantonu, krajem 2020. godine, Općina Velika Kladuša, prema statističkim podacima, bila na drugom mjestu po stepenu razvijenosti u USK.

Pravci djelovanja u periodu koji obuhvataju ove Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika, kao plansko razvojni dokument, mogu se grupirati u slijedećih nekoliko osnovnih prioriteta:

- Privredni razvoj Općine Velika Kladuša, kao lokalne zajednice i **prelazak sa tradicionalnog i inertnog na savremeni i agilni razvoj**, uz stvaranje nedostajućeg potrebnog ambijenta za **bolji, kvalitetniji i perspektivniji život** svih građana u uslovima **jednakih prilika i mogućnosti za sve**,

- Osiguranje **socijalne sigurnosti i ekonomske stabilnosti** za sve građane Općine,
- **Usporavanje i zaustavljanje procesa odlaska mladih i porodica sa djecom** sa područja Općine i u konačnici **stvaranje potrebnih i kvalitetnih uslova za njihov povratak** u vremenu koje predstoji,
- **Zaštita i očuvanje kapaciteta “Agrokomerca” d.d. Velika Kladaša, kao najvećeg i najvažnijeg privrednog potencijala i općeg dobra** svih građana Općine Velika Kladaša, od kojeg, još uvijek i u najvećoj mjeri, zavisi budućnost Velike Kladaše i svih njenih građana,
- **Razvoj, izgradnja i održavanje objekata komunalne infrastrukture** (osiguranje kvalitetnog i kontinuiranog snabdjevanja pitkom vodom građana i privrede, završetak asfaltiranja svih lokalnih puteva u mjesnim zajednicama i slično),
- Stvaranje uslova za **razvoj i ekspanziju privatnog poduzetništva**, uključujući i smanjenje određenih davanja,
- Osiguranje uslova da sve zdravstvene usluge iz domena primarne zdravstvene zaštite budu kvalitetne, blagovremene i dostupne svim korisnicima,
- **Razvoj turizma i turističke ponude** uz korištenje i potpuno valorizovanje postojećih potencijala koji nisu nikako, ili su samo djelimično iskorištene.

Osim navedenih planiranih aktivnosti u ovom segmentu, izrađivat će se i Općinskom vijeću će se kontinuirano upućivati na razmatranje i nadležno postupanje normativni i drugi akti i materijali za čijom izradom i donošenjem se u toku planskog perioda ukaže potreba, a što u momentu programiranja rada i utvrđivanja ovih Osnova nije bilo moguće planirati.

II UNAPREĐENJE RADA I FUNKCIONISANJA OPĆINSKE UPRAVE

Iako je i u prethodnom mandatu Općinskog načelnika, kao jedan od značajnijih prioriteta u Programu rada, bila definisana i istaknuta nužnost stvaranja efikasnije organizacije Općinskog organa uprave, zbog prisutnih objektivnih razloga i okolnosti, kvalitetna realizacija ovoga cilja je u znatnoj mjeri izostala, te se iz tog razloga ova aktivnost nameće kao prioritet i zadatak i u ovom tekućem mandatnom periodu.

U sklopu aktivnosti na stvaranju uslova za unapređenje funkcionisanja Općinske uprave, u prvom redu, izvršit će se daljnja i odgovarajuća reorganizacija Općinskog organa uprave, uspostavljanjem nove funkcionalne, ekonomične i efikasne organizacije, koja će brže i ažurnije odgovarati na sve zahtjeve i potrebe građana i potencijanih investitora.

U najvećoj mogućoj mjeri, u skladu sa ljudskim (stručnim) potencijalom, materijalno-tehničkim i finansijskim sredstvima, u Općinskom organu uprave implementirat će se savremene metode i **primjeniti elektronska uprava** u potpunom kapacitetu, po uzoru na pozitivna evropska iskustva, kako bi se na taj način maksimalno eliminirali potencijalni razlozi i mogući uslovi za korupciju u administraciji i doveli građani, i svi drugi korisnici usluga Općinske uprave, u ravnopravnu poziciju, a Općinska uprava efikasna i da može osigurati ostvarivanje svih prava iz domena lokalne samouprave i uprave, na osnovu uspostave uslova, principa i kriterija koji su podnosiocima zahtjeva za usluge Općinske administracije poznati unaprijed, prije samog podnošenja zahtjeva i pokretanja postupka.

Da bi udovoljio ovim i ovakvim potrebama i zadacima, Općinski organ uprave mora posjedovati potrebne tehničke i kadrovske kapacitete za kvalitetno pružanje usluga fizičkim i pravnim licima, a što predstavlja strateški izazov u narednom periodu u smislu stvaranja brze, fleksibilne, učinkovite i transparentne Uprave koja je spremna brzo i kvalitetno odgovoriti na

sve izazove iz okruženja, što se može jednim djelom postići dovođenjem elektronske uprave na viši nivo.

Elektronska uprava mora dakle, **biti servis građanima i pravnim osobama** u pravom smislu te riječi, a jedan od načina jeste stvaranje uslova za dobijanje ISO standarda za upravljanje kvalitetom koja u najvećoj mjeri rješava prisutne probleme, a daljnji izazov svakako predstavlja i uspostavljanje i praćenje organiziranog razvoja u kojem Općinska razvojna služba predstavlja servis, te naravno posjeduje i sve potrebne kapacitete osposobljene za privlačenje EU i drugih sredstava, kao i pružanje stručnih usluga privrednom i nevladinom sektoru.

U skladu sa razvojem elektronske uprave, potrebno je kreirati i uspostaviti i odgovarajuću **bazu podataka o dijaspori**, odnosno odrediti osobu koja će se konkretno starati o redovnoj i cjelovitoj komunikaciji sa dijasporom Općine Velika Kladuša.

Uvažavajući vijek trajanja informatičke opreme potrebno je imati u vidu činjenicu da je ista u službama Općinske uprave već značajno amortizirana, te će se u narednom periodu morati povesti aktivnosti na potpunoj zamjeni iste.

Općinski organ uprave posjeduje software i aplikacije za katastar, budžet (**Finova**), plaće, osnovna sredstva, matični ured (**DataNova**) i za zaprimanje i praćenje kretanja predmeta (**DocuNova**), kao i **službenu web stranicu** za informisanje javnosti.

Općinski organ uprave je online povezan direktno sa svim matičnim uredima u mjesnim zajednicama, koji omogućavaju brži, efikasniji i jeftiniji pristup predmetima i evidencijama iz jedinstvenog matičnog ureda Općinskog organa uprave.

Međutim, ovaj sistem, kao i i druge elementarne pretpostavke za kvalitetan rad i funkcionisanje Organa uprave u cjelini, u narednom periodu svakako treba dodatno dograđivati, unaprijediti i proširiti kapacitete, te kvalitet njegovih usluga podići na znatno viši nivo od trenutno postojećeg.

Na ovaj način svakako će se postići veća transparentnost i ažurnost, unaprijediti odgovornost državnih službenika prema građanima i drugim korisnicima usluga Općinske uprave i skratiti rokovi za obradu tekućih, a svakako stvoriti i uslovi potrebni za rješavanje svih **zaostalih predmeta, kojih nažalost nije mali broj**, naročito iz nadležnosti Službe za prostorno uređenje, imovinsko-pravne i geodetske poslove, a čije će rješavanje u programskom periodu biti prioritetan zadatak i cilj.

Uspostavom odgovarajuće organizacije Općinske uprave potrebno je stvoriti uslove da građani, putem isturenih mjesnih ureda, u zonalnim centrima također mogu dobiti sve, ili bar većinu usluga koje mogu dobiti i koje se pružaju u šalter sali Općinskog organa uprave.

Nužna pretpostavka za uspješno funkcionisanje lokalne samouprave, pored ljudskih, materijalno-tehničkih i ostalih resursa i dobre organizacije, je i izrada strateških i razvojnih planskih dokumenata koji se moraju donijeti da bi lokalna uprava u punom kapacitetu ispunjavala obavezu prema građanima i pravnim licima.

Ovdje se u prvom redu misli na Strategiju razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina, odnosno za period 2021-2031. godina, koju u saradnji sa nadležnim

službama Općinskog organa uprave i ostalim učesnicima u planiranju razvoja priprema i čiju izradu vodi lokalna samouprava, odnosno Općinski razvojni tim.

U sklopu ove aktivnosti također nužno je donijeti nedostajuće i izvršiti reviziju postojećih urbanističko-planskih dokumenata, kako strateških i razvojnih (Prostorni plan Općine i Urbanistički plan grada), tako i provedbenih planskih dokumenata (regulacioni planovi, urbanistički projekti i planovi parcelacije).

Isto tako, potrebno je pristupiti i izradi, odnosno izmjeni, provedbenih propisa iz te oblasti, kako bi se stvorili uslovi potrebni za planski i sistematski pristup procesu efikasnog planiranja i razrade prostora na području Općine.

Utvrđivanjem zona različitih namjena, kao što su zone za individualnu i kolektivnu stambenu gradnju, poslovno-stambene objekte, školstvo, sport i rekreaciju i druge sadržaje, te industrijske, poduzetničke i radne zone, sa obezbjeđivanjem neophodne i nužne infrastrukture, obezbjeđuju se uslovi koji su kvalitetna pretpostavka za jednostavniju, i pod povoljnijim uslovima, izgradnju objekata u tim zonama, a sve u svrhu potpune urbanizacije naselja sa izrazito visokim standardom življenja.

Prednje prezentirano je bitna pretpostavka rješavanja jednog od najkompleksnijih problema sa kojim se još uvijek u znatnoj mjeri susreću sve zemlje u tranziciji, pa tako i naša Zemlja, a čiji teret najviše pogađa same građane, a to su **bespravno izgrađeni objekti i njihova legalizacija**, koja nas aktivnost, kao lokalnu zajednicu, u značajnijoj mjeri očekuje u narednom periodu.

Po ovom pitanju Općinski načelnik, u okviru svojih nadležnosti i ovlaštenja i službe Općinskog organa uprave, će učiniti sve da građani Općine Velika Kladuša, na što je moguće manje traumatičan način prevaziđu ovaj problem i spremno dočekaju predstojeću integraciju u evropsku familiju.

Imajući u vidu činjenicu da Općinski načelnik, kao idejni tvorac, strateg, koordinator i voditelj, je najodgovornija osoba za sve procese i radnje koje impliciraju već pokrenuti i budući projekti, isti u potpunoj mjeri mora imati na raspolaganju sva potrebna oruđa i alate za provođenje zacrtanih aktivnosti.

Pored Općinskog vijeća, to je svakako Općinski organ uprave Općine Velika Kladuša sa svim svojim službama i kadrovskim potencijalima.

U svom prethodnom mandatu (2016-2020. godina) Općinski načelnik, kako je već rečeno, zbog nedostataka vremena, a i zbog preokupiranosti drugim pitanjima i aktivnostima, nije bio u prilici da u značajnijoj mjeri se bavi pitanjem kvalitetne reforme i reorganizacije Općinskog organa uprave.

Cijeneći nadolazeće obaveze iz planskih dokumenata u narednom periodu, ova obaveza se dakle neminovno više neće moći odlagati.

Operativni plan reorganizacije Općinskog organa uprave Općine Velika Kladuša, sa svim potrebnim detaljima i obrazloženjima, će rezultirati već nakon usvajanja ovih Osnova programa i politike rada u narednom periodu, te se ovdje, zbog ograničenosti vremena i prostora, a s obzirom na značaj istih, daje samo kratak osvrt na poziciju i ulogu samo dvije

službe čija je uloga posebno značajna u procesu realizacije planiranih projekata (ne umanjujući pri tome ni u kom smislu značaj drugih službi), koje će morati pretrpiti i najveće promjene, a to su Služba za finansije i budžet i naplatu potraživanja (uz aktivno uključivanje i rad Općinskog pravobranioca) i Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i implementaciju projekata sa svojim sektorima.

Svaki projekat koji se u Programu rada kroz Budžet planira finansirati, ili sufinansirati, mora biti u cjelosti finansijski zatvoren, sa jasno definisanom finansijskom konstrukcijom, po iznosima i dinamici kako projekat to i zahtijeva.

Pored redovnih finansijskih prihoda kojima se financira Općina Velika Kladuša, shodno zakonskim propisima, Općina ima pravo i na vlastita pripadajuća sredstva koja se ubiru na godišnjem nivou, a u nadležnosti su Općine i u proteklom periodu nisu bila posebno praćena i adekvatno naplaćivana, a budući da se radi o značajnim sredstvima na prihodovnoj strani Budžeta (iznos se mora tačno utvrditi) Općinska Služba za financije sa Sektorom za praćenje i naplatu, uz angažman Općinskog pravobranioca, mora obezbijediti modalitet i odgovarajuću kvalitetnu naplatu ovih sredstava.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti i naplati **komunalnih taksa i komunalnih naknada**, a naročito pogledu osnova, kao i načina njihovog obračuna i naplate (iznos, izgrađeni i neizgrađeni prostori i objekti i slično) ovih značajnih iznosa, u cjelosti vlastitih, sredstava budžetskih prihoda.

Uredbom sa zakonskom snagom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine Općini je omogućeno da po svakom zaključenom **ugovoru o iznajmljivanju poslovnih prostora i objekata** ostvaruje pravo na prihod u značajnom godišnjem iznosu.

Po pitanju praćenja zaključenih ugovora o najmu, utvrđenih površina i naplate stvarnih iznosa, Općinski organ praktički nije ništa učinio, indirektno se odričući na taj način značajnih vlastitih prihoda, odnosno povećanja prihoda u Budžetu, a što predstavlja trajni i neposredan zadatak nadležnim službama u narednom periodu, prvenstveno u smislu utvrđivanja stvarnog stanja i stvaranja potrebnih pretpostavki za naplatu ove vrste prihoda.

Kako je Općinski načelnik, u nedostatku drugog načina vođenja razvoja i implementacije razvojnih projekata, pored ostalog, obuhvaćenih i Projektom prekogranične saradnje, izabrao Općinu, kao glavnog pokretača i voditelja svih ovih aktivnosti, nameće se potreba, pa i obaveza, da se službe organizovane u Jedinstvenom općinskom organu uprave, neminovno reorganiziraju i svoj rad prilagode novonastalim promjenama i potrebama, prvenstveno sa aspekta organizacijskog, kadrovske i funkcionalnog stanja.

Najznačajnije i najodgovornije mjesto u vezi sa projektnim zadacima u narednom periodu treba imati Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i implementaciju projekata, naravno u potpunoj i neposrednoj saradnji sa ostalim službama u Općinskom organu uprave.

Trenutna funkcionalna postavka ove Službe, sa aspekta organizacije, kadrovske strukture uposlenika, kompetencije i ovlaštenja, te popunjenosti iste, dovodi ovu Službu na administrativno-tehnički i statistički nivo i faktor koji je sveden na ulogu da sakuplja određene podatke, vodi registre i izdaje potrebna uvjerenja po podnešenim zahtjevima.

Rad savjetodavne poljoprivredne službe praktički je sveden isključivo samo na kancelarijsko poslovanje koje podrazumijeva prijem i obradu zahtjeva za poticaje i njihovo

slanje organima viših nivoa vlasti, koji vrše isplatu direktno poljoprivrednicima, bez provjere stvarnog stanja na terenu, tako da je opravdano upitna vjerodostojnost podataka koji se na taj način dostavljaju sa ciljem ostvarivanja prava na navedene beneficije, a što otvara prostor i mogućnost i za određene zloupotrebe, kakvih je u bliskoj prošlosti, nažalost i bilo (slučaj Lijanović).

Poljoprivreda se, kao djelatnost, dakle ne obavlja samo u zgradi Općinske uprave, ili općinskom parku, već na selu, kod radnika koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom i njih niko u ovom trenutku ne uvezuje i ne koordinira sa nivoa Općinskog organa uprave naše Lokalne zajednice.

Takav inertan odnos i neangažovanost rada sa ljudima na terenu od strane nadležne općinske Službe otvorio je prostor predstavnicima viših nivoa vlasti za samostalan i samoinicijativan, ali ne uvijek i dobronamjieran, obilazak i kontaktiranje ljudi na području naše Općine, bez znanja i koordinacije sa lokalnim službama, a koji su po pravilu motivirani i koordinirani sa njihovim političkim i ličnim motivima, ciljevima i zadacima, pa tako, primjera radi, Kantonalni premijer već duže vrijeme redovito organizira različita „druženja“ i „proslave“ na terenu Općine Velika Kladuša, a Federalni ministar poljoprivrede, sa saradnicima, je također redovan i čest „gost“ ovih područja, uz rad Poljoprivrednog zavoda Unsko-sanskog kantona, koji svoju aktivnosti redovno sprovodi na području Općine, naravno, bez logične, pa i obavezne, koordinacije sa lokalnom upravom.

Odsjek za razvoj i implementaciju projekata, koji je organiziran pri navedenoj Službi, je u proteklom periodu uspio implementirati samo jedan projekat, što nikako ne može biti ni izbliza zadovoljavajuće.

Ovaj Odsjek, primjera radi, uopće nema osobu (službenika) **zaduženu za razvoj i praćenje turizma**, kao privredne grane ogromnih potencijala, koja uvezuje bezbrojne druge djelatnosti, naročito imajući u vidu aktuelne i nove razvojne projekte, kao što su na primjer organizacija kestenijade, kolačijade i slično.

Potpuno je identična situacija i sa radom većine javnih preduzeća, osim Javnog komunalno-uslužnog preduzeća „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, odnosno sa kontrolom i koordinacijom obavljanja njihovih osnovnih, pa i uvođenja novih, dodatnih djelatnosti, sa Organom općinske uprave, kao predstavnikom osnivača istih.

Kvalitetna i funkcionalna organizacija navedene Službe i odabir kvalitetnih i stručnih kadrova predstavlja ključni momenat koji će odrediti dinamiku implementacije planiranih projekata u narednom periodu, možda čak i u značajnijoj mjeri nego same financije.

Kod aktivnosti utvrđivanja organizacione postavke i odgovarajuće sistematizacije radnih mjesta i broja izvršioca, kako ove Službe, tako i Općinskog organa uprave u cjelini, treba u prvom redu imati na umu osnovnu ulogu i funkciju istih, kao i aktuelne potrebe i razvojne planove Lokalne zajednice, zakonske i druge propise kojima je uređena ova oblast, odnosno propisana određena ograničenja u smislu utvrđenog optimalnog broja državnih službenika i namještenika u odnosu na ukupan broj stanovnika Lokalne zajednice, a što svakako može biti i značajan ograničavajući faktor u smislu utvrđivanja optimalne organizacione postavke ove, a i drugih službi Općinskog organa uprave, putem koje bi se obezbijedila potpuna funkcionalnost, ali i suština, kvalitet i zadovoljavanje određenih

propisanih normi, naročito u pogledu uklapanja u utvrđene standarde koji se odnose na propisani broj državnih službenika srazmjerno broju stanovnika.

U određenom smislu, jedan dio ovih izraženih potreba, s obzirom na trenutno stanje i aktuelna razvojno programska dokumenta, sa jedne strane, i prisutna važeća zakonska i druga ograničenja, sa druge strane, moguće je trenutno eventualno djelimično zadovoljiti samo kroz angažovanje potrebnih određenih profila stručnih kadrova putem opcije stručno-savjetničkog tima Općinskog načelnika.

Naravno da bi ovaj oblik angažovanja određenog broja potrebnih, nedostajućih stručnih profila kadrova, morao podrazumjevati neposrednu i funkcionalnu uvezanost istih u osnovnu funkciju i nadležnost pomenute, kao i drugih službi Općinskog organa uprave, a koje su definisane zakonskim i drugim aktuelnim propisima.

Osnovna uloga kvalitetne organizacije i funkcije ove Službe u narednom periodu mora, na prvom mjestu, biti da, na osnovu razvojnih planova Općinskog načelnika, Strategije razvoja i vizije razvoja, izrađuje i dostavlja Općinskom načelniku dinamički plan implementacije utvrđenih razvojnih projekata, sa svim pripadajućim elementima i sadržajima (ko, šta, kada, čime, kome, zašto, sa kim, i slično), na odobravanje i verifikaciju, što je za ovu Službu ključni dokument čiju realizaciju, putem izvještaja treba da prati i ocjenjuje Općinski načelnik.

Koristeći se sa svim informacijama Služba, u skladu sa zakonskim propisima, treba da predlaže i kontroliše sprovođenje svih aktivnosti, pa i takvih kao što je iniciranje određenih potrebnih i funkcionalnih izmjena pojedinih zakonskih propisa po predviđenim procedurama.

Uvidom u stvarno stanje Općine Velika Kladuša, njenog užeg okruženja i države u cjelini, kao i pravce kretanja "razvoja" društva, Općinski načelnik je uvidio da se planirani zadaci i aktivnosti realno ne mogu završiti u jednom mandatu Općinskog načelnika (2016-2020. godina), te je prethodni mandat najvećoj mjeri, koliko su to uslovi i određene nepredviđene okolnosti dozvoljavale, iskorišten za pripremu i utvrđivanje Platforme za aktivni i efektivni rad u novoosvojenom mandatu za period 2020-2024. godina, a za što je i pored svih opstrukcija, ograničenja i blokada, ipak dobijena podrška birača, bez obzira čak i na sva dešavanja u prethodnom periodu u smislu privođenja i hapšenja istog.

Nažalost, 2020. godina za Općinu Velika Kladuša, zbog svih dešavanja koja su se desila (pandemija izazvana virusom COVID-19, privođenje i pritvaranje Općinskog načelnika, održavanje lokalnih izbora, dešavanja u Općinskom vijeću, usvajanje/neusvajanje budžeta i slično) se realno može smatrati u cijelosti izgubljenom, posebno sa aspekta implementacije razvojnih projekata i to, kako onih koji su u toku, tako i onih koji su bili planirani za realizaciju tokom 2020 godine.

Dakle, ne ulazeći u posebnu analizu i ne želeći tražiti krivce, bar ne u ovom momentu i u ovom Dokumentu, sa željom da se ovakva situacija u budućem periodu i radu više ne dešava, potrebno je poduzeti sve neophodne radnje i mjere koje nam, kao Lokalnoj samoupravi, u skladu sa postojećim propisima, stoje na raspolaganju, kako se ovakva situacija više nikad ne bi mogla ponoviti, posebno sa aspekta implementacije razvojnih projekata u kojima učestvuje Općina i onih u koje su uključeni drugi partneri

(posebno internacionalni), koji su te aktivnosti također ugradili u vlastite plansko operativne programe i projekte.

U skladu sa navedenim unapređenje normativnog uređenja djelatnosti iz nadležnosti općinskih službi i Općinskog načelnika će biti kontinuiran proces i obaveza kroz sveukupan aktuelni mandatni period.

Kao što je već istaknuto imperativno je nametnuta i obaveza kontinuiranog djelovanja na daljnjem poboljšanju i unapređenju organizacije i funkcionisanja općinskih službi, racionalizacije i efikasnosti rada općinske uprave, te njenom stalnom materijalnom, tehničkom, kadrovskom i edukacijskom jačanju.

Projekti koji su započeti u prethodnom mandatu, a nisu dovršeni, svakako će biti predmet realizacije u ovom planskom periodu.

Uporedo s tim će otpočeti realizacija i drugih, novih projekata i aktivnosti u oblastima koje su u nadležnosti Općine, kao jedinice lokalne samouprave, odnosno u kojima je izražen interes Općine i za koje su obezbjeđena finansijska sredstva.

Činjenica je da je Jedinstveni organ uprave Općina Velika Kladuša, uz prethodno evidentirane, određene manjkavosti u formalnom smislu ipak organizovan na utvrđenim načelima i u skladu sa zakonom i drugim podzakonskim aktima.

Odlukom o osnivanju službi i Pravilnikom o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji u Općini Velika Kladuša, odnosno Jedinstvenom općinskom organu uprave organizovane su sljedeće organizacione cjeline:

1. Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i implementaciju projekata, sa odsjecima:
 - 1.1. Odsjek za poduzetništvo i lokalni razvoj,
 - 1.2. Odsjek za pripremu i implementaciju projekata,
2. Služba za prostorno uređenje, imovinsko–pravne i geodetske poslove, sa odsjecima:
 - 2.1. Odsjek za prostorno uređenje i građenje,
 - 2.2. Odsjek za imovinsko–pravne i geodetske poslove,
3. Služba za komunalne djelatnosti, vodne resurse, zaštitu okoliša i inspeksijske poslove, sa odsjecima:
 - 3.1. Odsjek za komunalne djelatnosti, vodne resurse i zaštitu okoliša,
 - 3.2. Odsjek za inspeksijske poslove,
4. Služba za finansije, računovodstvo i javne nabavke, sa odsjecima:
 - 4.1. Odsjek za budžet i trezor,
 - 4.2. Odsjek za javne nabavke, investicije i nadzor,
5. Služba za upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove, sa odsjecima:
 - 5.1. Odsjek za upravu
 - 5.2. Odsjek za društvene djelatnosti i zajedničke poslove,
 - 5.3. Odsjek za informatiku i IT,
 - 5.4. Odsjek za poslove i rad Općinskog vijeća,
6. Služba za civilnu zaštitu,

7. Kabinet Općinskog načelnika;

Općinskim službama rukovode pomoćnici Općinskog načelnika.

U okviru službi za upravu formirane su organizacione jedinice-odsjeci za pojedine srodne grupe poslova u okviru službi.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta utvrđeni su poslovi za svakog izvršioca, sa uslovima za postavljanje na svako pojedino radno mjesto.

Općinske službe predstavljaju stručne organizacione jedinice, putem kojih Općinski načelnik izvršava poslove uprave i samouprave iz nadležnosti općina i gradova, te vrši nadzor nad radom javnih službi osnovanih za pojedine potrebe građana (komunalne djelatnosti, socijalna i zdravstvena zaštita, kultura i informisanje, predškolski odgoj i druge djelatnosti).

Nadležnosti službi su utvrđene Odlukom o osnivanju, kao i aktima kojima se reguliše pojedina oblast javne uprave.

Za aktivnosti službi u budžetu Općine Velika Kladuša za svaku službu se određuju sredstva za ostvarivanje vlastitih ciljeva (redovne aktivnosti).

Općinsko pravobranilaštvo djeluje kao zaseban organ, te izrađuje i Općinskom vijeću dostavlja svoj godišnji plan rada i izvještaj o provedenim aktivnostima za svaku godinu.

Program rada Općinskog načelnika i općinskih službi, svakako se ogleda kroz realizaciju osnovnih ciljeva Općinske uprave, kvalitetno upravljanje aktivnostima službi i uposlenika pojedinačno, kao i realizaciju utvrđenih programskih ciljeva.

U periodu koji obuhvataju ove Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika Općine Velika Kladuša za period 2021-2024. godina, **ciljevi djelovanja službi Općinskog organa uprave bit će prvenstveno usmjereni na:**

- Jačanje administrativnih kapaciteta putem dodatnih obuka i usavršavanja uposlenika;
- Unaprijeđenje i efektivnost javne uprave usmjerene ka racionalnoj i efikasnoj organizaciji, povezivanje poslova srodnih djelatnosti i jačanje segmenata pojedinačne odgovornosti izvršilaca;
- Jačanje odgovornosti za raspolaganje finansijskim sredstvima i imovinom, kroz uspostavu trezorskog poslovanja, kako za službe Općinskog organa uprave, tako i za mjesne zajednice i javne ustanove kojima je osnivač Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša;
- Organizovanje stručnih predavanja iz različitih sfera privrede, poljoprivrede i društvenog života;
- Unapređenje društvenog razvoja, razvoja sporta, kulturnih dešavanja i turističkih potencijala;
- Intenziviranje komunikacije Općinskog razvojnog tima, sektorskih grupa, udruženja poduzetnika, udruženja obrtnika i uspostavljanje odgovarajućeg mehanizma za javno-privatni dijalog;
- Jačanje infrastrukture na području Općine kroz realizaciju infrastrukturnih projekata finansiranih iz Budžeta Općine, odobrenih sredstava, ili povrata ubranih sredstava sa viših nivoa vlasti, kao i sredstava različitih institucija i donatora iz Bosne i Hercegovine i inostranstva, te građana;

- Iniciranje sistemskog razvoja turizma uključenjem turističkih potencijala Općine i šire Regije;
- Izradu novih, te razradu i obogaćivanje aktuelnih razvojnih planova;

Sve ove, kao i druge, prethodno navedene, aktivnosti službi Općinskog organa uprave će se realizirati kroz:

- Osiguravanje uslova i preduzimanje svih raspoloživih mjera za dosljedno poštivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u skladu sa Ustavom BiH, FBiH i USK-a;
- Realizaciju programa koje su donijeli Općinsko vijeće, ili Općinski načelnik, kao što su poticaj razvoju poljoprivrede, utrošak sredstava vodnih naknada, program redovnog održavanja saobraćajnica, program kapitalnih investicija, program održavanja javne higijene i program održavanja gradskog zelenila;
- Donošenje programa i planova razvoja Općine i stvaranje potrebnih uslova za aktivan privredni razvoj i zapošljavanje;
- Utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite životne okoline;
- Donošenje prostornih, urbanističkih i drugih planskih dokumenata;
- Utvrđivanje načina realizacije politike raspolaganja, korištenja i upravljanja prirodnim resursima Općine Velika Kladuša;
- Upravljanje, finansiranje, odnosno sufinansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata infrastrukture;
- Ocjenjivanje rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta, te osiguravanje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu sa potrebama stanovništva i mogućnostima Budžeta Općine;
- Analiziranje stanja javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine, te predlaganje mjera prema nadležnim organima za unapređenje stanja u ovoj oblasti;
- Donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti Općine;
- Vršenje kvalitetnog nadzora nad svim aktivnostima koje u korist i za potrebe Općine Velika Kladuša rade treća lica;
- Vođenje postupaka i rješavanje predmeta u skladu sa Zakonom o upravnom postupku i ostalim zakonima koji regulišu određene oblasti;
- Blagovremeno saniranje obaveza Općine Velika Kladuša i naplatu dugovanja određenih institucija, organizacija, udruženja i pojedinaca prema Općini Velika Kladuša, te ostalih tekućih dugovanja i obaveza;
- Stvaranje uslova za podizanje finansijske discipline na viši nivo, te iznalaženje i drugih mogućnosti koje mogu doprinijeti stabilizaciji finansijskog stanja i provođenju mjera štednje;
- Kontinuirano i pravovremeno izvršavanje budžetskih obaveza;
- Praćenje zakonskih propisa iz oblasti obrta i poduzetništva, izradu i donošenje pojedinačnih akata koja se odnose na izdavanje odobrenja, saglasnosti i registraciju i izradu drugih akata predviđenih zakonom i drugim propisima;
- Izradu analiza, izvještaja, informacija i drugih stručnih i analitičkih materijala;
- Redovno praćenje javnih poziva nadležnih ministarstava i međunarodnih agencija, a koji u svojim aktivnostima imaju stavku poticaja malih i srednjih poduzeća;
- Redovno obavještavanje potencijalnih korisnika i pružanje stručne pomoći u postupku pribavljanja potrebne dokumentacije i apliciranja;
- Blagovremeno dostavljanje službenih akata nadležnim institucijama i ustanovama na koje se odnose i koje ih u svom radu trebaju primjenjivati;
- Osposobljavanje struktura civilne zaštite i Teritorijalne vatrogasne jedinice za akcije gašenja požara, spašavanja i provođenja preventivnih mjera i slično, sa ciljem povećanja sigurnosti i smanjenja šteta nastalih različitim prirodnim djelovanjima, požarima i slično;

- Donošenje operativno–tehničkih planova gašenja eventualnih požara, kao što su požari na stambenim i poslovnim objektima, požari zapaljivih tečnosti i gasova, gašenje šumskih požara i drugo;

U cilju realizacije ovih Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika, kao i godišnjih, odnosno posebnih planova, akcionih planova i drugih plansko programskih akata neophodno je periodično **vršiti evaluaciju i izvještavanje po pojedinim segmentima**.

Službe Općinskog organa uprave, kao nosioci aktivnosti, periodično će dostavljati odgovarajuće izvještaje i informacije o provođenju zadataka i projekata, a za značajnije projekte i posebne pisane izvještaje o realizaciji istih.

U posebnom izvještaju će se opisati stepen realizacije konkretne aktivnosti, odnosno projekta, rizici koji mogu usporiti istu, kao i prijedlog mjera za otklanjanje prisutnih rizika.

Općinski načelnik će, u skladu sa Programom rada Općinskog vijeća, istom dostavljati Izvještaje o realizaciji Budžeta tromjesečno.

Na osnovu praćenja realizacije, po potrebi, donosit će se posebni akcioni planovi za otklanjanje rizika realizacije pojedinog projekta.

Na godišnjem nivou razmatrat će se izvještaji Službi za upravu, te poseban izvještaj o upravnom rješavanju i rješavanju zahtjeva građana pred općinskim službama i organima.

Analiziranjem izvještaja po određenim segmentima, pojedinih službi i Jedinstvenog organa uprave Općine Velika Kladuša u cjelini, Općinski načelnik i službe će sprovesti potrebne aktivnosti na stalnom unapređenju njihovog rada.

U cilju postizanja veće odgovornosti i kvalitete rada uposlenika na temelju ovih Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika i pojedinačnih programa rada službi utvrđivat će se ciljevi i zadaci za svakog izvršioca pojedinačno.

Realizacija ciljeva pojedinačno za izvršioce bit će osnov za konačnu ocjenu rada svakog državnog službenika i namještenika, odnosno za godišnje ocjenjivanje istih.

Ovo ocjenjivanje sprovodiće se u skladu sa aktima Vlade USK i internim aktima Općine Velika Kladuša i ima za cilj unapređenje rada i funkcionisanja Jedinstvenog općinskog organa uprave i jačanje individualne odgovornosti uposlenika.

Za ocjene rada naročito uspješan, u skladu sa Zakonom, te prisutnim potrebama i mogućnostima vršiće se unapređenje u više položaje, a za eventualne slučajeve nezadovoljavajuće ocjene donosiće se posebna odluka, ili vršiti otpust iz državne službe, a u skladu sa Zakonom.

III ODNOS I SARADNJA SA OPĆINSKIM VIJEĆEM

Međusobni odnos **Općinskog vijeća i Općinskog načelnika**, u skladu sa zakonskim i Statutarnim odredbama, **treba da se zasniva na principima međusobnog uvažavanja i saradnje, uz pojedinačnu odgovornost za ostvarivanje vlastitih nadležnosti i zajedničku odgovornost za funkcionisanje i razvoj Općine, kao Jedinice lokalne samouprave.**

Cijeneci značaj, ulogu i ovlaštenja Općinskog vijeća, koja Vijeće, kao organ, ima na osnovu Ustavnih i zakonskih odredbi, Vijeće svoj rad, u prvom redu, treba prilagoditi aktuelnim potrebama sredine koju zastupa i čije interese sprovodi i brani, jer su općinski vijećnici za tu aktivnost i izabrani od strane građana, bez obzira na njihovu političku i svaku drugu opredjeljenost i pripadnost.

Dosadašnji rad Vijeća, odnosno rad izabраниh vijećnika, uglavnom se svodio isključivo na zastupanje interesa političkih stranaka, i to veoma često, onih koje nemaju čak niti svoje sjedište u Velikoj Kladuši, niti imaju naročito veliki interes za razvoj Općine Velika Kladuša, tako da se u najvećem broju slučajeva iz prethodnog perioda može u potpunosti i argumentirano tvrditi da su isti sve činili kako bi spriječili bilo kakav napredak i razvoj, a dobar dio je, nažalost aktivno zastupao i interese različitih privatnih lobija.

Posljedice takvog djelovanja određenog broja općinskih vijećnika u proteklom periodu (prethodni mandat i početni period tekućeg mandata aktuelnog Općinskog načelnika) su svoj odraz našle u izazvanim značajnim direktnim finansijskim štetama za Budžet Općine Velika Kladuša, ali i indirektno u obimu i kvalitetu obavljanja svih poslova i aktivnosti iz nadležnosti Općinskog načelnika i Općinske uprave koje su bile u direktnoj, ili indirektnoj, ovisnosti od odluka, ili drugih akata Općinskog vijeća.

Tako je, na primjer, Općinsko vijeće u prethodnom sazivu, duže od dvije godine, odbijalo donošenje Odluke o prodaji izgrađenih garaža u užem urbanom području Grada, a čija izgradnja se financirala sredstvima iz kapitalnog granta Budžeta Općine, dakle iz namjenskog granta Budžeta Općine koji je donijelo Općinsko vijeće.

Time je, iz čisto političkih razloga određenog broja vijećnika, više od dvije godine bio blokiran povrat sredstava u Budžet Općine prodajom izgrađenih garaža.

Političko djelovanje općinskih vijećnika na taj način u ovom, a i u drugim segmentima, u potpunosti je blokiralo rad pojedinih općinskih službi, kao i Organa uprave u cjelini.

Tako je na primjer, zbog nedonošenja Odluke o formiranju Komisije za davanje stručne ocjene u postupku izdavanja urbanističkih saglasnosti, oko dvije godine u značajnoj mjeri blokiran rad Službe za građenje i prostorno uređenje u kojem periodu se ne izdaju urbanističke saglasnosti, a što, osim navedenog, predstavlja i grubo kršenje Ustavnih i zakonskih prava građana, a da se pri tom ne govori i o činjenici da se time direktno nanosi značajna šteta i Budžetu Općine Velika Kladuša u iznosu od više stotina hiljada konvertibilnih maraka.

Služba za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša u čijoj su nadležnosti komunalne djelatnosti značajno je bila ograničena u svom radu zbog neblagovremenog donošenja Odluke Vijeća o utvrđivanju vrijednosti boda za obračun komunalne naknade.

Neposredna posljedica toga je bilo da ova Služba nije mogla redovno obavljati svoje poslove, odnosno nije mogla tokom godine provoditi upravne postupke utvrđivanja obveznika i visine komunalne naknade.

Slična se situacija dešava i u pogledu obavljanja djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje (održavanje javnih površina, čistoće na javnim površinama, održavanje nekategorisanih puteva, groblja/mezarja, javne rasvjete, parkova i drugo), na način da se svake godine dovodi u pitanje donošenje, odnosno neblagovremeno se donose odluke o utvrđivanju Programa zajedničke komunalne potrošnje za Općinu Velika Kladuša, a što neposredno ima za posljedicu nepotpunog i nekvalitetnog obavljanja djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje najčešće zbog neblagovremenog definisanja potrebnih sredstava za ove namjene.

Ovakvo djelovanje Općinskog vijeća Općine Velika Kladuša negativno se odražavalo i na druge službe, ovisno od toga kakvu je u određenom slučaju Općinsko vijeće trebalo donijeti odluku, odnosno u kojem području je trebalo regulisati odnose.

Polazeći od definicije lokalne samouprave precizirane u odredbama Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Zakonu o lokalnoj samoupravi Unsko-sanskog kantona, a to je da lokalna samouprava podrazumijeva **PRAVO I OSPOSOBLJENOST** jedinica lokalne samouprave da u granicama Zakona **REGULIRAJU I UPRAVLJAJU** određenim **JAVNIM POSLOVIMA** na osnovu vlastite odgovornosti i **U INTERESU LOKALNOG STANOVNIŠTVA**, onda se takvo politikantsko djelovanje ne može ničim opravdati, a naročito opravdanje za takvo djelovanje se ne može tražiti u zastupanju navodnog interesa lokalnog stanovništva, jer se time, i takvim ponašanjem, najviše ugrožava upravo javni interes i potrebe građana Općine Velika Kladuša.

Sa ciljem stvaranja odgovarajućeg ambijenta potrebnog za transparentniji i učinkovitiji rad i omogućavanja neposrednog uključivanja što većeg broja učesnika u procese donošenja odluka od kapitalnog značaja za Općinu Velika Kladuša, a sa posebnim akcentom na razvojne projekte, neophodno je u narednom periodu, sve predstojeće rasprave učiniti maksimalno demokratskim, transparentnim i dostupnim širim konzumentima koji imaju namjeru učestvovati u istima.

Sve rasprave i donošenje potrebnih odluka moraju se odvijati u sali Općinske vijećnice, i to kao rezultat argumentiranih činjenica, uz uvažavanje drugih i drugačijih mišljenja, preuzimajući pri tom punu pojedinačnu odgovornost za izrečene tvrdnje i donesene odluke.

Dosadašnja praksa organiziranja rasprava i zauzimanja, za lokalnu zajednicu sudbinskih stavova, po privatnim sijelima, kafanama, na stranačkim i drugim lokacijama, kao što je to bio slučaj u pogledu nedavne aktivnosti vođene od strane određenog broja općinskih vijećnika u vezi sa podnošenjem **Inicijative za pokretanje postupka opoziva Općinskog načelnika i izbora novog rukovodstva Općinskog vijeća**, u ime napretka i zajedničkog prosperiteta, definitivno mora biti stvar prošlosti.

Od velikog značaja bi u narednom periodu svakako bilo donošenje odluka jednoglasno, ili bar sa značajnijom većinom glasova, uz učešće svih sudionika u odlučivanju, a što bi svakoj odluci davalo značajnu dodatnu težinu, kao na primjer što je to u prethodnom sazivu učinilo Općinsko vijeće donošenjem jednoglasne Odluke o reviziji privatizacije poduzeća sa područja općine Velika Kladuša, „Agrokomerc“, „Saniteks“, „Grupeks“ i „Kladušnica“, kao i odobravanjem budžetskih sredstava u

svrhu pomoći udruženjima koja predstavljaju i zastupaju obespravljene i oštećene radnike u svim oblicima.

Takve odluke, ne samo da imaju veliku pravnu i materijalnu težinu, već istovremeno daju i potvrdu i nadu građanima da ima neko **ko ih podržava i bori se za njihova oteta i uzurpirana prava**, te da se ona u budućnosti realno **mogou i ostvariti**.

Snaga i spremnost Općinskog vijeća Općine Velika Kladuša da se fokusira na rješavanje vlastitih problema, bez obzira na spoljne pritiske i lokalne lobije, mora u narednom periodu bitno i suštinski odrediti dinamiku i izvodivost razvojnih projekata i odrediti pravce, kao i sadržaj razvoja naše Lokalne zajednice.

Samo na ovaj način, i **uz međusobno uvažavanje i suradnju OPĆINSKOG VIJEĆA I OPĆINSKOG NAČELNIKA**, a na koju obavezu upućuje i **PRESUDA USTAVNOG SUDA** koju je Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine donio odlučujući o zahtjevu Premijera Unsko-sanskog kantona za utvrđivanje ustavnosti Budžeta Općine Velika Kladuša za 2020. godinu i Odluke o izvršavanju Budžeta Općine Velika Kladuša za 2020. godinu, na sjednici održanoj, dana **01.07.2020. godine**, a kojom je posebno naglašeno da **OPĆINSKI NAČELNIK**, kao izvršni organ i **OPĆINSKO VIJEĆE**, kao predstavničko tijelo građana ovlašteno za donošenje propisa iz nadležnosti Opštine, **MORAJU USKO SARADIVATI I USKLADITI MEĐUSOBNE ODNOSNE** kako je zakonskim i drugim aktima propisano, kako bi Općina Velika Kladuša funkcionisala na ustavan i zakonit način, moguće je građanima Općine Velika Kladuša vratiti vjeru u sigurnost i perspektivnost života na ovim područjima i, makar djelimično, udovoljiti njihovim očekivanjima i zahtjevima za razvoj i, u početnom periodu usporiti, pa i zaustaviti, proces iseljavanja naših građana, da bi se u konačnici, kao krajnji cilj, stvarali potrebni i potpuni uslovi za njihov povratak i zaposlenje na lokalnom području u vlastitim proizvodnim pogonima.

IV UNAPREĐENJE RADA I FUNKCIONISANJA MJESNIH ZAJEDNICA

Mjesna samouprava u jedinici lokalne samouprave ostvaruje se u mjesnoj zajednici, kao obaveznom obliku mjesne samouprave, koju osniva općinsko vijeće, te gradskim četvrtima i drugim oblicima mjesne samouprave, u skladu sa statutom jedinice lokalne samouprave.

Nepostojanje jedinstvene zakonske regulative o načinu izbora u organe mjesnih zajednica u Federaciji Bosne i Hercegovine ostavilo je prostor jedinicama lokalne samouprave da ovo pitanje urede na vlastiti način, u praksi najčešće na štetu interesa građana i suprotno važećim demokratskim načelima.

U bivšoj Državi, mjesne zajednice su bile teritorijalno precizno određeni prostori mjesne samouprave koje je lokalno stanovništvo moglo koristiti za učešće u lokalnim pitanjima, uključujući komunalna i stambena pitanja, pitanja infrastrukture i zaštite potrošača.

Jugoslavenski Ustav iz 1963. godine ustanovio je mjesnu zajednicu, a Ustav Jugoslavije iz 1974. godine propisao je da je mjesna zajednica obavezni oblik mjesne samouprave.

Mjesne zajednice su tada imale status pravne osobe.

Imale su finansijsku nezavisnost (mogle su imati vlastite prihode), ali su također finansirane i iz općinskog budžeta, ili građanskog samodoprinosu, imale su svoje prostorije i uposlenike i mogle su posjedovati imovinu.

Organe mjesnih zajednica je činila skupština mjesne zajednice, kao predstavničko tijelo i savjet mjesne zajednice, kao izvršno tijelo.

Oblici participacije bili su referendum i zbor građana, a predstavnici **mjesnih zajednica su učestvovali u vijeću mjesnih zajednica, koje je bilo dio općinske skupštine.**

Dakle, moglo bi se reći da je mjesna zajednica u socijalističkom periodu bila ponajprije određeni oblik političkog predstavljanja, da bi se kasnije njihov djelokrug širio, preuzimanjem određenih lokalnih zadataka kako su rasle nadležnosti lokalne uprave.

Mjesne zajednice su u tom periodu bile važan dio lokalnih procesa odlučivanja, planiranja i implementacije lokalnih infrastrukturnih projekata.

U Federaciji Bosne i Hercegovine mjesne zajednice se, prema zakonskoj definiciji, osnivaju za jedno, ili više, međusobno povezanih, naseljenih mjesta, ili dio naselja koji predstavlja jedinstvenu cjelinu.

Prema Zakonu o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, općinsko vijeće, u skladu sa općinskim statutom, nadležno je za nadzor rada organa mjesnih zajednica.

Nadzor se obično odnosi na zakonitost rada mjesnih zajednica i uglavnom je propisan načelno, dok u nekim slučajevima općinsko, odnosno gradsko vijeće, može raspustiti organe mjesnih zajednica ako ne izvršavaju određene obaveze u skladu sa aktima koji reguliraju rad mjesnih zajednica (npr. obaveza izvještavanja).

Na području Općine Velika Kladuša organizovano je i djeluje ukupno **četrnaest mjesnih zajednica** koje su administrativno podijeljene na **četrdesetdevet naseljenih mjesta** u kojima, prema popisu iz **2013. godine, živi ukupno 40.419 stanovnika.**

Postojeća organizacija mjesnih zajednica na području općine Velika Kladuša ustanovljena je **1998. godine**, kad su održani i prvi izbori za organe mjesnih zajednica naše Općine u poslijeratnom periodu.

Mjesne zajednice, kako je to prethodno već istaknuto, u skladu sa važećom legislativom predstavljaju prvu jedinicu lokalne samouprave u kojoj građani ostvaruju svoja prava, a osnovna uloga mjesne zajednice je da pruži mogućnost građanima u mjesnoj zajednici da kroz, organe i tijela mjesne zajednice sudjeluju u kreiranju i donošenju odluka od važnosti za mjesne zajednice i građane koji u njima žive.

Prema trenutno važećoj zakonskoj regulativi mjesne zajednice u Bosni i Hercegovini statusno su, nažalost svedene čak i ispod nivoa udruženja građana.

Dovoljno je u prilog ovoj tvrdnji samo reći, kada su u pitanju zakonski propisi koji ovu materiju uređuju u Federaciji Bosne i Hercegovine, da se prema odredbama istih, mjesne zajednice upisuju u registar koji vodi nadležna služba Općinskog organa

uprave, dok se, primjera radi, udruženja građana upisuju u registar udruženja kojega vodi Ministarstvo pravosuđa i uprave određenog nivoa vlasti, ovisno od teritorijalnog područja na kojem udruženje koje se osniva ima namjeru da djeluje.

Bez obzira na navedena zakonska i druga ograničenja, period koji je bio obuhvaćem prethodnim mandatom Općinskog načelnika, kad su u pitanju mjesne zajednice na području Općine Velika Kladuša, u cjelosti je, i u izuzetno značajnoj mjeri, obilježio novi pristup Općinskog načelnika i Općinskog organa uprave u odnosu prema radu sa mjesnim zajednicama.

Pristup i programsko opredjeljenje u Osnovama programa i politike Općinskog načelnika za protekli mandatni period bio je sadržan u posebnom odnosu prema ulozi i statusu mjesnih zajednica, kao značajnom interesnom obliku organizovanja građana, a ogledao se u cjelovitijem i konkretnijem ulasku u selo, putem projekata dugoročnog razvoja poljoprivredne proizvodnje i stvaranja, na taj način, posebne prilike za konkretan i održiv razvoj ruralnih područja naše Lokalne zajednice.

Da je ovakvo opredjeljenje Općinskog načelnika i općinske administracije Općine Velika Kladuša u pogledu odgovarajućeg novog statusa i uloge mjestnih zajednica, od samog početka navedenog perioda, nedvojbeno bilo opravdano i osnovano, najvjerodostojnije potvrđuje činjenica da je od strane Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine u toku prethodne 2020. godine, pokrenuta procedura izmjena i dopuna postojećeg Zakona o principima lokalne samouprave, a koje izmjene u prvom redu podrazumijevaju jasno i nedvojbeno definisanje statusa mjesnih zajednica, na način da se mjesna zajednica u Zakon uvodi kao jedini organizacioni oblik mjesne samouprave, te se precizira osnivanje mjesne zajednice odlukom vijeća jedinice lokalne samouprave i proširuje se krug zakonskih elemenata koje odluka o osnivanju mjesne zajednice mora sadržavati, uključujući postupak donošenja statuta mjesne zajednice, za koji se također određuju zakonski elementi, što u još uvijek važećoj zakonskoj regulativi iz ove oblasti nije bio slučaj.

Imajući u vidu prethodno navedene činjenice u periodu koji obuhvataju Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika za period 2021-2024. godina, a u cilju stvaranja dodatnih uslova potrebnih za kvalitetnije funkcionisanje mjesnih zajednica koje djeluju na području općine Velika Kladuša **bilo bi neophodno prioritarno uraditi slijedeće:**

1. **Imenovati Komisiju** koja će u svim mjesnim zajednicama **utvrditi stanje funkcionisanja i rada** savjeta mjesnih zajednica, a naročito u pogledu aktivnosti i prisutnosti sjednicama članova savjeta mjesnih zajednica, te u skladu sa Statutom mjesnih zajednica i Općine Velika Kladuša, Općinskom vijeću dostaviti prijedlog za eventualno potrebne izmjene Uputstva za izbor članova savjeta, kako bi se na taj način obezbijedili očigledno nedostajući kriteriji i procedure potrebni za što kvalitetniji rad savjeta mjesnih zajednica (ovu aktivnost je nužno hitno provesti, jer u protivnom ista gubi smisao s obzirom na to da je aktuelnim sazivima savjeta mjesnih zajednica istekao mandat na koji su izabrani i da su već trebali biti raspisani i provedeni redovni izbori za organe mjesnih zajednica, **što nažalost nije realizirano zbog trenutnih problema vezanih za organizaciju rada i funkcionisanja Općinskog vijeća**),
2. U što kraćem vremenskom periodu potrebno je otpočeti i okončati **uvodenje mjesnih zajednica u sistem trezorskog poslovanja**, kako bi se na taj način riješio problem

značajnog broja postojećih podračuna mjesnih zajednica i otpočelo sa učešćem građana u finansiranju troškova za puteve i druge infrastrukturne projekte putem Budžeta Općine Velika Kladuša.

Na ovaj način bi se stvorili i svi drugi potrebni, i na zakonu zasnovani, nedostajući uslovi za realizaciju infrastrukturnih projekata za koje su građani već prikupili sredstva (u praksi se u određenom broju slučajeva sredstva građana prikupljaju i uplaćuju čak i na lične račune pojedinaca iz građevinskih odbora, što otvara prostor za, često puta, nesnovano karikiranje o navodnim zloupotrebama),

3. **Imenovati Komisiju**, odnosno radno tijelo **za praćenje i koordinaciju rada** mjesnih zajednica pri Općinskom organu uprave, odnosno Kabinetu Općinskog načelnika, u sastav kojega bi po funkciji ušli predsjednici (predstavnici) mjesnih zajednica, predstavnici nadležne Službe, Kabineta Općinskog načelnika, predstavnici (udruženja) građana i slično,
4. **Izvršiti analizu trenutne administrativne organizacije mjesnih zajednica** na području općine Velika Kladuša i u skladu sa utvrđenim stanjem, i ranije izraženim interesom i podnešenim inicijativama, utvrditi prijedlog nove, funkcionalnije organizacije mjesnih zajednica, imajući pritom u vidu, u prvom redu različitost interesa i potreba građana (ruralno područje u odnosu na urbani dio Općine), kao i zakonske, funkcionalne i druge pretpostavke koje se odnose na navedeno pitanje.

Da postoji realna potreba i opravdanost za provođenje navedene aktivnosti, u prilog tome, osim već pomenutih, ranije istaknutih zahtjeva i pokrenutih inicijativa, govori i slijedećih nekoliko činjenica:

- Općina **Velika Kladuša**, od svih općina sa područja Unsko-sanskog kantona, ima **najmanji broj** organiziranih mjesnih zajednica u odnosu na **ukupan broj stanovnika** Općine, sa jedne strane, i **najveći prosječni broj** stanovnika po jednoj **mjesnoj zajednici**, sa druge strane.
- Prikaz odnosa trenutnog broja mjesnih zajednica organiziranih u općinama, odnosno gradovima na području Unsko sanskog kantona, sa ukupnim brojem stanovnika općina, odnosno gradova i prosječnim brojem stanovnika po jednoj mjesnoj zajednici, dat je u slijedećoj tabeli:

OPĆINA	BROJ MZ	UKUPAN BROJ STANOVNIKA OPĆINE/GRADA	BROJ STANOVNIKA PO MZ - prosjek
Velika Kladuša	14	40.419	2.887
Bihać	35	61.564	1.758
Cazin	23	66.149	2.876
Ključ	10	16.744	1.674

Bosanski Petrovac	13	7.319	563
Sanski Most	19	41.475	2.182
Bužim	14	18.251	1.303

- Dakle, kao što je iz prethodne tabele vidljivo, nesporna je činjenica da, u odnosu na ostale općine, odnosno gradove Unsko-sanskog kantona, Općina Velika Kladuša na svom području ima **najmanji broj** organiziranih mjesnih zajednica u odnosu na **ukupan broj** stanovnika Općine, te je u narednom periodu, samo zbog ove činjenice, potrebno i opravdano pristupiti utvrđivanju **nove i funkcionalnije** administrativne organizacije mjesnih zajednica, odnosno pokrenuti inicijativu za **osnivanje novih mjesnih zajednica** za ona područja, odnosno naseljena mjesta, koja za to imaju interes i ispunjavaju potrebne uslove, kao što su, pored ostalog, naseljena mjesta koja imaju više od 1000 stanovnika, ili su značajnije udaljena od centra mjesne zajednice kojoj trenutno administrativno pripadaju.
- Ovakvih naseljenih mjesta, u okviru postojeće administrativne organizacije mjesnih zajednica, na području Općine Velika Kladuša postoji značajan broj, a samo neka od njih su:
 - Naselje Trnovi – 1793 stanovnika,
 - Naselje Zagrad – 1234 stanovnika,
 - Naselja Šiljkovača i Šmrekovac–713 stanovnika (preko 5 km udaljena od centra MZ),
 - Naselje Kudići – 1073 stanovnika i
 - Naselje Vejinac – 984 stanovnika.
- 5. U narednom periodu, po uzoru na **Mjesnu zajednicu Polje**, u skladu sa stanjem u Budžetu Općine Velika Kladuša, **izdvojiti sredstva za izgradnju** prostorija mjesnih zajednica (koje još uvijek nemaju vlastite prostorije), kao i **za završetak** ranije započete izgradnje prostorija određenih mjesnih zajednica,
- 6. Nastaviti i u narednom periodu sa redovnom praksom **održavanja kvartalnih sastanaka između predstavnika mjesnih zajednica, javnih ustanova i preduzeća kojima je osnivač Općina i nadležnih službi Općinskog organa uprave**, radi što bržeg i efikasnijeg rješavanja prisutnih problema u mjesnim zajednicama, te trajno raditi na izgradnji, unapređenju i jačanju odgovarajućeg pristupa ovoj aktivnosti,
- 7. Obavezati sve **službe Općinskog organa uprave, kao i javne ustanove i preduzeća kojima je osnivač Općina da, u skladu sa svojim nadležnostima i djelokrugom rada, u narednom periodu na sve zahtjeve mjesnih zajednica odgovaraju blagovremeno i u zakonskom roku.**

Dakle, bez obzira na činjenicu da je u oblasti stvaranja i unapređenja uslova potrebnih za kvalitetan rad i funkcionisanje mjesnih zajednica i njihovih organa na području općine Velika Kladuša u prethodnom periodu učinjen značajan iskorak, posebno u pogledu infrastrukturnih ulaganja u lokalnu putnu mrežu i javnu rasvjetu u kojima su građani sudjelovali putem vlastitih inicijativa i ulaganja, **samo realizacijom navedenih aktivnosti moguće je rad, funkcionisanje i ulogu mjesnih zajednica podići na značajno viši nivo.**

V PROSTORNO-PLANSKA DOKUMENTA OPĆINE VELIKA KLADUŠA

Prostorni plan Općine Velika Kladuša je najvažniji strateški razvojni dokument, koji određuje dugoročne ciljeve i mjere prostornog razvoja u skladu sa planiranim ukupnim privrednim, društvenim i historijskim razvitkom Općine i predstavlja temeljni dokument prostornog uređenja Jedinice lokalne samouprave kojim se određuje strukturalna podjela, namjena i načini korištenja i upravljanja prostorom, te kriteriji i smjernice za uređenje i zaštitu prostora na području lokalne zajednice, odnosno reguliše se uređivanje prostora na području općine Velika Kladuša u površini od cca 331,52 km², te definišu osnovne veze područja Općine Velika Kladuša sa neposrednim okruženjem.

Prostornim planom se, s obzirom na njegov karakter kao dugoročnog razvojnog prostorno-planskog dokumenta, regulišu osnovna pitanja funkcionalne organizacije prostora Općine, kao cjeline, na način da racionalno korištenje postojećih prirodnih i radom stvorenih vrijednosti u svim domenima privrednog i društvenog života uz dosljedno ostvarivanje opredjeljenja iz Prostornog plana Općine Velika Kladuša treba, da u najvećoj mjeri doprinose bržem materijalnom i društvenom razvoju Općine Velika Kladuša.

Općina Velika Kladuša je u bliskoj prošlosti bila **jedinstven primjer progresivnog modela strateškog razvoja** u Bosni i Hercegovini, a sve zahvaljujući Kompaniji Agrokomerc, kao najvećem proizvođaču u svojoj branši u Evropi i jednom od najvećih proizvođača, sa najširim asortimanom hrane u svijetu, čija se strategija razvoja zasnivala na optimalnoj kombinaciji i valorizaciji primarne proizvodnje i prehrambeno-prerađivačke industrije, te **racionalnom iskorištavanju prirodnih, materijalnih i ljudskih potencijala** Općine i širem regionalnog poslovnog okruženja.

Ovo i ovakvo iskustvo, a i postojeći preostali kapaciteti ovog Preduzeća, svakako **moraju imati odgovarajuće mjesto i pripadajuću ulogu** u svim predstojećim aktivnostima na nivou Općine Velika Kladuša koje će se provoditi u pogledu izrade i donošenja prostorno planskih dokumenata, **bez obzira na njihovu kategoriju.**

Stanje primjenjivosti prostorno planske dokumentacije Općine Velika Kladuša je slijedeće:

- 1. Prostorni plan Općine Velika Kladuša 2002-2020. godina** - stavljen van upotrebe zbog neusklađenosti sa zakonom i Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata,
- 2. Urbanistički plan 2002-2020. godina** - ne primjenjuje se jer nije donesena Odluka o provođenju Urbanističkog plana, kao obavezni sastavni dio ovog Dokumenta,
- 3. Plan parcelacije stambenog naselja Brezici I i II** - proveden,
- 4. Urbanistički plan** – istekao rok važenja,

5. Urbanistički projekat „Tržni centar” - van snage,
6. Regulacioni plan stambenog naselja „Grabarska” - van snage,
7. Regulacioni plan stambenog naselja „Duranovići” - van snage,
8. Regulacioni plan stambenog naselja „Joše” - van snage,
9. Regulacioni plan “Vrnograč” - van snage,
10. Regulacioni plan stambenog naselja „Mekote” - van snage,
11. Regulacioni plan stambenog naselja „Projsine” - van snage,
12. Regulacioni plan stambenog naselja „Zagrad” - van snage,
13. Regulacioni plan „Centralno gradsko područje” - van snage,
14. Regulacioni plan „Tuk” - van snage,
15. Regulacioni plan „Hresna” – van snage.

Prostorno-planski dokumenti čija je izrada u toku:

1. **Izmjena i dopuna Prostornog plana Općine Velika Kladuša 2014-2034. godina** – u toku javna rasprava po Prednacrtu Izmjena i dopuna Plana
2. **Izmjena i dopuna Urbanističkog plana Velika Kladuša 2012-2032. godina** - usvojena Prostorna osnova od strane Savjeta plana,
3. **Regulacioni plan Šumatačke luke za period 2013-2023. godine,**

Nedostatak kvalitetnih prostorno-planskih dokumenata na području općine Velika Kladuša u velikoj mjeri otežava, a u značajnom broju slučajeva u potpunosti i onemogućava, rješavanje aktuelnih potreba i problema u pogledu zakonitog i kvalitetnog uređivanja stanja u ovoj oblasti.

S obzirom na potrebu, a i obavezu, da se intenzivan društveno-ekonomski razvoj planski definiše i usmjerava u prostoru Općine, osnovni cilj prostornog razvoja Općine predstavlja unapređenje prostornog razvoja, odnosno usaglašenost ekonomskog, ekološkog, fizičkog i socijalno-kulturnog razvoja, do nivoa kojim će Općina Velika Kladuša biti konkurentna u okvirima šireg okruženja.

Velika Kladuša treba da postane, a što, imajući u vidu prethodni period, joj opravdano i pripada, Općina koja se dinamično i skladno razvija, na način usklađen sa interesima i potrebama životne sredine, sa dinamičnom privredom zasnovanom na znanju, sa prijatnim društvenim i kulturnim okruženjem orijentisanim na održivi razvoj i da se, kao takva, u potpunosti dokaže kao atraktivan i privlačan poslovni, turistički i obrazovno-kulturni centar, sa visoko razvijenim kapacitetima za proizvodnju i privlačenje investicija, sa građanskim društvom aktivno uključenim u proces odlučivanja, uz komunikaciju sa Općinskom upravom, i sa kontinuiranim rastom dohotka građana.

S obzirom na činjenicu da se Prostorni plan zasniva na ocjeni zatečenog stanja i mogućnosti, te na utvrđenim ciljevima društveno-ekonomskog razvoja Općine u planskom periodu, i da kao takav, predstavlja sastavni dio jedinstvenog sistema planiranja tog razvoja, **Općina Velika Kladuša treba prioritetno okončati aktuelne postupke konačne izrade, ažuriranja i donošenja nedostajućih prostorno-planskih dokumenata i u cjelosti obezbjediti usklađivanje Prostornog plana sa srednjoročnim i dugoročnim društvenim planovima Općine koji će se donositi nakon stupanja na snagu Prostornog plana.**

VI - STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE VELIKA KLADUŠA

Strategija razvoja, kao ključni razvojni dokument, za bilo koju instituciju, ili organizaciju, predstavlja putokaz i okvir djelovanja za razvoj, koji sadrži sve elemente i uključuje sve bitne faktore, a posebno ekonomske, društvene i prostorne, kao i potrebe zaštite i unapređenja životne sredine, respektujući pri tom u potpunosti prostor i vrijeme u kojem se donosi, a posebno ugrađujući u istu vlastitu viziju i sposobnost predviđanja dešavanja u budućnosti sa aspekta vlastitih planova.

Strategija razvoja Općine u prvom redu treba predstavljati integralni strateški Dokument, koji je od posebnog, odnosno ključnog značaja, a kojim se definira održivi razvoj, kao ciljno orijentiran, dugoročan, neprekidan, sveobuhvatan i sinergični proces koji utječe na sve aspekte života (ekonomski, socijalni, ekološki i institucionalni) u Lokalnoj zajednici.

U Strategiji se mora potencirati izrada modela koji na kvalitetan način zadovoljava sve aktuelne društveno-ekonomske potrebe i interese građana, a istovremeno, i u cjelosti, uklanja, ili bar znatno smanjuje, utjecaje koji ugrožavaju, ili štete zdravoj životnoj sredini i prirodnim resursima, te drugim potencijalima.

Realno izrađena Strategija, koja uključuje sve nabrojane elemente, je osnovni i temeljni Dokument za izradu svih drugih akata i dokumenata koji se referiraju na Strategiju, u prvom redu Budžet Općine, razvojni projekti, urbanistički i prostorni planovi i slično, tako da u ovu aktivnost nužno **trebaju biti aktivno uključeni svi nosioci planiranja, a posebnu i naročito značajnu ulogu u izradi ovoga Dokumenta moraju imati sve službe Općinskog organa uprave, te savjetnici i konsultanti Općinskog načelnika.**

Strategiju razvoja Općine Velika Kladuša usvaja Općinsko vijeće, kao svoj političko-strateški Dokument, a koji predstavlja osnov i glavni element za izradu Plana i programa rada Općinskog načelnika.

S obzirom na nesporni značaj i važnost ovog Dokumenta potrebno je u narednom periodu pokrenuti, odnosno okončati sve neophodne i prethodno već pokrenute, aktivnosti u vezi sa izradom Strategije razvoja Općine Velika Kladuša po modelu i metodologiji prilagođenoj vlastitim potrebama i razvojnim planovima, a shodno evropskim standardima za period 2021-2027. godina.

Postojeći prijedlog Strategije razvoja Unsko-sanskog kantona, u izradi kojeg Općina Velika Kladuša i njeni relevantni predstavnici, nažalost nisu imali priliku da učestvuju sa svojim prijedlozima i stavovima, a za koji se sa punim pravom može reći da ni izbliza ne zadovoljava, kako svojim kapacitetom, tako ni svojom strukturom, aktuelne razvojne planove, potrebe, vizije i opredjeljenja, kako Općinskog načelnika, tako ni naše lokalne zajednice u cjelini, pa prema tome, a shodno odredbama Zakona o lokalnom planiranju i upravljanju razvojem Federacije Bosne i Hercegovine i Uredbe o lokalnom razvoju Federaciji Bosne i Hercegovine, Općina Velika Kladuša svakako ima potpuno pravo, a i obavezu, izraditi

vlastitu Strategiju razvoja, u potpunosti prilagođenu isključivo svojim opredjeljenjima, potrebama i interesima.

Takav, i na taj način urađen strateško razvojni Dokument, prilagođen u cjelosti vlastitim potrebama i vizijama budućnosti, svakako mora biti u cjelini usklađen i sa evropskim konvencijama i pravilima lokalnog upravljanja razvojem, uz plansko korištenje svih raspoloživih resursa, posebno vodeći računa o održivosti i socijalnoj uključenosti svih korisnika i interesnih skupina.

Posebnu pažnju, kroz izradu Strategije, potrebno je pokloniti mogućnostima uključivanja i svih drugih jedinica, nosioca planiranja, iz užeg i šireg okruženja, kao i drugih država, što bi u ovom slučaju predstavljalo novinu u procesu strateškog planiranja, a samim time obezbjedilo i dodatni kvalitet Strategije, a svakako i njenu održivost za dugoročniji period.

Svakako da dodatnu i posebnu odgovornost u izradi ovog Dokumenta predstavlja i obaveza prema sadašnjim i budućim generacijama građana Općine Velika Kladuša, što nosioce izrade ovog Dokumenta, na određen način primorava, a u isto vrijeme i obavezuje, na izradu ovog strateškog Dokumenta sa osnovnim ciljem konačnog ulaska u **borbu protiv siromaštva, nezaposlenosti, bezperspektivnosti i opće apatije**, dajući svima na taj način makar malo nade da postoji neko ko je spreman i sposoban aktuelne tokove promijeniti ka boljem.

Općina Velika Kladuša u poratnom periodu je, putem nadležnih službi i organa lokalne smouprave izradila i usvojila dvije Strategije integralnog razvoja koje obuhvataju, odnosno odnose se na period od 2007. godine do 2017. godine i period od 2014. godine do 2023. godine.

Važno je na ovome mjestu naglasiti činjenicu da navedene strategije su ostavile puno otvorenih pitanja koja svakako zaslužuju i moraju biti detaljno i konkretno razrađena u narednom periodu kroz novi odgovarajući plansko razvojni Dokument.

Jedno od najvažnijih otvorenih pitanja koja su ostala nedovoljno, odnosno praktički nisu nikako razrađena navedenim planskim dokumentima, je pitanje trenutnog statusa i sudbine kapaciteta i potencijala Preduzeća Agrokomerc, a koje i danas čini približno 80% svih razvojnih potencijala i resursa Općine Velika Kladuša.

Ovo pitanje je samo usputno spomenuto u određenom poglavlju Strategije razvoja Općine Velika Kladuša, koja obuhvata period od 2007. do 2017. godine, i to na način da se u ovom Dokumentu samo ističe pitanje u smislu dileme, da li kapacitete navedenog Preduzeća tretirati (koristiti) potpuno, djelimično, ili uslovno, da bi se na tome i završilo, jer se u konačnici kapaciteti istog u planskim veličinama ove Strategije nikako nisu koristili, niti više spominjali.

Veoma je važno znati da je u prethodnom sistemu **Općina Velika Kladuša svoju prepoznatljivost i specifičan model razvoja, skoro u cjelosti, vezivala za razvoj i izgradnju Agrokomerca i njegovih kapaciteta, putem jedinstvenog, i do tada nepoznatog, koncepta razvoja područja jedne lokalne zajednice, jedne sredine, jedne regije, pa i Države i širih prostora, koji je sproveden vizijom i strategijom tadašnjeg tima aktuelnog Općinskog načelnika.**

Izgrađujući i razvijajući sebe Agrokomerc je razvijao i izgrađivao i Općinu Velika Kladuša, kao sredinu u kojoj je nastajao po svim segmentima koji karakterišu status jednog društva: privredni, ekonomski, socijalni društveni, kulturni, obrazovni, zdravstveni, infrastrukturni i drugi segmenti.

Ovakav pristup razvoju omogućio je, tada maloj i relativno nerazvijenoj sredini, kakva je u to vrijeme bila Općina Velika Kladuša, pa i cijela šira regija, aktivno uključivanje u sveukupna dešavanja šire društvene zajednice, a veoma brzo, nakon toga, i preuzimanje liderske pozicije u razvoju i donošenju određenih odluka u vezi sa razvojem.

Do tada u praksi nezapamćen i progresivan rast i razvoj Agrokomerca u tom periodu očekivano je izazivao značajne i velike promjene u cijelom Društvu, omogućivši na taj način stanovništvu naše Regije potpuni preobražaj i sasvim drugačiji i novi pogled na život i planiranje vlastite budućnosti.

Naravno da ovaj, i ovakav, proces razvoja ni tada nije teкао lako i bez prisustva značajnih, kako objektivnih, tako i subjektivnih problema.

Cijeli koncept, a Agrokomerc to zasigurno jeste bio, je osmišljen, koordiniran, vođen i nadziran u vremenu i prostoru u kojem je nastajao, od strane stručnih, u prvom redu domaćih kadrova, a nikako se nebi trebala ispustiti iz vida i činjenica da je tada, po prvi put u istoriji ovoga kraja, došlo do promjene migracionih tokova.

Naime, kako je poznato ovaj cijeli prostor je oduvijek bio poznat po velikim migracijama i odlasku stanovništva u druga područja, ili čak druge države, uglavnom, odnosno u najvećem broju slučajeva, hranioca familija, koji ni na koji drugi način nisu mogli obezbijediti egzistenciju sebi i svojim porodicama.

Izgradnjom pogona, te proizvodnih objekata i drugih segmenata, u okviru razvojnih projekata Agrokomerca, u tom periodu, tokom 1984. godine, a naročito tokom 1985. i 1986. godine, ovaj migracionih proces se u cjelosti promjenio, tako da se ranije iseljeno stanovništvo u značajnoj mjeri počelo vraćati na vlastita ognjišta, gdje ih je čekao obezbijeden posao u moderno opremljenim objektima za kakve dotad nisu ni sanjali da postoje, a kamo li da su imali predstavu da će baš oni u njima raditi i privređivati.

Osim povratka domicilnog stanovništva, koje se u tom periodu masovno vraćalo, na području općine Velika Kladuša, u proizvodnim pogonima Agrokomerca svoju egzistenciju ostvarivao je i veliki broj građana i iz drugih područja bivše zajedničke države, posebno stručnih i visokoobrazovanih kadrova, iz razloga što je zbog brzog i dinamičnog razvoja bila izražena značajna i stalna potreba za stručnim kadrovima svih profila zanimanja.

U sklopu prethodno navedenih činjenica, a sa namjerom identifikacije ovih potencijala i stavljanja istih u aktivnu razvojnu funkciju, potrebno je svakako, makar i djelimično, navesti samo neke od segmenata koji su činili cjelinu **Sistema Agrokomerc**, bez ulaženja u detaljniju i posebnu prezentaciju istih.

VI-1. Potencijali

VI -1.1. Peradarstvo:

Opće poznata je stvar da su u prethodnom periodu značajan resurs naše Lokalne zajednice činili kapaciteti Peradarstva koje se, kao takvo, u prethodno pomenutim planskim dokumentima praktički nikako ne pominje i na taj način zanemaruje se izuzetno značajna činjenica, koja govori da je **Agrokomerc u prijeratnom periodu bio najveći proizvođač konzumnih jaja u bivšoj Državi sa godišnjom proizvodnjom od oko 300.000.000 komada jaja.**

Sama ova brojka je priča za sebe i njenu pozadinu svakako čini i još bezbroj drugih podataka, informacija i činjenica, a koje se odnose na veliki broj pretpostavki, koje su prethodno morale biti obezbjeđene da bi se došlo do ovakvog nivoa godišnje proizvodnje konzumnih jaja.

Ove činjenice i pretpostavke se odnose na prethodno već izgrađenu infrastrukturu koja je morala servisirati ovakvu proizvodnju, na način da bi ona mogla funkcionirati, kao što su proizvodni objekti, pitka voda, struja i pristupni putevi, te stručno i drugo osoblje koje se brinulo o tehničko-tehnološkom procesu.

Stručno veterinarski nadzor nad zdravljem peradi i ispravnosti gotovih proizvoda podrazumjevaio je uspostavljanje vlastite veterinarske službe za redovan nadzor.

Formiranje matičnih i djedovskih linija, uz vlastite valionice, obezbjeđivalo je kontinuitet u proizvodnji osamnaestonedjeljnih pilenki za proizvodnju jaja u posebnim i strogo kontroliranim uvjetima.

Ishrana peradi je vršena sa kvalitetnom i kontroliranom hranom, a što je bilo omogućeno putem najmodernije i najveće Tvornice stočne hrane, kapaciteta 180.000 tona kvalitetne stočne hrane, koja je kontinuirano i blagovremeno dostavljana do mjesta potrošnje, što se omogućavalo putem specijalnih dostavnih vozila prilagođenih za ovu vrstu potreba.

Sva proizvedena jaja su sa peradarskih farmi specijalnim vozilima transportovana do Sortirnice jaja, kapaciteta 300.000.000 komada jaja, odakle su iz rashladnih prostora, vlastitim transportnim sredstvima, distribuirana krajnjim korisnicima, odnosno kupcima, ili u vlastite kapacitete na daljnju preradu, kao što je Tvornica za proizvodnju jaja u prahu, kapaciteta 950 tona gotovog proizvoda, koji je bio baza za daljnju proizvodnju smjesa za kolače, ili za tržište.

Po istoj metodologiji bila je organizirana i funkcionisala je i takozvana teška linija, sa tom razlikom što je u ovom slučaju finalni proizvod, umjesto konzumnih jaja, bilo meso koje se, osim komercijalne prodaje, koristilo i kao bazna sirovina u mesnoj industriji.

Pored usavršene i u potpunosti zaokružene proizvodnje u dijelu ove peradarske proizvodnje, početkom osamdesetih godina, po istom modelu, je krenula i uspostavljena proizvodnja purana i kunića i proizvoda na bazi ovog mesa, a pored farmi izgrađena je i fabrika za preradu ovog mesa najveća u Evropi, kapaciteta 28.000 tona sa mogućnošću proširenja.

Svi ovi segmenti bili su izgrađeni i organizirani u skladu sa svim zahtjevima tehnoloških procedura, te su međusobno uvezani, tako da su kontinuirano bili usavršavani i dograđivani, da bi u konačnici i marketinški na najkvalitetniji način bili prezentirani, tako da

se tim putem stvorio izuzetno značajan brend i prepoznatljivost istih, a što još uvijek predstavlja posebnu i veliku nematerijalnu vrijednost ovog Preduzeća, kao razvojnog resursa.

VI -1.2. Prehrambeno prerađivačka industrija:

Prehrambeno prerađivačka industrija se sastojala od većeg broja fabrika i pogona sa instaliranom najmodernijom tehnologijom toga vremena, a ista je organizirana i vođena po svjetskim modelima, uz angažman više od dvije stotine visokoobrazovanih, stručnih i educiranih kadrova, koji su upravljali aktuelnim procesima.

Samo neki od tadašnjih tehničko tehnoloških segmenata, odnosno cijelina, bili su:

- Tvornica čokolade i kremova, kao i proizvoda na bazi prerade kakaovca, kapaciteta 6.000 tona,
- Tvornica keksa i biskvita, kapaciteta 8.500 tona proizvoda, tada već aktuelnih brendova, Tops biskvita i Petit keksa,
- Pržionica kafe, kapaciteta 11.000 tona najpoznatije kafe na ovim prostorima ikada, pod nazivom Emina kafa,
- Tvornica kruha, peciva, kolača i lisnatog tijesta, sa preko stotinu različitih proizvoda,
- Mesna industrija Polje, kapaciteta 3.500 tona proizvoda na bazi pilećeg mesa,
- Fabrika za preradu vode na tri različite lokacije, kapaciteta 13.000 tona koje su u cjelini bile namijenjene izvozu,
- Pogon za proizvodnju začina i dodatka jelima (brend Vegedor), sa kapacitetom od oko 4.000 tona,
- Pak centar za pakovanje zrnastih i praškastih proizvoda i aditiva,
- Tvornica supa, majoneza, hidrolizata i dresinga kečapa, sa kapacitetom 5.000 tona,
- Tvornica dječije hrane u probnoj proizvodnji u saradnji sa tada najpoznatijim svjetskim proizvođačima,
- Hladnjača sa šok zamrzivačima na dvije lokacije, kapaciteta 5.000 tona i
- Vlastiti skladišni prostor, površine 35.000 kvadratih metara.

Stalni i poseban stručni nadzor nad navedenim proizvodnjama bio je organiziran i obavljao se kroz:

- Institut za prehrambenu tehnologiju,
- Institut za mesnu industriju i
- Laboratorij za kontrolu i nadzor.

Oprema svih prethodno navedenih institucija i angažirani kvalifikovani, stručno obučeni i educirani mladi kadrovi u koje su Agrokomerc i lokalna zajednica uložili značajna finansijska i druga sredstva predstavljali su materijalno nemjerljivu vrijednost i potencijal, u koju se posebno i stalno ulagalo, i o kojoj se kontinuirano vodilo računa.

VI -1.3. Primarna poljoprivredna proizvodnja:

Segment primarne poljoprivredne proizvodnje, osim područja općine Velika Kladuša, bio je disperziran, praktički na cijelom području poslovnog djelovanja sistema Agrokomerc Velika Kladuša (područja drugih bosanskohercegovačkih općina i općina sa rubnog područja Republike Hrvatske).

Ova oblast je bila opremljena sa svom kompletnom potrebnom mehanizacijom, te uspostavljenim poljoprivrednim centrima, koji su stručno i organizacijski pokrivali sav obuhvaćeni teren.

Osim dehidratorskih stanica, proizvodilo se 4.000 tona lucerkinog brašna od lucerke proizvedene na vlastitim površinama, veličine od oko 700 hektara uređenog i melioriranog zemljišta.

Više od 5.000 kooperanata je na svojim poljoprivrednim površinama proizvodilo 11.000 tona različitih vrsta voća i povrća, kao sirovinsku bazu za fabrike prerade voća i povrća.

Vršen je redovno organizovani otkup šumskih plodova, ljekobilja i gljiva, a posebno kestena, u količinama od oko 2.500 tona, za potrebe jedine fabrike za preradu kestena u ovom regionu, a što je predstavljalo novi brend ovog Preduzeća i Lokalne zajednice, kao i Regije u cjelini.

Posebnu pažnju Agrokomerc je u kontinuitetu također tada posvećivao i proizvodnji šampinjona za konzumnu upotrebu i preradu, najvećim dijelom za vanjsko tržište, putem kupovine moderne opreme za preradu ovog sortimenta, koja nažalost, zbog već pominjanih razloga, nakon instaliranja iste, nikada nije ni proradila.

VI -1.4. Prateći sadržaji:

VI -1.4.1. Društvenih standard, kao poseban segment ovoga preduzeća, brinuo se o uposlenim radnicima, obezbjeđujući im minimalno jedan topli obrok dnevno, kvalitetnu i stručnu zdravstvenu zaštitu putem vlastitog dispanzera zdravlja i vršio fizičko obezbjeđenje, odnosno čuvanje vlastitih proizvodnih i drugih objekata, te organizirao potrebne pretpostavke i uslove za stvaranje mogućnosti za ljetovanje svih zaposlenih koji su za to iskazivali interes na atraktivnim turističkim lokacijama na Jadranskom moru,

VI -1.4.2. Transport je raspolagao sa više od pet stotina vlastitih kvalitetnih voznih jedinica, od čega su jednu trećinu predstavljala namjenska i specijalna vozila, sa kojim se obezbjeđivalo da se u svakom trenutku sva proizvedena roba može isporučiti određenom kupcu i da se potrebni repromaterijal može transportovati u određenu fabriku.

VI -1.4.3. Inžinjeri, sa svim svojim segmentima, je omogućavao da se izgradnja planiranih potrebnih objekata i održavanje postojećih, može organizovati u vlastitoj režiji, kao i da se sa viškom raspoloživih kapaciteta može izaći na slobodno tržište, imajući u vidu materijalnu i kadrovsku opremljenost ovog segmenta.

VI -1.4.4. Sektor marketinga, sa kompletnom postojećom strukturom, činila je mreža veleprodajnih i maloprodajnih objekata izgrađenih na različitim lokacijama širom bivše zajedničke države, koja je sa razvijenom i posebno kvalitetnom komercijalno-distributivnom

mrežom omogućavala redovitu komunikaciju sa kupcima, te blagovremeno i kontinuirano sabdijevanje istih sa cjelokupnim asortimanom proizvoda.

Redovno se prisustvovalo i posjećivalo sve sajmove, a reklamno-marketinške aktivnosti bile su prepoznatljivost ovog preduzeća.

Poseban segment u okviru ovog sektora bila je Služba uvoza i izvoza, koja je koordinirala sve međunarodne aktivnosti ove kompanije.

Razvijena i moderno opremljena mreža maloprodajnih objekata omogućivala je plasman vlastitih, i drugih, artikala do najzabačenijih područja naše lokalne zajednice, nerijetko istovremeno funkcionišući i kao otkupna stanica.

Nadalje, prateći aktuelna savremena kretanja i pravce razvoja na globalnom nivou, Agrokomerc je također bio ušao i u izgradnju novih fabrika, sa novim djelatnostima, visokosofisticirane tehnologije, kao što su bile fabrika za proizvodnju lijekova, fabrika za proizvodnju eteričnih ulja, destilata, hidrolata, prehrambenih boja i aroma, aditiva i slično.

Takozvana zgrada Duplex, zatim Gradska dvorana i Hotelsko-turistički kompleks Stari grad, kao uvezane cjeline, bile su predviđene u cjelosti za instaliranje IT tehnologije i opreme za sveukupno uvezivanje cijelog sistema u jedinstvenu bazu podataka, radi lakšeg i funkcionalnijeg praćenja i upravljanja ovako uspostavljenim i složenim sistemom kao što je to bio Agrokomerc.

VI -1.5. Samoodrživost:

Samo ovaj, iako prilično skromno pomenuti, dio izgrađenih objekata i organiziranih i razvijenih djelatnosti, bez posebnog i detaljnijeg pojedinačnog elaboriranja, **ukazuje na nespornu činjenicu da je Agrokomerc u to vrijeme bio, ne samo moderna i multifunkcionalna kompanija, već da je predstavljao strateški koncept i viziju razvoja, sa posebnom usmjerenošću na razvoj sela u svim segmentima i sa zapošljavanjem stanovništva sa naročitim akcentom na socijalno najosjetljivije kategorije društva, kao što su žene, mladi i hendikepirani po bilo kojem osnovu, a što je u konačnici za rezultat imalo i stvaranje mogućnosti za značajan povratak domicilnog stanovništva na ove prostore, koje je ranije bilo prisiljeno u potrazi za zaposlenjem napuštati rodni kraj.**

Ovako intenzivan napredak i razvoj sela, naslonjen u cjelosti na razvojne projekte Agrokomerca, koji su se najvećim dijelom ogledali kroz izgradnju modernih infrastrukturnih i privrednih objekata omogućio je također održiv i stabilan razvoj svih područja Općine Velika Kladuša, kao Lokalne zajednice, na čijem području je bio instaliran najveći dio kapaciteta ovog Preduzeća.

Svako selo, pa čak i manja naselja općine imala su makar po jedan privredni objekat iz sastava, odnosno vlasništva Agrokomerca, koristeći pri tom u punom kapacitetu i sve raspoložive prateće infrastrukturne objekte i druge sadržaje koji su bili u funkciji tih objekata, po čemu je Agrokomerc u bivšoj državi bio posebno prepoznatljiv.

Izgrađene stabilne trafostanice, veće snage, i kvalitetna distributivna niskonaponska elektromreža, omogućavale su kvalitetno i stabilno napajanje domaćinstava električnom energijom.

Izgradnjom modernog vodovoda, sa velikim kapacitetom, većini velikokladuškog stanovništva je omogućeno da po prvi put u historiji dobije pitku i higijenski zdravu i ispravnu vodu.

Posebnu korist za seoska područja predstavljala je izgradnja kvalitetnih putnih pravaca, praktičkih do svih, pa i onih najudaljenijih, dijelova Općine, čime je u znatnoj mjeri stanovništvu olakšan pristup administrativnom centru lokalne zajednice, kao i zadovoljavanje i svih drugih svakodnevnih ličnih i porodičnih potreba.

Svakako da je uticaj razvoja Agrokomerca postupno se širio i na cijelu regiju, pa i državu, tako da je isti već bio postao faktor koji pokreće značajne razvojne procese, pogotovo u oblasti poljoprivredne proizvodnje i prerađivačke industrije, kao i znatnog broja drugih pratećih djelatnosti.

Ovako složenu organizaciju mogli su uspješno voditi samo oni koji su je stvarali i osmišljavali, a što je, nažalost na najgori mogući način, neposredno pokazalo i potvrdilo dolazeće vrijeme.

Svaki izgrađeni objekt, ili pogon je bio osnova za razvoj drugog projekta koji zajedno čine jedinstvenu cjelinu specifičnog koncepta razvoja nigdje zabilježenog do tada.

Izdavanjem bilo kojeg segmenta iz ovog sistema ugrožava se cijeli koncept zbog svoje bliske povezanosti i horizontalne i vertikalne međuzavisnosti, a što je cjelokupnom sistemu davalo posebnu i čvrstu samoodrživost.

Promjenom zakonskih propisa tadašnje države, početkom devedesetih godina Agrokomerc je pretvoren u Dioničarsko društvo sa željom da se omogući njegovim tvorcima (dioničarima) da samostalno upravljaju vlastitom firmom i razvojem, ostvarujući pripadajuće benefite po tom osnovu.

Nesretni rat koji se desio na ovim prostorima onemogućio je da se ove aktivnosti sprovedu do samog kraja i da se u cijelosti okonča proces transformacije poduzeća.

Nova politička struktura, nastala tokom ratnih dešavanja u novoj državi, umjesto da omogući uspješan završetak već započetih procesa transformacije ovoga poduzeća, čime bi dobila privredni subjekt koji je u stanju započeti novi razvojni ciklus, prijeko potreban novoj državi devastiranoj ratnim dešavanjima po svim osnovama, pogotovo ekonomsko-razvojnim i socijalnim, u potpunosti je zanemarila potencijale Agrokomerca i ne koristeći iste, te dopuštajući njihovu devastaciju i uništavanje, svjesno je i vještački proizvodila stanje opće bezperspektivnosti.

Zbog ovih, i bezbroj drugih činjenica, AGROKOMERC JE BIO, JOŠ UVIJEK JESTE, I JOŠ DUGO VREMENA ĆE BITI, ZNAČAJAN I NEZAOBILAZAN RESURS I POTENCIJAL OPĆINE VELIKA KLADUŠA, pa i šireg okruženja, te zbog toga zaslužuje punu i posebnu pažnju i MORA BITI UVAŽAVAN I U ZNAČAJNOJ MJERI OBUHVACEN STRATEGIJOM RAZVOJA, KAO I DRUGIM PLANSKIM DOKUMENTIMA bilo koje vrste i bilo kojega oblika općinskog nivoa planiranja, kao i drugih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini.

I zbog toga je, i zato, bilo potrebno, makar i djelimično, pomenuti u ovom materijalu, još uvijek raspoložive resurse i potencijale Agrokomerca, koji je bio u najvećem usponu 1986. godine i to, oplemenjeno sa rezultatima postignutim poslije takozvane „mjenične afere“, treba biti cilj, polazna osnovica i vodilja u aktivnostima izrade Strategije razvoja Općine Velika Kladuša.

Naravno, da ni u kom slučaju nije cilj, niti namjera, da se ovim materijalom posebno analiziraju i detaljnije obrazlažu sadržaj, elementi i planske veličine prethodnih strategija razvoja i drugih planskih dokumenata Općine Velika Kladuša, jer to nije ni karakter ove vrste dokumenata, a i zbog razloga što takva aktivnost mora biti predmetom sasvim druge vrste dokumenata i analiza.

Međutim ono što ovom prilikom jeste cilj, je namjera da se kroz ove Osnove programa rada i politike Općinskog načelnika identifikuju **svi raspoloživi resursi, osnovne vizije i strateški ciljevi**, koji bi se trebali detaljnije razraditi i kao takvi trebali biti osnov za izradu **Strateške platforme**, kao okvirnog dokumenta na kojem će se zasnivati proces programiranja i izrade **Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina**, a ovo posebno, i zbog toga, što su se sada stvorili i postoje svi kvalitetni uslovi potrebni za izradu ovog planskog razvojnog dokumenta u cjelosti usklađenog i usaglašenog u pogledu podržanosti ciljeva, mjera i projekata sa postojećim integralnim sektorskim razvojnim strategijama viših nivoa vlasti, izrađenim uz potpunu primjenu svih aktuelnih principa razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji su utvrđeni, u prvom redu Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 32/17), te Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj:92/19), a posebno uz primjenu principa:

- Otvorene i potpune koordinacije po svim pravcima,
- Ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti za sve građane,
- Partnerstva i
- Javnosti i transparentnosti.

Svakako da, kada je u pitanju kalendar aktivnosti na pripremi, izradi i donošenju Strateške platforme i drugih planskih dokumenata, pa i same Strategije razvoja, treba imati u vidu okolnost specifične pozicije Općine Velike Kladuša u odnosu na pripremu, izradu i donošenje ove vrste dokumenata, te neusaglašenost kalendara dosadašnjih aktivnosti i planskih perioda na koje se odnose ovi dokumenti, pa će stoga biti potrebno iste usaglasiti u narednom periodu, a imajući u vidu da planski period koji bi trebao biti istim obuhvaćen već u znatnoj mjeri je aktuelan, nameće se, zbog te, a i drugih specifičnosti, **potreba nužne promjene perioda obuhvatnosti, odnosno perioda važnosti i primjene tog dokumenta, sa perioda 2021-2027. godina, na period 2021-2031. godina**, o kojem pitanju se svako u narednom periodu, na odgovarajući način **treba odrediti i Općinsko vijeće, kao organ koji u konačnici i donosi ovaj Dokument.**

VII PRIVREDA I ZAPOSŁJAVANJE

Osnovna ustavna i zakonska obaveza lokalne uprave u sistemu federalnog principa organizovanja je da u skladu sa njenim direktnim i prenesenim nadležnostima stvori povoljan administrativno-pravni okvir i ambijent za funkcionisanje privrede, poduzetništva i obrta.

Stvaranje uslova za otvaranje novih radnih mjesta je proces koji zahtijeva kontinuiran, sistematičan i predan rad svih učesnika u tom procesu.

Činjenica je da se sa pozicije Općine Velika Kladuša, kao lokalne zajednice ne može uticati na faktore koji proizlaze iz nadležnosti viših nivoa vlasti, pa je stoga nužno **staviti u potpunu funkciju sve raspoložive vlastite resurse, u prvom redu preduzeća čiji je osnivač i vlasnik Općina**, i na taj način obezbjediti nova zapošljavanja i pokazati sebi i drugima **da se može i da ima nade za bolji život građana Općine Velika Kladuša**.

Na koji način Općina Velika Kladuša može stvoriti ovakav ambijet?

Općinski organ uprave će u narednom periodu kontinuirano poduzimati potrebne aktivnosti u pravcu izgradnje stabilnog i stimulativnog okruženja za nove, kako domaće, tako i strane investicije.

Donošenjem kvalitetnih nedostajućih prostorno planskih dokumentata **inicirat će se izgradnja, osnivanje i uređenje industrijskih i poduzetničkih zona**.

U ovom mandatnom periodu Općinskog načelnika formirat će se **drugačiji i profitabilniji pristup utvrđivanja mjera poticanja razvoja poljoprivredne proizvodnje**, sa posebnim akcentom na kapitalna ulaganja u poljoprivredi, a koja bi u prvom redu uključivala postojeće općinske kapacitete u poljoprivrednoj proizvodnji, ali i ulaganja u prerađivačke kapacitete.

I dalje će se, i u značajnijoj mjeri, **stimulirati i pomagati razvoj obrtništva** na području Općine Velika Kladuša iz razloga što se dosadašnja praksa nije pokazala adekvatnom u datim uslovima poslovanja, a posebno kada je u pitanju ravnopravnost položaja u odnosu obrtnik-poduzetnik.

U cilju izvršavanja planiranih obaveza u aktuelnom mandatnom periodu prioritet će se staviti na **lokalni ekonomski razvoj**, u kojem smislu će se savjetnički tim Općinskog načelnika staviti u potpunu funkciju, a u cilju unapređenja poslovnog ambijenta, komunikacije sa višim nivoima vlasti, praćenja i implementacije programa koji su u toku, te kreiranja i pripremanja novih investicionih projekata.

Cilj je na ovaj način, i ovakvim pristupom, stvoriti prepoznatljiv brend u odnosu na ostale lokalne zajednice, tako što će se **sve vlastite intelektualne, materijalno-tehničke i sve druge kapacitete staviti u funkciju potencijalnih investitora**, na način da im se izradi kvalitetne planove poduzetničkih zona za ulaganje, dovede potrebna infrastruktura u te zone, skrate procedure pri izdavanju neophodnih odobrenja za građenje, te ponudi određene benefite, kao katalizatore gradnje, oslobađajući ih plaćanja određenih obaveza u proceduri izdavanja odobrenja za gradnju, kao što su renta i uređenje zemljišta, zatim, dajući investitorima olakšice i nakon otpočinjanja sa radom, kroz oslobađanje i umanjeње komunalne naknade za određeni period nakon početka rada novih privrednih subjekta.

Najveći potencijal Općine Velika Kladuša, osim prirodnih i izgrađenih resursa, su **ljudi i njihova do sada već stečena iskustva, obrazovanje i radne navike**.

Posebno su važni mladi i obrazovani ljudi.

Ovom potencijalu je neophodno kroz Strategiju razvoja Općine posvetiti posebnu i dužnu pažnju.

Nužno je u programskom periodu predvidjeti dio budžetskih sredstava u pravcu podržavanja **projekata samozapošljavanja, pogotovo u oblasti obrta, poljoprivrede, te malih i srednjih preduzeća, kao i plasmana domaćih proizvoda na tržište van Općine Velika Kladuša**, kroz podršku odgovarajućoj promociji obrta i poduzetništva.

Kontinuirano nastaviti stvarati bolji ambijent za otvaranje novih radnih mjesta, **nudeći općinsko zemljište i druge prirodne resurse** zainteresovanim domaćim i stranim investitorima i privrednicima.

Aktivno, u saradnji sa nadležnim organima viših nivoa vlasti će se raditi na okončanju pokrenutog **postupka revizije izvršene privatizacije preduzeća, nosioca prijeratnog razvoja Općine Velika Kladuša, u prvom redu "Agrokomerca"**, te na iznalaženju odgovarajućih rješenja za **konačno i trajno definisanje statusa imovine i kapaciteta „Agrokomerca“ i pružanju konkretne podrške Programu borbe protiv bjede i siromaštva** i drugim aktivnostima koje je iniciralo i vodi Udruženje za zaštitu prava nezaposlenih dioničara „Agrokomerc“ Velika Kladuša.

U okviru već istraženih **prirodnih resursa** sa kojima Općina raspolaže, naročito **termalnih voda i ostalih mineralnih sirovina**, kao i drugih prirodnih bogatstava pogodnih za razvoj turizma, u skladu sa zakonskim procedurama potrebno je, putem za to nadležnih organa, pokrenuti koncesione ponude za tržište, kako domaće, tako i inozemno.

Poduzetnicima i privrednim subjektima koji imaju namjeru realizirati investicione programe iz oblasti eksploatacije prirodnih resursa, pružiti pomoć kroz davanje potrebnih informacija, uputstava i dokumenata.

Iskoristiti **turističke potencijale**, naročito u oblasti **seoskog turizma**, naslanjajući se na postojeću regionalnu turističku ponudu.

Zajedno sa Turističkom zajednicom Unsko-sanskog kantona i resornim kantonalnim ministarstvom, a imajući u vidu našu geostratešku poziciju naspram značajnijih široko poznatih turističkih destinacija, kao što su Slunj, Plitvička jezera, Topusko, Una, Gata, sve iz bližeg okruženja, kroz Prostorni plan, uključujući i već uređene lokalitete starih gradova predvidjeti, **rezervirati i izgraditi kapacitete za seoski turizam**, te uspostaviti međusobnu saradnju sa susjedima kako bi i njihove goste doveli na područje naše Općine.

Ovo svakako zahtjeva definisanje potrebnih procedura s ciljem tržišne valorizacije rezultata do sada izvršenog ulaganja u turizam na području naše Općine, a tu svakako treba uzeti u obzir i speleološka blaga i potencijale, poput pećine Hukavica.

U saradnji sa Javnim preduzećem Unsko-sanske šume, inicirati i na području Općine realizirati odgovarajući **program zaštite i pošumljavanja devastiranih šumskih područja** koja su u državnom vlasništvu.

Uspostaviti partnerski odnos sa poduzetnicima i obrtnicima putem Udruženja poduzetnika i Udruženja obrtnika Općine Velika Kladuša.

Definisati, u suradnji sa nadležnim državnim organima, sudbinu i status u prvom redu industrijske zone Polje, a i drugih prostora na kojima su postojale i funkcionisale naročito organizacione jedinice, kao i proizvodni pogoni i kapaciteti "Agrokomerca", a i drugih velikokladuških prijeratnih preduzeća koja su uništena putem izvršenog postupka takozvane privatizacije i u skladu sa tim, kroz strateška planska i razvojna dokumenta, na odgovarajući način funkcionalno definisati taj prostor sa dugoročno utvrđenom namjenom.

Pružiti svu neophodnu pomoć individualnim poljoprivrednim proizvođačima u obimu koliko je to u nadležnosti Općinske administracije, te omogućiti što lakše organizovanje poljoprivredne, a naročito kooperativne proizvodnje, na vlastitim gazdinstvima.

Aktivno djelovati na izradi, donošenju i provedbi Strategije razvoja Općine i drugih strateških, razvojnih i planskih dokumenata, a naročito **Strategije razvoja poljoprivrede**, sa akcentom na efikasnije **korištenje poljoprivrednog zemljišta i drugih resursa**, kroz podršku podizanja **novih zasada određenih kultura (kesten, orah, lješnjak i slično)**, uvođenje novih sortimenata, proizvodnju voća, povrća, žitarica, krmnog bilja i slično.

Nastaviti sa organiziranjem i raditi na proširenju i obogaćivanju sadržaja tradicionalne općinske Manifestacije „**Kladuški dani poljoprivrede**“, **na kojoj je potrebno redovno vršiti prezentiranje dostignutog stepena proizvodnje na selu, vršiti izložbu savremene poljoprivredne mehanizacije, najboljih rasnih grla krupne i sitne stoke, poljoprivrednih proizvoda i drugih dostignuća u oblasti poljoprivredne proizvodnje, kao poticaj za veće korištenje prirodnih uslova za razvoj poljoprivrede, kao najznačajnijeg resursa na području naše Općine, sa konačnim ciljem da ova Manifestacija preraste u KLADUŠKI POLJOPRIVREDNI SAJAM.**

U skladu sa prethodno navedenim, posebno i aktivno, će se raditi i na definisanju i uspostavi vlastitog modela konkurentskih prednosti Lokalne zajednice.

Da bi uspjela u aktuelnoj konkurenciji Općina Velika Kladuša mora razviti konkurentске prednosti koje privlače građane, investiture i posjetitelje na njeno područje.

Konkurentске prednosti predstavljaju faktor razlikovanja određenog učesnika konkurencije od drugih, imajući pri tom u vidu vrijednosti koje nudi svojim korisnicima.

Konkurentске prednosti se mogu u osnovi stvoriti na dva načina:

1. Nižim troškovima (troškovi investiranja, ili operativnog poslovanja na području Općine) i
2. Diferenciranjem usluga koje se nude od strane lokalne zajednice (ponuda kvalitetnih lokacija u poduzetničkim, ili industrijskim zonama).

Svaka lokalna zajednica mora graditi svoj vlastiti model konkurentskih prednosti.

Svaki ozbiljan pristup lokalnom ekonomskom razvoju podrazumijeva koncipiranje dijamanta konkurentskih prednosti.

To je sredstvo za građenje konkurentnosti i za profiliranje konkurentskih prednosti.

To je okvir koji pokazuje kako će se konkurirati u promociji razvoja, da bi se postigli ciljevi vezani za zapošljavanje.

Kao prihvatljiv način pristupa pitanju aktiviranja faktora razvoja može kvalitetno poslužiti njihova klasifikacija u slijedeće grupe:

1. Faktori lokacije - po čemu je lokacija Općine atraktivna za različite ekonomske djelatnosti (turističke atrakcije, blizina velikih tržišta, povezanost sa jakom industrijom i dobrim komunikacijama).
2. Privatni sektor - neoptrećen javnim sektorom, što znači da javni sektor svojim uslugama stoji na raspolaganju privatnim kompanijama i stvara prijateljsko okruženje za privatni biznis.
3. Proaktivan i poduzetnički javni sektor znači obavezu da se javni novac ulaže u razvoj privrede, kroz dobru poduzetničku infrastrukturu (poduzetničke zone, industrijske zone, biznis inkubatori, tehnološki parkovi, promocija potencijala privrede, organiziranje sajмова i privrednih izložbi, ulaganje u dokvalifikaciju radnika i slično).
4. Prirodna bogatstva su samo jedan od elemenata, ali ne i jedini, za usmjeravanje razvoja, jer u protivnom se razvija monokulturna proizvodnja koja ograničava razvoj.
5. Naslijeđeno stanje privrede - neke općine su naslijedile velika industrijska preduzeća u problemima, a neke poduzetnički duh jer nisu imale velika preduzeća.
6. Sticanje certifikata povoljnog poslovnog okruženja bi trebalo da bude primarni cilj svake općine.

Međutim, to je samo dio posla u privlačenju, jer iz svakog kriterija certificiranja treba razviti odgovarajuće politike, planove i mjere za uspješan razvoj.

7. Načelo ravnopravnosti svih vrsta kapitala da pod jednakim uslovima mogu sudjelovati u lokalnom ekonomskom razvoju (javni i privatni, domaći i strani kapital), je veoma važno za razvoj.

Iako je normalno da će u javnim poreduzećima i javnoj infrastrukturi dominirati javni kapital, a u poduzetničkim djelatnostima privatni kapital, u određenim slučajevima će postojati opravdanost za poduzimanjem projekata **javno-privatnog partnerstva** u kojima će se **za javne potrebe koristiti privatni kapital**.

Pri tome, treba dobro, kroz priprema studijska istraživanja istražiti kakav je odnos javnog prema privatnom i postići potrebnu ravnotežu, otklanjajući sve potencijalne mogućnosti za koruptivne i kriminalne radnje.

Prilikom izrede Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika Općine Velika Kladuša za period 2021-2024. godina, posebno se imalo u vidu potrebe i obaveze u cilju stvaranja uslova za unapređenje javne uprave i financija, unapređenje infrstrukture i dinamičnog lokanog razvoja, kao i ciljevi utvrđeni Strateškom platformom za izradu Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina odnosno 2021-2031. godina, a naročito se imalo u vidu okolnosti i stanje iz bliske prošlosti, tačnije 1965. godine, kada Velika Kladuša nije imala niti jednog kvadratnog metra asfaltirane površine, kada je u Općini bilo ukupno 212 zaposlenih i kada je na čitavoj Općini bilo samo tri televizora, a središte užeg gradskog područja je više ličilo na lovište, nego na sredinu u kojoj živi normalan civilizirani čovjek.

To stanje se u vrlo kratkom periodu, do osamdesetih godina, značajno promijenilo, prvenstveno zahvaljujući "Agrokomercu" i njegovom idejnom tvorcu, aktuelnom Općinskom

načelniku, tako da je samo "Agrokomerc" tada zapošljavao preko trinaest hiljada radnika i izvezio u više od šezdeset zemalja širom Svijeta.

Međutim u bliskoj prošlosti, nažalost se desilo i nekoliko značajnih, a može se sa punim pravom reći za Veliku Kladušu i historijskih, odnosno sudbinskih događaja, koji su iz korjena promjenili stanje i uslove života na području naše Lokalne zajednice.

1. **"Agrokomerc" je otet** od njegovih stvaraoca, dioničara, Kladušćana prije svega,
2. **"Saniteks" postoji samo kao pojam**, a ni to više nije kladuško, a
3. **Od "Grupex-a" nije ostalo čak ni ime.**

Nakon ovoga u Velikoj Kladuši nije ostalo ništa **KLADUŠKO**, a što je Veliku Kladušu, kao lokalnu zajednicu, činilo **VELIKOM** u pravom smislu značenja te riječi.

Ipak tračak nade i vjere u bolju, izvjesniju i sigurniju budućnost dalo je Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, koje je na prijedlog Općinskog načelnika usvojilo određena, za lokalnu zajednicu sudbinski značajna dokumenta.

Naime budući da kroz razgovore sa privrednicima i privatnim sektorom, koji su vođeni na temu razvoja i iskazivanja eventualnog interesa, opredjeljenja i mogućnosti za javno privatno partnerstvo nije se došlo do očekivanih, tačnije nikakvih rezultata, a pod realnom pretpostavkom da će proces revizije izvršene privatizacije u državi, imajući u vidu dinamiku sa kojom se odvija ovaj proces, svakako trajati duži vremenski period, a i sam ishod istog je u cjelosti neizvjestan, jedino što je Općinskom načelniku u tom smislu preostalo, kao realno, moguće i opravdano, bilo je da u skladu sa svojim nadležnostima i ovlaštenjima, kroz svoj Program, odnosno Osnove svog programa i politike rada za započeti mandatni period, ponudi, kao osnovni, odnosno temeljni i suštinski sadržaj: **„Reviziju privatizacije i poslovanja privrednih subjekata na području Općine Velika Kladuša putem razvoja“**.

Ovaj **Program** je Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, na prijedlog Općinskog načelnika, **usvojilo na svojoj V redovnoj sjednici, održanoj 27.03.2017. godine.**

Paralelno sa prethodno navedenim aktivnostima, intenzivno su vršene i pripreme za organizaciju i održavanje **tematske sjednice Općinskog vijeća na temu revizije privatizacije preduzeća „Agrokomerc“ dd, „Saniteks“ dd, „Grupex“ dd i Hotelsko-ugostiteljsko turističkog preduzeća „Kladušnica“ dd Velika Kladuša**, koja je napokon organizirana i održana **20.04.2017. godine.**

Nakon provedene sveobuhvatne rasprave, na tematskoj sjednici Općinsko vijeće je jednoglasno prihvatilo, odnosno usvojilo slijedeće zaključke:

1. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, sukladno Zakonu o reviziji privatizacije državnog kapitala u gospodarskim društvima i bankama u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 55/12), podnosi Zahtjev Agenciji za reviziju privatizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine, za reviziju privatizacije poduzeća „AGROKOMERC“ d.d. Velika Kladuša, a naročito: reviziju vlasničke strukture kapitala u Agrokomercu, reviziju provedene male privatizacije, reviziju prodane i ostale imovine koja se vodi vanbilansno.

2. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, sukladno Zakonu o reviziji privatizacije državnog kapitala u gospodarskim društvima i bankama u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 55/12), podnosi Zahtjev Agenciji za reviziju privatizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine, za reviziju izvršene privatizacije poduzeća „GRUPEX“ d.d. Velika Kladuša.

3. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, sukladno Zakonu o reviziji privatizacije državnog kapitala u gospodarskim društvima i bankama u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 55/12), podnosi Zahtjev Agenciji za reviziju privatizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine, za reviziju izvršene privatizacije poduzeća „SANITEKS“ d.d. Velika Kladuša.

4. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, sukladno Zakonu o reviziji privatizacije državnog kapitala u gospodarskim društvima i bankama u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 55/12), podnosi Zahtjev Agenciji za reviziju privatizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine, za reviziju izvršene privatizacije Hotelsko ugostiteljsko turističkog preduzeća „KLADUŠNICA“ d.d. Velika Kladuša.

5. Sukladno Statutu Općine Velika Kladuša i članu 42. Poslovnika Općinskog vijeća („Službeni glasnik Općine Velika Kladuša“, broj: 12/11) formira se privremeno radno tijelo od 11 članova od kojih su najmanje tri člana iz reda Općinskog vijeća, a ostali su vanjski članovi iz reda Udruženja dioničara poduzeća „Agrokomerc“, „Grupex“, „Saniteks“ i Hotelsko ugostiteljsko turističkog preduzeća „Kladušnica“.

Radno tijelo se osniva s ciljem prikupljanja dokumentacije vezane za utvrđivanje strukture vlasništva i privatizaciju predmetnih poduzeća, te suradnju s ekspertnim timom kojeg imenuje Općinski načelnik i sa Agencijom za reviziju privatizacije.

Sredstva za rad privremenog radnog tijela osigurati će se iz Budžeta Općine Velika Kladuša, a visinu naknade odrediti će Općinski načelnik na prijedlog Komisije za izbor i imenovanja Općinskog vijeća.

Radno tijelo prestaje sa radom nakon prestanka aktivnosti vezanih uz reviziju privatizacije.

6. Zadužuje se Općinski načelnik da angažira ekspertni tim, koji je radio projekt pretvorbe Društvenog poduzeća „Agrokomerc“ u Dioničko društvo, kako bi isti aktivno učestvovao u utvrđivanju stvarnog stanja imovine i surađivao sa Agencijom za reviziju privatizacije, te da angažira i druge stručnjake iz raznih oblasti koji bi aktivno učestvovali u prikupljanju potrebne dokumentacije za utvrđivanje strukture vlasništva i reviziju izvršene privatizacije navedenih poduzeća.

Visina naknade i način plaćanja, Općinski načelnik će regulirati pojedinačnim ugovorima.

7. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša traži od Vlade Federacije Bosne i Hercegovine da zaustavi sve promjene na imovini „Agrokomerca“, te sve pravne radnje do završetka i okončanja revizije „Agrokomerca“, te da zbog značaja za lokalnu zajednicu

Zahtjev za reviziju privatizacije u „Agrokomercu“ d.d. Velika Kladuša urgentno stavi na listu prioriteta rada Agencije za reviziju privatizacije

8. Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša zadužuje Općinskog načelnika da pokrene ocjenu ustavnosti Zakona gdje je povrijeđeno pravo dioničara, radnika i lokalne samouprave.

Dakle, Općinsko vijeće je, pored ostalih usvojenih akata, na **Tematskoj sjednici, jednoglasno donijelo i Zaključak o REVIZIJI PRIVITIZACIJE POSLOVANJA PRIVREDNIH SUBJEKATA NA PODRUČJU OPĆINE VELIKA KLADUŠA, PUTEM RAZVOJA**, čime je **praktički i neposredno Općinskog načelnika Općine Velika Kladuša OBAVEZALO da ovaj proces prioritarno ORGANIZIRA, POKRENE I REALIZIRA.**

VII-1. RAZVOJ OPĆINE PUTEM JAVNIH PREDUZEĆA

Ovaj model razvoja podrazumijeva da postojeća javna preduzeća kojima je Općina Velika Kladuša vlasnik i osnivač, pored dosadašnje, osnovne djelatnosti kojom se bave, uvedu i nove djelatnosti na koji način bi se stvorile mogućnosti za dodatno zapošljavanje, uz odgovarajuće subvencije iz Budžeta Općine kroz određeni vremenski period.

Tako definisane, nove i dodatne djelatnosti, nakon proteka određenog vremenskog perioda subvencioniranja, bile bi osposobljene za potpuno samostalno i održivo djelovanje i funkcionisanje, te osnivanje drugih, novih subjekata, putem kojih bi se pokrenuo značajan razvojni proces i stvorila mogućnost dodatnog zapošljavanja.

Po ovom, ranije u ovim Osnovama već spomenutom modelu, subvencije iz općinskog Budžeta u periodu prethodnog mandata Općinskog načelnika koristilo je JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša koje je, od svih javnih preduzeća kojima je osnivač Općina, u punom kapacitetu, i bez rezerve, prihvatilo ponuđeni koncept i sve svoje resurse i kapacitete stavilo na raspolaganje ovom potpuno novom modelu razvoja, na koji način je, kroz ovaj model, svoje zaposlenje ostvarilo više od dvije stotine stanovnika naše Općine, tako da ovaj model i u narednom periodu **mora biti nastavljen i dograđivan** kroz dokompletiranje postojećih i uvođenje novih djelatnosti, kako u ovom Javnom preduzeću, tako i u drugima pravnim subjektima (preduzećima i ustanovama) kojima je osnivač Općina Velika Kladuša.

Međutim ovakav pristup razvoju naše Lokalne zajednice nažalost naišao je na neviđen otpor, neposredno odmah nakon njegovog obznanjivanja, odnosno od samog početka njegove implementacije, a negativne reakcije i otvoreno suprotstavljanje u odnosu na ovaj pristup razvoju bilo je izraženo na način i u obliku, kakav ranije nikad nije bio zabilježen.

Ova aktivnost se manifestirala u obliku otvorenih izjava, nastupa u smislu tvrdnji da je to protuzakonit akt, da se radi o klasičnom pranju para, zapošljavanju stranačkih kadrova i slično, bez bilo kakvih utemeljenih osnova i stručnih analiza, na način da je sve učinjeno kako bi se Projekat potpuno blokirao, ili bar usporio, posebno nakon osnivanja vezane firme.

Osnov, a i potvrdu opravdanosti opredjeljenja za nastavak razvoja po ovom modelu, usprkos svemu, ipak predstavljaju dostignuti rezultati koje je ovo preduzeće (JKUP „Komunalije“ d.o.o.) ostvarilo u periodu subvencije, odnosno u periodu prethodnog mandata Općinskog načelnika, u prvom redu, u pogledu tehničke opremljenosti, te kadrovske

osposobljenosti i popunjenosti, koja je omogućila ravnopravno uključivanje ovog Preduzeća u sve privredne aktivnosti, ne samo na području općine Velika Kladuša, već i šireg okruženja.

Usporediti ovo preduzeće sa početka 2017. godine, kada je pokrenuta ova aktivnost, sa današnjim stanjem, na isteku 2021. godine, predstavlja stvarni i najvjerodostojniji osnov i parametar za analizu opravdanosti, vrijednosti i ostvarenih rezultata ovog modela razvoja.

Imovina i resursi ovog preduzeća, ukupan prihod, broj i struktura uposlenika, izgrađeni potencijal i osposobljenost, te planirani projekti u narednom periodu, daju nam za pravo i obavezu da se ovo preduzeće, daljnjim subvencijama dodatno dovede u situaciju samofinanciranja i potpune održivosti poslovanja.

Djelatnosti preduzeća su u potpunoj povezanosti sa aktuelnim razvojnim planovima i projektima Općine Velika Kladuša u budućem periodu, te se veoma jednostavno i lako mogu prilagoditi i uklopiti u iste.

Druga javna preduzeća nisu omogućila, odnosno prihvatila proširenje ovog modela razvoja kako je to bilo planirano, te su pojedini projekti morali biti privremeno zaustavljeni.

Naredni period se mora iskoristiti za potpuno i ubrzano uključivanje istih u ovaj proces, kako bi se na taj način stiglo na vrijeme realizirati projicirane i utvrđene projekte.

U svakom slučaju ovaj Projekt i Model se i u narednom periodu mora nastaviti, naravno prilagođen nastalim promjenama uslova i prilagođen novom načinu rada.

Posebnu pažnju, svakako zaslužuje i činjenica da je JKUP „Komunalije“ u periodu subvencioniranja formiralo, te stručno i tehnički osposobilo i opremilo, izuzetno jaku **građevinsku operativu** koja, već u ovom trenutku, predstavlja prepoznatljiv i važan faktor u aktuelnim, a i budućim aktivnostima izgradnje novih infrastrukturnih projekata, a koji su u cjelosti u funkciji glavnog razvojnog Projekta i svih njegovih djelova.

Svakako je u narednom periodu potrebno završiti i dodatno organizaciono i funkcionalno pozicioniranje **poljoprivrednih apoteka**, kao strateških razvojnih punktova za uvezivanje poljoprivrednika i ostvarivanje svakodnevnog neposrednog kontakta sa selom u cilju ostvarivanja benefita koji proizlaze iz učešća poljoprivrednika u razvojnim projektima, a putem neposrednog snabdijevanja i predaje roba, vršenja otkupa, plasiranja blagovremenih i kvalitetnih informacija i slično.

Uvođenje **novih djelatnosti**, koje su u bliskoj vezi i srodne sa **osnovnom djelatnošću** ovog Preduzeća, kao što su, primjera radi, **razvrstavanje i reciklaža otpada**, ili **proizvodnja komposta i organskih bio đubriva** i posebnih proizvoda na bazi istih, što predstavlja slijedeću plansku aktivnost koja ima poseban tretman sa aspekta zaštite okoliša, a direkto ima i svoj nastavak, i u cjelosti je kompaktilna sa drugim razvojnim projektima, po principu „za jedne finalni proizvod, za druge ulazna komponenta za drugi proizvod“, čime se svakako postiže visok stepen preklapanja i omogućuje znatna obostrana održivost.

Osim nastavljanja aktivnosti subvencioniranja Javnog komunalno uslužnog preduzeća „Komunalije“, potrebno je u narednom periodu, po predviđenim i provjerenim modelima, sa odgovarajućim iznosima u budžetske subvencije uključiti i druga javna preduzeća, u prvom redu Javno komunalno preduzeće „**Vodovod i kanalizacija**“, kao i Javno preduzeće

„Veterinarska stanica“, te kroz tu aktivnost ojačati njihove postojeće stručno tehničke kapacitete i izvršiti uvođenje novih djelatnosti, kako bi se ista osposobila i bila pripremljena da zauzmu svoje mjesto i odgovarajuću ulogu u budućim razvojnim programima, kao nosioci i izvođači radova, odnosno partneri u tim aktivnostima.

Osnovni motiv uključivanja javnih preduzeća u razvojne projekte proizlazi iz činjenice da je Općina osnivač istih i da Općinsko vijeće imenuje njihove skupštine, te da ih se na taj način može neposredno i kvalitetno usmjeravati prema već definisanim razvojnim ciljevima u skladu sa planskim razvojnim dokumentima Općine Velika Kladuša koji dugoročno artikuliraju interese, opredjeljenja i potrebe lokalne zajednice u cjelini.

Javna preduzeća se, u skladu sa aktuelnom zakonskom regulativom, osnivaju da bi se putem istih u određenoj zajednici realizirale i zadovoljavale potrebe koje proizlaze iz strateških ciljeva i na koje se na taj način može direktno utjecati, poštujući pri tom u cjelosti sve važeće zakonske propise.

Aktuelni proces približavanja države Bosne i Hercegovine evropskim integracijama i opravdano, kao rezultat tog procesa, očekivano potpisivanje predpristupnih sporazuma o pridruživanju, svakako nameće potrebu i obavezu jačanja i strukturnog osposobljavanja postojećih, pa čak i formiranja novih, javnih preduzeća od posebnog je značaja za jednu lokalnu zajednicu kao što je Općina Velika Kladuša.

Izrada i donošenje novog Zakona o javno-privatnom partnerstvu koji uređuje ovu oblast je proces koji u perspektivi može, ako bude pravilno proveden, biti osnov za još jedan razvojni projekt, sa kojim naša Lokalna zajednica, sa svojom vizijom razvoja, može biti značajno ispred okruženja i vremena u kojem živimo i djelujemo, bez bespotrebnog gubljenja vremena na objašnjavanje i uvjeravanje onih, koji takav pristup nisu u mogućnosti blagovremeno na odgovarajući način shvatiti i koji po svaku cijenu žele zadržati postojeće stanje.

Svi naprijed navedeni razlozi dovode do nepobitne činjenice da se ni u kom slučaju ne smije dozvoliti zaustavljanje niti jednog od već pokrenutih razvojnih procesa, kao što je u prvom redu osposobljavanje, stručno i tehničko jačanje i razvoj javnih preduzeća, jer su njihovi do sada postignuti rezultati neupitni i svakako predstavljaju čvrst osnov za daljnju implementaciju svih kapitalnih razvojnih projekata u koje su isti najdirektnije već involvirani po svim osnovama.

Svakako da najznačajniju i najodgovorniju ulogu u nastavku i konačnoj realizaciji ove aktivnosti i u narednom periodu treba imati Općinski načelnik, kao i njegov savjetnički tim, zajedno sa Službom za poduzetništvo, lokalni razvoj i implementaciju projekata, kroz jasnu, konkretnu i kontinuiranu aktivnost i angažman na projektima koji su već realizirani, ili se planiraju realizirati u narednom periodu.

U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi Unskosanskog kantona („Službeni glasnik Unskosanskog kantona“, broj: 8/11), Općina Velika Kladuša, kao Jedinica lokalne samouprave, ima nadležnosti ustanovljene Ustavom i Zakonom i ima pravo baviti se svim pitanjima od lokalnog značaja, a koja navedenim aktima nisu isključena iz njene nadležnosti, pa tako u skladu sa odredbama citiranih propisa, u vlastite nadležnosti jedinice lokalne

samouprave, između ostalog, spada i donošenje programa i planova razvoja jedinica lokalne samouprave i stvaranja uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje.

Donošenje programa i planova razvoja Općine i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje, kao obaveza i nadležnost, definisana je i članom 19. stav 1. alineja 3) Statuta Općine Velika Kladuša („Službeni glasnik Općine Velika Kladuša“, broj: 12/11).

Temeljem odredbi gore navedenih, i drugih zakonskih i normativnih propisa, a imajući posebno u vidu odredbe člana 50. Statuta Općine Velika Kladuša, Općinski načelnik je imao pravo i obavezu izraditi i dostaviti Općinskom vijeću na razmatranje ove, i ovakve, Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika za mandatni period na koji je izabran od strane građana Općine Velika Kladuša.

Za potrebe izrade ovakvog Programa i politike rada, svakako je bilo neophodno prethodno izvršiti cjelovito snimanje i sagledavanje sveukupnog stanja, a naročito u oblasti privrede i poduzetništva na području općine Velika Kladuša, kao i u javnim poduzećima i ustanovama kojima je Općina Velika Kladuša osnivač.

S tim u vezi, tokom početnih prvih mjeseci, neposredno nakon preuzimanja prethodnog mandata, Općinski načelnik je uputio poziv ovlaštenim predstavnicima svih privrednih subjekata, odnosno privrednicima koji posluju na području općine Velika Kladuša, sa namjerom da kroz ostvarenu komunikaciju i razgovor sa istima sagleda stanje u tim subjektima, te njihove kapacitete, mogućnosti, kao i interese, odnosno opredjeljenja za njihovo uključivanje u projekte budućeg razvoja, koji su od općeg značaja za ukupan društveni i ekonomski razvoj i napredak Općine Velika Kladuša, kao Lokalne zajednice.

Budući da kroz razgovore sa privrednicima i privatnim sektorom, koji su vođeni na temu razvoja i iskazivanja eventualnog interesa, opredjeljenja i mogućnosti za javno privatno partnerstvo nije se došlo do očekivanih, tačnije nikakvih rezultata, a pod realnom pretpostavkom da će proces revizije izvršene privatizacije u Državi, imajući u vidu tempo sa kojim se odvija ovaj proces, svakako trajati duži vremenski period, a i sam ishod istog je u cjelosti neizvjestan, jedino što je Općinskom načelniku u tom smislu preostalo, kao realno, moguće i opravdano, bilo je da, u skladu sa svojim nadležnostima i ovlaštenjima, kroz svoj Program, odnosno Osnove svog programa i politike rada za započeti mandatni period, ponudi, kao osnovni, odnosno temeljni i suštinski, Program razvoja Općine Velika Kladuša putem javnih preduzeća.

VII-1.1. JKUP „KOMUNALIJE“ d.o.o VELIKA KLADUŠA

Iako je to u ovim Osnovama programa i politike rada Općinskog načelnika već rečeno nije na odmet još jednom posebno naglasiti, **da je jedino Javno komunalno uslužno preduzeće “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša, od svih javnih poduzeća kojima je osnivač Općina u punom kapacitetu, i bez rezerve, prihvatilo Program Općinskog načelnika Općine Velika Kladuša suštinskog sadržaja “Ravizija privatizacije i poslovanje privrednih subjekata na području Općine Velika Kladuša putem razvoja”,**

kao i model "Nova ekonomija sa novom praksom", koji je proizašao iz usvojenih dokumenata Općinskog vijeća, a koji podrazumjeva model razvoja putem javnih poduzeća i uvođenje novih djelatnosti, kao pripreme faze da se javna poduzeća, uvođenjem novih djelatnosti, uz podršku i pomoć Općine Velika Kladuša iz budžetskih sredstva, osposobe i dovedu na nivo da mogu po svim osnovama preuzeti ulogu nosioca razvoja, ili realizacije dijelova predviđenih projekata u punom kapacitetu.

Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša, na prijedlog Općinskog načelnika u Budžetu Općine Velika Kladuša za 2017. godinu po prvi put je predvidjelo subvenciju za Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, sa ekonomskim kodom – JKUP "Komunalije" doo Velika Kladuša - Finansiranje uvođenja novih djelatnosti i novo zapošljavanje.

U prvoj polovini 2017. godine, također na prijedlog Općinskog načelnika, Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša donijelo je dvije Odluke o dopuni djelatnosti Javnog komunalno uslužnog preduzeća „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, od kojih je jednu Sud upisao u Sudski registar, dok je drugu Odluku odbio.

Upisom u Registar broj registriranih djelatnosti Javnog komunalno uslužnog preduzeća "Komunalije" d.o.o. je povećan na 150 djelatnosti i to iz 9 područja:

- Područje A POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBOLOV,
- Područje B VAĐENJE RUDA I KAMENA,
- Područje C PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA,
- Područje E OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA,
- Područje F GRAĐEVINARSTVO,
- Područje G TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA,
- Područje H PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE,
- Područje N ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI,
- Područje R UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA.

Odlukom Skupštine društva osnovano je Zavisno poduzeće Alatuša d.o.o. Velika Kladuša u svrhu razvoja registriranih djelatnosti.

Ovo društvo je registrirano sa djelatnostima iz oblasti proizvodnje, trgovine, usluga i građevinarstva.

Zavisno privredno društvo Alatuša d.o.o., sa sjedištem u Maloj Kladuši, je 100% u vlasništvu Javnog komunalno uslužnog preduzeća "Komunalije" d.o.o. Velika Kladuša.

Pored zavisnog Društva Alatuša u 2017. godini osnovane su i poslovne jedinice:

- PJ Caffè bar Garden,
- PJ Bosanka za proizvodnju metli i četaka,
- PJ Poljoprivredna apoteka Mala Kladuša,
- PJ Poljoprivredna apoteka Rajnovac,
- PJ Poljoprivredna apoteka Čaglica,

- PJ Mini benzinska stanica Čaglica.

U slučaju svake novoosnovane radne jedinice se radi o registrovanim djelatnostima Društva koje će u narednom periodu omogućiti sticanje novih prihoda, ali i učešće Društva u jačanju privrednog i poljoprivrednog sektora na području Općine Velika Kladuša.

Akcentat je također stavljen na jačanje radne jedinice „Građevinarstvo, mehanizacija i usluge“, koja u narednom periodu može osigurati i značajne prihode za Društvo.

Registrirana je Poslovna jedinica Veleprodaja Mala Kladuša, a u istoj godini, u mjesecu maju, nakon pripremnih radnji, sa zvaničnim radom je otpočela i Mini benzinska stanica Čaglica.

Društvo je osnovalo Poslovnu jedinicu za pogrebne usluge „Zelengaj“, te izvršilo nabavku neophodne opreme za ovu djelatnost.

U toku 2018. godine Društvo je zakupilo i dodatni skladišni prostor u Polju, a zbog izrazitih potreba za prešanjem otpada i recikliranjem sekundarnih sirovina koje imaju mogućnost prodaje.

Služba za upravljanje objektima i uređajima javne rasvjete i usluge dekoracije grada oformljena je u Javnom komunalno uslužnom preduzeću „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša iz razloga izražene potrebe za istom, jer Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša već duži niz godina preuzima ove poslove od Općine Velika Kladuša.

Izvršena je dokapitalizacija Zavisnog društva Alatuša d.o.o. u novcu u iznosu od 700.000,00 KM, prenosom navedenog iznosa na transakcijski račun Zavisnog poduzeća.

Društvo je u prethodnom periodu kontinuirano nastavilo provoditi usvojenu “Edukativno razvojnu strategiju”, te organizira i registruje Poslovnu jedinicu “KOMUNALIJE-TRANSPORT”.

VII-1.1.1. Zavisno društvo Alatuša d.o.o.

Kako je već prethodno rečeno, kao dio Projekta privrednog razvoja Općine Velika Kladuša i Programa “Ravizija privatizacije i poslovanje privrednih subjekata na području Općine Velika Kladuša putem razvoja”, kao i modela “Nova ekonomija sa novom praksom”, Odlukom Skupštine Društva Javnog komunalno uslužnog preduzeća “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša osnovano je Zavisno poduzeće Alatuša d.o.o. Velika Kladuša u svrhu razvoja registriranih djelatnosti.

Društvo je registrirano sa djelatnostima iz oblasti proizvodnje, trgovine, usluga i građevinarstva.

Zavisno privredno društvo Alatuša d.o.o. sa sjedištem u Maloj Kladuši je 100% u vlasništvu Javnog komunalno uslužnog preduzeća “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša.

Skupštinu Društva Alatuša d.o.o. čini direktor Javnog komunalno uslužnog preduzeća “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša.

Zavisno društvo Alatuša d.o.o. je uspjelo u veoma kratkom vremenu uspostaviti proces proizvodnje, izvršiti edukaciju i obuku uposlenih radnika, obezbjediti ekonomski povoljnu nabavku repromaterijala i plasirati gotove proizvode na tržište.

VII-1.1.2. PJ Bosanka proizvodnja metli i četaka

Ova poslovna jedinica započela je sa radom u sklopu Društva Javno komunalno uslužno preduzeće “Komunalije” d.o.o. Velika Kladaša, kao proširena, odnosno nova djelatnost koja je usko vezana sa glavnim djelatnošću Poduzeća.

S obzirom da se radi o jedinoj proizvodnji ove vrste robe na prostorima Bosne i Hercegovine višestruk je njen značaj za privredu i stanovništvo.

VII-1.1.3. PJ Ateks proizvodnja konfekcije

Ova proizvodnja počela je sa radom kao potpuno nov pogon u sklopu zavisnog društva „Alatuša“ d.o.o.

Pogon je opremljen profesionalnom opremom nove generacije za proizvodnju radne i modne odjeće, kao i ostalih konfekcijskih proizvoda.

Ova poslovna jedinica primila je prve radnike, uglavnom bez radnog iskustva.

Primljeni radnici su većinom pripadnice ženskog spola i u poodmakloj životnoj dobi sa malim iskustvom šivanja, pretežno kroz kućnu radionost, a rijetke od njih su imale kvalitetno stručno iskustvo iz ranijeg perioda.

VII-1.1.4. Sektor Trgovine

Kroz zavisno društvo Alatuša d.o.o. egzistira kroz pet aktivnih maloprodajnih objekata, od čega su četiri sa mješovitim i prehrambenim asortimanom, dok je jedan objekat sa poljoprivrednim asortimanom.

Pored maloprodajnih objekata organizirana je i funkcioniše i veleprodaja sa nespecijaliziranom trgovinom na veliko.

Maloprodajni objekti sa mješovitim i prehrambenim asortimanom su rasprostranjeni u ruralnom području Općine Velika Kladaša u cilju ravnomjernog razvoja grada i sela.

Maloprodajni objekti predstavljaju Pilot projekat koji ima višestruk značaj za implementaciju globalnog Projekta Alatuša d.o.o.

Navedeni projekt ima višestruk značaj za Općinu Velika Kladaša i njeno stanovništvo s obzirom da su rasprostranjene u ruralnom području Općine, gdje u najvećoj mjeri gravitira starija populacija koja životne namirnice može kupiti praktički isključivo na kućnom pragu.

Pored ovog razloga za otvaranje maloprodajnih objekata u ruralnim sredinama, drugi razlog svakako predstavlja i pogodna lokacija za otkupne stanice, ili punktove (otkup šumskih i poljoprivrednih kultura).

Planirani projekti čija realizacija u sklopu JKUP „Kominalije“ d.o.o. Velika Kladaša je u toku, ili je u završnim, odnosno u poluzavršnim fazama i koji će u periodu koji obuhvataju ove Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika doživjeti potpunu implementaciju:

VII-1.1.5. PJ Alatuša inženjering

Registrovana i fiskalizovana 2019. godine, strateški, ali ne i jedini cilj, je gradnja stambenih i nestambenih zgrada.

Fokus je na obavljanju poslova upravitelja što obuhvata poslove korištenja, upravljanja i održavanja zajedničkih djelova i uređaja zgrada.

Da bi se bavilo ovim poslom potrebno je ispuniti i obezbjediti niz materijalno-tehničkih pretpostavki.

Potpuna implementacija ovog Projekta očekuje se u 2022. godini.

VII-1.1.6. PJ Alatuša – bau

Registrovana i fiskalizovana 2018. godine, pokrenuta je sa ciljem podrške poslovnoj jedinici ALATUŠA INŽINJERING, vršila bi nabavku građevinskog materijala za potrebe Alatuša inženjering i za potrebe građevinskog sektora matičnog društva Javnog komunalno uslužnog preduzeća “Komunalije” d.o.o. Velika Kladaša.

Pored dvije strateške nabavke, ova poslovna jedinica bi vršila distribuciju veleprodajno trećim licima.

VII-1.1.7. PJ AG-materijal

Registrovana i fiskalizovana u 2018. godine, usko je vezana za PJ ALATUŠA-BAU i PJ ALATUŠA INŽINJERING.

Putem ove Poslovne jedinice građevinski materijal bi se prodavao fizičkim licima jer je registrovana kao maloprodaja.

VII-1.1.8. PJ Agro – Alatuša

Registrovana 2018. godine.

Registrovana je kao veleprodaja poljoprivrednom robom, a glavna joj je uloga da objedini i snabdijeva poljoprivrednom robom interne maloprodaje, te da bude glavni centar na koji će se oslanjati Projekat prekogranične suradnje koji se odnosi na plantažni zasad kestena na području Općine Velika Kladaša i na području zemalja regiona.

Ovaj Projekt bit će implementiran kad se izvrši prenos tri poljoprivredne apoteke iz matičnog Društva u Zavisno.

VII-1.1.9. PJ Ateks konfekcija

Registrovana 2018. godine, a kroz ovu Poslovnu jedinicu planirana je maloprodaja proizvodnog asortimana PJ ATEKS.

Maloprodaja bi bila organizovana kao butik prodaja odjevnih proizvoda i proizvoda kao što su posteljine i stolnjaci, te prodaja sličnog asortimana.

Prije proširenja djelatnosti Javno komunalno uslužno preduzeće Komunalije d.o.o. Velika Kladaša je zapošljavalo ukupno 58 radnika, od čega 6,9% žene i 93,1% muškarci.

Ukupan broj zaposlenih, zajedno sa Zavisnim društvom, danas je 236, od čega 23% žene i 77% muškarci.

Dakle UKUPAN BROJ ZAPOSLENIH kroz usvojeni i do sada implementirani dio Projekta razvoja u ovom Javnom preduzeću je POVEĆAN ZA ČETIRI PUTA, dok je BROJ ZAPOSLENIH ŽENA POVEĆAN ZA TRI PUTA.

Do 2016. godine Javno komunalno uslužno preduzeće Komunalije d.o.o. Velika Kladaša obavljalo je, uglavnom samo osnovnu djelatnost zbog koje je i osnovano, dok su ostale registrirane djelatnosti bile zastupljene simbolično, ili samo sporadično, u zavisnosti od aktuelnih potreba.

Društvo je pribavilo rješenje za obavljanje komunalnih djelatnosti, ovlaštenje za građenje, ovlaštenje za održavanje zajedničkih prostorija i uređaja u objektima kolektivnog stanovanja.

Omogućeno je aktiviranje djelatnosti iz Zakona o komunalnim djelatnostima koje do sada nisu bile aktivne.

Društvo je izvršilo ulaganje u jačanje materijalno-tehničkih kapaciteta.

U periodu od 2017. do 2020. godine Društvo je sa građevinskom operativom ostvarilo realizaciju u ukupnom iznosu od 5.800.000,00 KM, a što svakako ne uključuje prihod po osnovu ljetnog i zimskog održavanja.

Ovo Društvo je prema FIA obavijesti o razvrstavanju, razvrstano iz srednjeg u veliko pravno lice.

Vozni park Društva je u 2016. godini imao **20 voznih jedinica** koje su bile u skromnom stanju, dok je u periodu do 31.12.2020. godine izvršena nabavka novih i polovnih voznih jedinica, kao i reparacija dotrajalih voznih jedinica.

Danas ovo Društvo raspolaže sa ukupno **55 voznih jedinica** koje su većinom u dobrom stanju.

Efekti subvencije na razvoj Općine ogledaju se u slijedećem:

- povećanje zaposlenosti;
- povećanje izvoza;
- realizacija projekata prekogranične saradnje;
- izvršena edukacija kadrova;
- unaprijeđenje zaštite okoliša;
- povećanje standarda;
- povećanje broja organizovanih kulturnih i sportskih dešavanja;
- unaprijeđenje gradskog područja uz istovremeno razvijanje i ruralnih sredina;
- proširenje mreže javne rasvjete, kako u gradskom, tako i u ruralnom području;
- unaprijeđenje poljoprivrede kroz dostupnost, kako sjemenskih i ostalih poljoprivrednih materijala, tako i kroz dostupnost stručnog savjetovanja poljoprivrednih proizvođača na terenu;
- unaprijeđenje sigurnosti građana, formiranjem i održavanjem privremenog skloništa za napuštene životinje;
- unaprijeđenje putnih komunikacija, kako kroz modernizaciju, rekonstrukciju i asfaltiranje putnih pravaca, tako i kroz redovno i adekvatno ljetno i zimsko održavanje istih.

VII-1.1.10. Započeti projekti u Javnom komunalno uslužnom preduzeću “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša

VII-1.1.10.1. Gradska tržnica

Tokom 2019. godine rađena je i završena studija izvodljivosti za projekat „Gradska tržnica Velika Kladuša“, a početkom 2020. godine pribavljena je građevinska dozvola.

Ukupna vrijednost ovog Projekta je 8.794.143,00 KM, a isti podrazumjeva organizovanje novih 187 poslovnih jedinica, površine od 4 m² do 100 m² i otvaranje 80 novih radnih mjesta u Općini Velika Kladuša.

U Narednom periodu predstoji zatvaranje finansijske konstrukcije i očekuje se skoriji početak realizacije ovog Projekta, koji će poslovanje Gradske pijace podići na izuzetno visok nivo i korisnicima ove vrste usluga obezbijediti adekvatne kvalitetne uslove za obavljanje djelatnosti, a građanima staviti na raspolaganje moderan poslovni centar organizovan po evropskim standardima.

VII-1.1.10.2. CUO (centar za upravljanje otpadom) - JKUP „Komunalije“ d.o.o.

Društvo je u skladu sa Planom prilagođavanja pokrenulo aktivnosti na izgradnji i uspostavljanju modernog Centra za upravljanje otpadom Velika Kladuša (CUO Velika Kladuša) čija realizacija je započela tokom 2018. godine, te se ista nastavila i u 2019., odnosno 2020. godini.

Projekt podrazumjeva uspostavu pretovarne stanice sa sortirnicom i kompostanom i sanaciju postojeće deponije Radića most.

Ukupna vrijednost projekta je 13.500.000,00 KM.

Financijska konstrukcija se sastoji od 50% bespovratne donacije, 40% međunarodni kredit i 10% učešće Općine Velika Kladuša.

VII-1.1.10.3. Prehrambena industrija Trnovi

Projekt podrazumjeva u prvoj fazi da će se osposobiti 5 (pet) proizvodnih linija i to:

1. Linija A – proizvodnja džemova i marmelada,
2. Linija B – Proizvodnja voćnih sirupa,
3. Linija C – Prerada krastavaca/kornišona.
4. Linija D – Proizvodnja šampinjona
5. Linija E – Za otkup i preradu šumskih plodina.

Procijenjena vrijednost projekta je 10.000.000,00 KM.

Projekt je započet u Javnom komunalno uslužnom preduzeću “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša, a nastavljen je u Zavisnom društvu Alatuša d.o.o. – izrađena je izvedbena dokumentacija i tehnološki elaborati.

Dio proizvodnje aktivan je putem Opće Kladuške zadruge.

VII-1.1.11. Planirane poslovne jedinice i Zavisna društva

- Osnivanje Zavisnog društva NAŠ SAN d.o.o. Velika Kladuša;
- Osnivanje Zavisnog društva NOVITET GRAĐEVINSKA OPERATIVA d.o.o. Velika Kladuša;
- PJ Hemijska čistionica i vešeraj;
- PJ Gradska mesnica i klaonica;
- PJ Frizerski salon;
- PJ Bioapoteka sa medikamentima;
- PJ Restoran sa dječijom igraonicom.

Postupajući po naloženim mjerama koje su definisane zaključcima sa Tematske sjednice Općinskog vijeća, Općinski načelnik je u svom prethodnom mandatu imenovao Ekspertni tim čiji zadatak je, a imajući u vidu činjenicu da je u već podmakloj fazi bila aktivnost izmjena i dopuna osnivačkih akata Javnog komunalno uslužnog preduzeća „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, u smislu definisanja i uvođenja dodatnih novih djelatnosti, u prvom redu, bio detaljno sagledavanje i utvrđivanje realnog ekonomsko-financijskog stanja u Javnom komunalnom preduzeću „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, odnosno snimanje stanja svih njegovih resursa, te izrada prijedloga aktivnosti i mjera radi stavljanja resursa i potencijala ovog Javnog preduzeća u funkciju napretka i razvoja Općine Velika Kladuša i njenih građana, putem revizije izvršene privatizacije i poslovanja privrednih subjekata, na području općine Velika Kladuša.

Slična aktivnost je istovremeno bila pokrenuta i vođena i u Javnoj zdravstvenoj ustanovi „Gradska apoteka“ Velika Kladuša, kao i drugim pravnim subjektima kojima je osnivač Općinsko vijeće, odnosno Općina Velika Kladuša.

S obzirom na to da se u ovom slučaju radilo o izuzetno zahtjevnom i kompleksnom zadatku, kao i obimnom materijalu, sa ciljem analize stanja i utvrđivanja potrebnih odgovarajućih prijedloga i mjera, u skladu sa zadacima koji proizlaze iz Zaključaka Općinskog vijeća, bilo je neophodno, u prvom redu, angažirati stručni kadar sa adekvatnim i kvalitetnim referencama, kako za izradu potrebne analize, tako i za prezentaciju iste vijećnicima Općinskog vijeća i široj javnosti Općine Velika Kladuša u konačnici, putem reemitovanja sjednica Općinskog vijeća.

Prve aktivnosti u postupku realizacije gore pomenutih zaključaka i stavova, kako je prethodno rečeno, već su bile pokrenute, odnosno u znatnoj mjeri i realizirane, u Javnom komunalnom uslužnom preduzeću „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, a što je već bilo rezultiralo izvršenim pomenutim izmjenama i dopunama osnivačkih i drugih normativnih akata ovog Preduzeća, te izvršenim novim zapošljavanjem, kako u matičnom Preduzeću, tako i u novoformiranom Zavisnom društvu „Alatuša“ d.o.o. Velika Kladuša.

Dakle nakon završenog postupka usklađivanja osnivačkih i drugih normativnih akata u Javnom komunalno uslužnom preduzeću „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, planirani logični slijed aktivnosti u ovom procesu se trebao implemntirati, kako je prethodno rečeno i u Javnom komunalnom preduzeću „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, Javnoj zdravstvenoj ustanovi „Gradska apoteka“ Velika Kladuša, Javnom preduzeću „Veterinarska stanica“ d.o.o. Velika Kladuša, te ostalim javnim preduzećima i ustanovama kojima je osnivač Općina Velika Kladuša, slijedom čega je od strane Općinskog načelnika, a u cilju stvaranja kvalitetnog osnova i sagledavanja sveukupnog stanja zatražena i izvršena cjelovita **ANALIZA EKONOMSKO FINANSIJSKOG STANJA JAVNOG KOMUNALNOG PREDUZEĆA „VODOVOD I KANALIZACIJA“ D.O.O., VELIKA KLADUŠA**, sa osnovnim i jedinim ciljem organizovanja i provođenja aktivnosti koje **su bile utvrđene zaključcima Općinskog vijeća sa Tematske sjednice, održane 20.04.2017. godine** i stvaranja na taj način potrebnih pokazatelja i uvjeta za otvaranje novih radnih mjesta, a što u cjelini predstavlja proces, koji zahtijeva kontinuiran, sistematičan i uporan rad svih sudionika u istom.

Prioritetan cilj je bio da se na ovaj način obezbijedi što kvalitetniji životni ambijent za građane Općine Velika Kladuša, a što se jedino moguće postići **NOVOM EKONOMIJOM SA NOVOM, a ne starom, PRAKSOM.**

Nažalost, nesporna je činjenica, da se, kada je u pitanju Općina Velika Kladuša, praktički nikako ne može uticati na procese i faktore koji proizlaze i potiču iz nadležnosti bilo kojeg od organa viših nivoa vlasti Bosne i Hercegovine, zbog čega je i bilo nužno staviti sve resurse javnih preduzeća i javnih ustanova Općine u funkciju razvoja, koji bi u prvom redu trebali rezultirati novim zapošljavanjem.

Imajući u vidu navedene činjenice bilo je neophodno, kao prvi korak u ovom procesu, izvršiti analizu ekonomsko-financijskog poslovanja u Javnom komunalnom preduzeću „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, s ciljem cjelovitog sagledavanja mogućnosti i potencijala ovog Javnog preduzeća i uključivanja istog u već pokrenuti proces RAZVOJA Općine Velika Kladuša sa svim njegovim resursima.

Naravno, osnovni, odnosno krajnji cilj sveukupne aktivnosti u konačnici svakako predstavlja ulazak u „Agrokomerc“ d.d. Velika Kladuša, a jedini mogući put za ovu aktivnost je upravo **postupak revizije poslovanja putem razvoja**.

Nažalost, ova pokrenuta aktivnost, već na samom početku, je doživjela otvorenu i žestoku opstrukciju od strane menadžmenta i upravnih organa, u prvom redu Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ i Javne zdravstvene ustanove „Gradska apoteka“, a što, samo po sebi, predstavlja najdirektniji i otvoreni **OTPOR** prema pokrenutim procesima razvoja naše lokalne zajednice, kako od strane Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“, tako i drugih subjekata koji su trebali imati svoju konkretnu i aktivnu ulogu o ovom procesu („Gradska apoteka“, dio tada aktuelnih općinskih vijećnika i drugi).

Sve ovo dešavalo se unatoč činjenici da su već bili sačinjeni cjeloviti tehnološki programi za koje su također bile urađene i prethodne-fizibiliti studije, dakle studije izvodljivosti.

O ovoj temi je konkretnije bilo riječi u **Informaciji o radu i aktivnostima Općinskog načelnika na izradi i realizaciji Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2031. godina, odnosno za period 2021-2027. godina**, pa je stoga nepotrebno ovdje posebno naglašavati da Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, očekivano treba biti jedan od osnovnih faktora i nosioca razvoja Općine Velika Kladuša, te da je rukovodstvo „Vodovoda i kanalizacije“ ovo preduzeće, umjesto prema glavnom cilju, odnosno prema **RAZVOJU**, uporno usmjeravalo i vodilo **prema sporednim ciljevima i periferim aktivnostima**.

Da je ova konstatacija tačna dovoljno, sama po sebi govori činjenica da je, primjera radi, gornji **sprat objekta bivše praonice rublja godinama neiskorišten i izložen stalnom i značajnom fizičkom propadanju**, te da je od uprave Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“, prije pokretanja ove aktivnosti, već bilo zatraženo da se navedeni prostor ustupi Zavisnom društvu „Alatuša“, radi pokretanja Projekta proizvodnje i prerade voća i povrća, a koji bi, usput budi rečeno, bio i njihov najveći potrošač vode, te da su se isti oglasili o ovaj zahtjev.

Imajući u vidu navedeni odnos menadžmenta i upravnih organa, kao i izuzetno loše i nepovoljne pokazatelje stanja u ovom Preduzeću koje su pokazali rezultati, čak i na osnovu samo djelimično dostupne dokumentacije i drugih informacija i saznanja, urađene **ANALIZE EKONOMSKO-FINANSIJSKOG STANJA Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i**

kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, od strane ekspertnog tima, kojeg je imenovao Općinski načelnik, sačinjeno je više projektno programskih prijedloga koji su neiskorištene materijalno tehničke **resurse ovog Preduzeća**, putem proširenja i dopune njegovih osnovnih djelatnosti, **kroz Program nove ekonomije sa novom praksom, trebali staviti u funkciju razvoja, kako samog preduzeća, tako i lokalne zajednice u cjelini.**

Radi stvaranja cjelovitije slike o navedenoj materiji i provedenim aktivnostima, svakako je bilo potrebno na ovom mjestu istaknuti, makar samo osnovne podatke i informacije o urađenom od strane ekspertnog tima i o sačinjenim glavnim tehnološkim programima i projektima za razvoj poljoprivrede i privrede Općine Velika Kladuša u oblasti proizvodnje i prerade voća i povrća, a koji su trebali biti implementirani kroz postojeće, i nove kapacitete Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša.

VII-1.2. Program uzgoja i prerade bijelog luka češnjaka

Ovaj Program podrazumijeva proizvodnju i preradu bijelog luka-češnjaka.

Za navedenu proizvodnju koristio bi se već izgrađeni građevinski objekt bivše praonice rublja, vlasništvo Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša.

Također uz postojeći objekat potrebno je izgraditi i sve druge infrastrukturne objekte i sadržaje sa neophodnim komunikacijama, iz tih razloga je potrebno u tehnološkom projektu dati tehnološka rješenja za smještaj linije za proizvodnju i pakovanje češnjaka, bijelog luka u prahu, ulja od bijelog luka, bijelog luka u granulama, bijelog luka u listićima, svježeg bijelog luka i drugih proizvoda i predvidjeti dogradnju prostorija za npr. potrebe skladištenja sirovina i ambalaže, zaposlenih radnika i drugih prostorija prema potrebi.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu **prerade 500 kg/h češnjaka. 7,5 h rada u jednoj smjeni, 252 radna dana u godini sa slijedećim asortimanom proizvodnje:**

PROIZVOD	KOLIČINA
ČEŠNJAK U PRAHU	30 TONA/GOD
ČEŠNJAK GRANULE	30 TONA/GOD
ČEŠNJAK LISTIĆI	40 TONA/GOD
ULJE OD BIJELOG LUKA	2000 LIT./GOD
SVJEŽI BIJELI LUK	100 TONA/GOD

VII-1.3. Program otkupa proizvodnje i prerade bundeva

Ovaj Program se odnosi na proizvodnju preradu i pakovanje bundeva na području općine Velika Kladuša, a investitor Projekta je Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o., Velika Kladuša.

Za navedenu proizvodnju treba koristiti već izgrađeni građevinski objekt na području općine Velika Kladuša, vlasništvo Javnog komunalno preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ i po potrebi predvidjeti dogradnju prostorija za potrebe skladištenja sirovina i ambalaže, zaposlenih radnika, odnosno drugih prostorija prema potrebi.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu prerade 50 tona muškatne bundeve godišnje, ili proizvodnje 80-100 tona gotovog proizvoda na bazi muškatne bundeve u jednoj smjeni, 7,5 h rada, 252 radna dana u godini, te 50 tona mandarina i marmelade od mandarina istih veličina pakovanja kao i kod muškatne bundeve, i 30 tona godišnje ostalih vrsta marmelada od drugog voća istih veličina pakovanja.

Potrebno je predvidjeti proizvodnju bundeva za bundevske sjemenke za proizvodnju hladno prešanog ulja od bundeve u količini od 50 tona suhih bundevskih koštica i proizvodnju 15.000 litara hladno prešanog ulja od bundeve godišnje.

VII-1.4. Program otkupa i prerade šumskih plodina

Program se odnosi na otkup i preradu šumskih plodina, na području Općine Velika Kladuša.

Za navedenu proizvodnju moguće je koristiti već izgrađeni građevinski objekat koji je namjenjen za preradu bundeva i bijelog luka u poslovnoj zoni Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, sa svom postojećom pripadajućom infrastrukturom i potrebnim komunikacijama.

Nužno je predvidjeti i dodatni prostor za skladištenje sirovina i ambalaže, zaposlenika i drugih prostorija prema potrebi, kao i prostora za proširenje ove proizvodnje.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu otkupa i prerade od 300 kilograma na sat, sa 7,5 sati radnog vremena u jednoj smjeni, petodnevnom radom tjednom i 250 radnih dana u godini sa slijedećim planiranim asortimanom i kapacitetom otkupa i prerade šumskih plodina:

- KESTEN: 100 tona ide u svježem stanju,
- VRGANJI: 20 tona, od čega će se uraditi slijedeće:
 - 10 tona prodaja u svježem stanju prva klasa,
 - 7 tona će se sušiti druga klasa i
 - 3 tone za preradu u umak od vrganja pakovanje 250 ml, treća klasa,
- DRENJAK: 10 tona prodaja u svježem stanju, a kasnije proizvodnja đema pakovanje 250 ml teglice,
- MEDVJEĐI LUK: 10 tona, od čega 8 tona ide na sušenje, a 2 tone u proizvodnju pesta od medvjedeg luka , 500 litara kapi od medvjedeg luka i 500 litara tinkture od medvjedeg luka,
- CRNE TRUBE: 10 tona prodaja u svježem stanju 8 tona, 2 tone ide u preradu i proizvodnju umaka pakovanje 250 ml,
- KOPRIVA: 5 tona - sve ide na sušenje
- CVIJET BAZGE: 10 tona, od čega 8 tona ide na sušenje, a 2 tone na proizvodnju sirupa od bazge, plod od bazge bobice, 3 tone ide u proizvodnju 1,5 tona za sirup od ploda bazge i 1,5 tona za đem od bazge i
- SMREKA-PLOD: 5 tona - sve ide za prodaju u svježem stanju.

Prostor za ovaj Projekat bi najvećim dijelom trebao biti osiguran u sklopu objekta za preradu bundeva i bjelog luka, tako da će se koristiti isti proizvodni prostor i najvećim djelom ista proizvodna oprema, energetske izvori i radna snaga, a sve sa ciljem što racionalnijeg korištenja, kako proizvodnog prostora, tako i opreme, energetskih izvora i radne snage.

VII-1.5. Program uzgoja i prerade bazge

Ovaj Program se odnosi na izradu tehnološkog projekta za proizvodnju, preradu i pakovanje plodova bazge na području grada Velika Kladuša, a investitor Projekta je Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša.

Za navedenu proizvodnju bi se koristio već je izgrađen građevinski objekt na području grada Velika Kladuša, vlasništvo Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Također na označenoj lokaciji postoje izgrađeni i svi drugi infrastrukturni objekti sa potrebnim komunikacijama, iz tih razloga je potrebno u tehnološkom projektu dati tehnološka rješenja za smještaj linije za proizvodnju i pakovanje marmelada na bazi plodova bazge i drugog voća odgovarajućeg kapaciteta i predvidjeti eventualnu dogradnju prostorija za potrebe skladištenja sirovina i ambalaže, zaposlenih radnika i drugih prostorija prema potrebi.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu prerade 50 tona cvijeta bazge, od čega će 30 tona biti iz vlastite plantažne proizvodnje a 20 tona iz otkupa.

Sušenje je predviđeno sa kapacitetom 2 tone svježeg cvijeta bazge dnevno, a prerada ploda bazge planirana je sa kapacitetom od 200 kilograma po satu u jednoj smjeni, 7,5 sati rada, 252 radna dana u godini.

Cijela koncepcija Projekta je zamišljena da se proizvodnja odvija u organiziranom području općine Velika Kladuša.

Projektom treba obuhvatiti i potrebe za skladišnim prostorom za skladištenje sirovina, pomoćnih materijala i ambalaže, kao i za gotove proizvode u navedenim kapacitetima.

Prema navedenim potrebnim količinama za preradu pojedinih vrsta bobičastog voća-bazge potrebno je planirati i podizanje potrebne količine nasada ove biljke čiji prinosi će obezbjeđiti dostatne količine sirovina za preradu.

VII-1.6. Program za proizvodnju i preradu bobičastog voća

Program proizvodnje bobičastog voća (borovnica, aronija i kupina) je Projekat čiji investitor treba biti Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša.

U ovom Projektu obrađena je i prikazana eksperimentalna proizvodnja kako bi se utvrdili postojeći uvjeti na prostoru općine Velika Kladusa, te očekivani realni prinosi i potrebna ulaganja.

Cijela koncepcija Projekta je zamišljena da se proizvodnja odvija u organiziranom području općine Velika Kladuša.

Od ukupnih prinosa zasađenih na 50 hektara, jedan dio bi se prodavao u svježem stanju, dio u smrznutom, a ostatak bi se prerađivao.

ARONIJA (50ha): 500 t /50 ha svježe 30%; 150 t/god.
smrznuto 20%; 100 t/god.
prerađeno 50%; 250 t/god.

Za proizvodnju gore navedene količine od 500 tona svježe aronije potreban je plantažni zasad aronije na površini od 50 hektara.

Planirana proizvodnja, ili otkup aronije je u količini od 500 tona.

BOROVNICA (50ha): 750 t/50 ha..... svježe 30%; 225 t/god.
smrznuto 20%; 150 t/god.
prerađeno 50%; 375 t/god.

Za proizvodnju gore navedenih količina od 750 tona svježe borovnice potreban je plantažni zasad borovnice na površini od 50 hektara.

Planirana proizvodnja, ili otkup borovnice je u količini od 750 tona.

KUPINA (50ha): 750 t/ha..... svježe 30%; 225 t/god.
smrznuto 20%; 150 t/god.
prerađeno 50%; 375 t/god.

Za proizvodnju gore navedenih količina od 750 tona svježe kupine potreban je plantažni zasad kupine na površini od 50 hektara.

Planirana proizvodnja, ili otkup kupine je u količini od 750 tona.

VII-1.7. Program sakupljanja, uzgoja i prerade puževa

Ovaj Program se odnosi na izradu tehnološkog projekta za podizanje uzgajališta puževa i proizvodnih kapaciteta koji će udovoljiti potrebama prerađivačkih kapaciteta pogona za preradu i pakovanje na području grada Velika Kladuša, a investitor Projekta je Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša.

Za navedenu proizvodnju potrebno je izgraditi odgovarajući građevinski objekt na području općine Velika Kladuša.

Također je potrebno izgraditi i sve druge prateće infrastrukturne objekte sa potrebnim komunikacijama, iz kojih razloga je potrebno u tehnološkom projektu dati tehnološka rješenja za smještaj linije za prihvata, klasiranje, primarnu obradu puževa, obradu ljuštura, obradu mesa puževa, proizvodnju gotovih jela, smrznutih proizvoda i drugo, te predvidjeti izgradnju prostorija za potrebe skladištenja sirovina i ambalaže, zaposlenih radnika i drugih prostorija prema potrebi.

Glavnim tehnološkim projektom je potrebno dati potrebne površine uzgajališta koja obezbjeđuju dovoljne prinose puževa za preradu u ovom pogonu, kao i optimalne gabarite potrebnih proizvodnih prostora na osnovu asortimana proizvoda koji će se proizvoditi, na način da se omogući buduće povećanje kapaciteta.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu prerade 100 tona puževa godišnje, ili proizvodnje 80 do 100 tona gotovog proizvoda, odnosno različitih proizvoda od mesa puževa na bazi rada u jednoj smjeni, 7,5 sati rada, 250 radnih dana u godini.

Cijela koncepcija Projekta je zamišljena da se proizvodnja odvija u organiziranom području općine Velika Kladuša.

VII-1.8. Program za proizvodnju i preradu lješnjaka i oraha

Ovaj Program se odnosi na izradu tehnološkog projekta za preradu lješnjaka, na području općine Velika Kladuša u objektu vlasništvo Firme Javno komunalno preduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, koje je ujedno i nosioc investicije.

Za navedenu proizvodnju potrebno je također izgraditi i sve druge infrastrukturne objekte sa potrebnim komunikacijama, te u glavnom tehnološkom projektu dati tehnološka rješenja za smještaj linije za preradu lješnjaka, odgovarajućeg kapaciteta.

Potrebno je predvidjeti eventualnu izgradnju prostorija za potrebe skladištenja sirovina i ambalaže, zaposlenih radnika i drugih prostorija prema ovom projektnom zadatku.

Projektni zadatak je sačinjen na kapacitetu prerade 1.200 tona godišnje lješnjaka, ili 600 kilograma na sat, sa 7,5 sati radnog vremena u jednoj smjeni, petodnevnom radnom tjednu i 252 radnih dana u godini i na kapacitetu prerade 250 tona oraha godišnje, ili proizvodnje 80 do 100 tona gotovog proizvoda, odnosno jezgre oraha na bazi rada u jednoj smjeni, 7,5 h rada, 252 radna dana u godini, te 50 tona nadjeva od oraha pakovanih u pvc vrećice od 250, odnosno 500 grama i vreće 5/1.

Nažalost, zbog već spomenutog otpora i opstrukcije od strane uprave i menadžmenta Javnog komunalnog preduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša, kao i usljed dešavanja, u i oko Općinskog vijeća i drugih negativnih okolnosti NAVEDENI PROGRAMI nisu uopće ni dobili priliku da uđu u potrebne procedure, a pogotovo nije bilo mogućnosti da isti zažive i budu realizirani.

Sličan odnos je nažalost bio i u pogledu iniciranih i pokrenutih aktivnosti prema Javnoj zdravstvenoj ustanovi Gradska apoteka Velika Kladuša, kao i drugim subjektima kojima je osnivač Općina.

Zbog svega prethodno navedenog, i s obzirom na specifičnost i jedinstvenost pokrenutog modela razvoja Općine Velika Kladuša, te imajući u vidu prisutna stalna osporavanja i negiranja ovog procesa, unatoč tome što je o Projektu razvoja putem javnih preduzeća u prethodnom tekstu na više mjesta već bilo riječi, potrebno je ipak kroz ovaj materijal posebno naglasiti da integralni prikaz aktivnosti koje su se u ovom segmentu realizirale tokom perioda prethodnog mandata Općinskog načelnika, u prvom redu u Javnom komunalnom uslužnom preduzeću „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, kao korisniku subvencioniranih sredstava Budžeta Općine, a jednim dijelom i Javnom preduzeću Veterinarska stanica d.o.o. Velika Kladuša, nesporno potvrđuje ISPRAVNOST I OPRAVDANOST OPREDJELJENJA ZA OVAKAV PRISTUP I MODEL RAZVOJA OPĆINE VELIKA KLADUŠA, kao lokalne zajednice, a ujedno i obavezuje da se i u tekućem mandatu NASTAVI AKTIVNIJE I U ZNAČAJNIJEM

OBIMU SA PRAKSOM SUBVENCIONIRANJA budžetskim sredstvima proširenja i uvođenja određenih novih djelatnosti u sklopu djelatnosti i drugih javnih preduzeća kojima je Općina Velika Kladuša Osnivač.

Strateško planiranje uz dugoročnu upotrebu raspoloživih resursa, kao i dugoročni plan upravljanja javnim financijama (Budžet Općine Velika Kladuša) rezultirali su stabilnom financijskom situacijom, a što je u prethodnom mandatu Općinskog načelnika omogućilo nesmetanu provedbu investicijskih projekata financiranih sredstvima EU fondova i trenutku proglašenja pandemije korona virusa, pa su tako u tom mandatu ugovorena i realizirana tri investicijska projekta i to kako slijedi:

VII-1.9. Program prekogranične suradnje Evropske Unije INTEREG – Zaštita i promocija kestena

U Programu Interreg IPA prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora 2014-2020. za projekat „Zaštita i promocija kestena“ – Kesten, Općina Velika Kladuša bila je vodeći partner u Bosni i Hercegovini.

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 589.558,39 EUR / 1.153.075,99 KM

Prihvatajući pozitivne odrednice i vrijednost ovog projekta, ostvarene početne rezultate, a posebno financijsku podršku fondova Evropske unije, te činjenicu da je Općina Velika Kladuša prva na ovim prostorima prepoznala pitomi kesten kao razvojni resurs, Općinski načelnik je pokrenuo Inicijativu za nastavak i proširenje prekogranične suradnje gradova i općina Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Slovenije i Sjeverne Makedonije.

Ovaj Projekt čini jedinstvenim činjenica da polazi od zaokruženog tehnološkog procesa, od proizvodnje podloga za cjepljenje sadnica kalemljenog kestena otpornog na bolesti i štetnike, vlastitih tehnoloških rješenja plantažne proizvodnje, do prerade plodova kestena u vrlo širok asortiman proizvoda na bazi kestena (preko 250 proizvoda).

Zaokruženi tehnološki proces Projekt čine samoodrživim i ekonomski opravdanim, pogotovo imajući u vidu mogućnosti uzgoja međurednih kultura kod plantažne proizvodnje na ovaj način.

Plantažna proizvodnja pitomog kestena može se organizirati kao „EKO“ , „BIO“ ili „ORGANIC“ proizvodnja, čime Projekat još više dobija na značaju.

Inicijativa je naišla na neograničenu podršku svih gradskih i općinskih uprava kontaktiranih i posjećenih gradova i općina u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji i Sjevernoj Makedoniji.

Implementacija planiranog Projekta prekinuta je pojavom novog korona virusa i okolnosti uzrokovanih pandemijom, međutim aktivnosti na implementaciji istog trebale bi se nastaviti u tekućem, odnosno narednom periodu.

VII-1.10. „Razvoj energetske učinkovite mreže gradova i općina u prekograničnom području“ – I.N.G.R.I.D.

Općina Velika Kladuša je dana 15.02.2020. godine potpisala Partnerski sporazum o zajedničkoj implementaciji Projekta prekogranične suradnje Interreg-IPA-CBC Hrvatska-BiH-Crna Gora 2014-2020, pod nazivom „Razvoj energetske učinkovite mreže gradova i općina u prekograničnom području“ - „I.N.G.R.I.D.“.

Glavni cilj Projekta je povećati upotrebu obnovljivih izvora energije (OIE) instaliranjem fotonaponskog sistema ukupne snage 0,57 MW i promovirati mjere energetske učinkovitosti preporučene iz izrađene energetske studije.

Projekt će rezultirati dodatnim kapacitetom obnovljive energije proizvedene iz solarnih panela (pilot projekti) na teritoriju 3 lokalne općine, energetskom studijom, potpisanom Zajedničkom deklaracijom, uspostavljanjem i opremanjem četiri energetska ureda, izgradnjom kapaciteta za prekogranične sudionike, dobivanjem četiri energetska audita za javne zgrade u glavnom gradu Podgorici i dobivanje četrnaest energetskih certifikata za javne zgrade u Općini Velika Kladuša.

Glavne ciljane skupine koje će imati koristi od provedbe Projekta su građevinske firme, arhitekti, lokalne i regionalne vlasti, učitelji i profesori, školarci, nevladine organizacije i šira javnost.

Dodana vrijednost prekogranične suradnje za projektne partnere je povezivanje u partnerstvu i stjecanje iskustva u provedbi energetskih projekata, ali i jačanje njihovih kapaciteta u provođenju projekta koji sufinancira EU.

Ukupna vrijednost Projekta iznosi 935.870,15 EUR / 1.830.402,92 KM

Trajanje Projekta je 26 mjeseci, period 15.02.2020. – 14.04.2022. godine.

VII-1.11. Projekti IFAD

Općina Velika Kladuša je uspješno realizirala prvi Operativni program razvoja održive poljoprivrede (IFAD 1) neposredno prije početka razvoja pandemije na našem području.

Rukovodeći se detaljnom analizom stanja, koja je prethodila odabiru prioriteta pri prvom operativnom projektu, Općina Velika Kladuša uspješno je prepoznala potrebu u snabdijevanju stanovništva svježim prehrambenim namirnicama.

Prvim programom realizirana je sadnja višegodišnjih voćnih vrsta i to, kesten, orah i lijeska.

Početni nasadi kestena zauzeli su 15 hektara, a orah i lijeska po 5 hektara poljoprivrednog zemljišta.

Projektom održive poljoprivrede u sadnji trajnih nasada navedenih voćnih vrsta uključeno je 126 korisnika, koji se pretežno nalaze u stanju socijalne potrebe, a koji će imati osiguranu mogućnost otkupa putem novoosnovane Kladaške zadruge.

Glavni nositelji Projekta su Općina Velika Kladaša sa 50% učešća, IFAD sa 40% učešća i Kladaška zadruga sa 10% učešća u realizaciji istog.

Ukupna vrijednost realiziranog Projekta je 450 000 KM.

Realizirani Projekt IFAD 1 nastao je kao prvi prioritet višegodišnjih nasada ovih voćnih vrsta specifičnih za podneblje Velike Kladaše.

U skladu sa proglašenim stanjem nesreće izazvane virusom COVID-19, pristupilo se dopuni izrade postojećeg drugog Operativnog programa u suradnji sa IFAD-om.

IFAD 2 operativni program će i dalje se baviti strateškim kulturama, ali na većim poljoprivrednim površinama i to:

- Kesten – 40 hektara površine i 200 korisnika
 - Orah i lijeska po 5 hektara i po 25 korisnika
- Međukulture koje se uvode ovim programom su:
- Jagoda (otvoreni uzgoj) na 10 hektara površine i 100 korisnika,
 - Jagoda (zatvoreni prostor) na površini 2 hektara i 40 korisnika i
 - Bijeli luk – 20 hektara i 100 korisnika

Vrijeme implementacije za strateške kulture podrazumjeva 9.,10. i 11. mjesec, dok bi implementacija međukulture jagode i luka bila realizirana 7. i 8. mjesec ove godine.

Nositelj drugog Operativnog programa je Općina Velika Kladaša uz potporu IFAD i Opće Kladaške zadruge.

Realizacija projekta IFAD 2 zaustavljena je hapšenjem Općinskog načelnika, pa su aktivnosti vezane za Projekt preoblikovane za implementaciju po usvajanju Budžeta Općine Velika Kladaša za 2021. godinu.

Vrijednost Projekta je smanjena sa predviđenih 478.350,00 KM na 318.900,00 KM, zbog nedostatka sredstava od strane IFAD-a.

Izmjenjen iznos finansijskih sredstava od strane IFAD-a rezultirao je smanjenim brojem korisnika.

Umjesto planiranih 150 novih korisnika, mogućnost za implementaciju iskoristiti će njih 100.

Učešće u sufinanciranju dogovoreno je po slijedećem modelu:

- 40 % IFAD ili 127.000,00 KM,
- 40 % ili 127.000,00 KM Općina Velika Kladuša,
- 10 % ili 318.900,00 KM Opća Kladuška zadruga i
- 10 % ili 31.890,00 KM korisnik.

Planirani rok za implementaciju projekta je do kraja 2021. godina.

VII-1.12. IZDVOJENI KAPITALNI PROJEKTI

U ovom poglavlju Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika, prezentirani su kapitalni projekti planirani za realizaciju u mandatnom periodu, a koji su također rezultat prethodno provedene analize privrednih potencijala i potreba Lokalne zajednice, te predstavljaju poseban interes i prioritet.

Pokretanje investicija i izrada razvojnih projekata stavljeni su kao prioritet djelovanja i u ovom mandatu Općinskog načelnika Općine Velike Kladuše.

U skladu s tim, realizacija planiranih kapitalnih projekata omogućiti će dodatno zapošljavanje, ali i stvoriti povoljnu poslovnu poduzetničku klimu.

VII-1.12.1. GRADSKA TRŽNICA VELIKA KLADUŠA

Na neiskorištenoj površini od 10 370 m², uz Gradsku sportsku dvoranu planirana je izgradnja Gradske tržnice.

Kompleks Gradske tržnice podrazumijeva otvorenu zelenu tržnicu i tgovačku zonu trgovine na malo, za prodaju prehrambenih i neprehrambenih proizvoda i roba, te razne servise za pružanje usluga.

U neposrednoj blizini autobusne stanice, predviđeno je parkiralište za 9 autobusa i 320 parkirališnih mjesta za osobna vozila.

Ukupna investicija iznosi 8.794.143,00 KM.

Realizacijom Projekta Gradska tržnica otvara se 80 novih radnih mjesta.

Organizacija sistema Gradske tržnice predviđena je u sastavu JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, a temeljena je na provedenom marketingu, načinu plasmana robe,

merchandisingu, sa pripadajućom listom sadržaja, oblikovanja paviljona i prodajnih mjesta dojmrljive vizure, te će predstavljat modernu, funkcionalnu i racionalnu tržnicu, koja će zadovoljiti potrebe, kako korisnika/zakupaca prodajnih mjesta, tako i krajnje kupce.

Istovremeno, Gradska Tržnica Velika Kladaša će svakako, u najvećoj mogućoj mjeri zadržati obilježja i „duh“ tradicionalne pijace.

VII-1-12.2. CENTAR ZA ODLAGANJE OTPADA I SANACIJA DEPONIJE RADIĆA MOST

Na području Općine Velika Kladaša cilj je smanjiti količine deponiranog otpada, povećati količine izdvojenog otpada pogodnog za reciklažu, te na taj način smanjiti negativan utjecaj na okolinu i zdravlje ljudi.

Zbog toga je izgradnja Centra za odlaganje otpada i sanacija deponije Radića most od prioritetnog značaja.

Glavni cilj Centra za upravljanje otpadom - CUO:

- tehničkim intervencijama prilagoditi deponiju u sanitarnu deponiju, sa kontrolom procjednih voda, deponijskih plinova, režimom deponiranja otpada i tehnologijom deponiranja, koja podrazumijeva vrlo ograničenu plohu za dnevno deponiranje otpada;
- Uspostaviti kontrolu dovoza otpada na deponiju sa kontrolom otpada na ulazu u deponiju i vaganjem dovezenog otpada;
- Instalacija za pranje kotača vozila za prijevoz otpada prije izlaska iz CUO;
- Izgradnja reciklažnog dvorišta i omogućiti stanovnicima i privrednicima da sami dovezu otpad u CUO radi daljnje reciklaže;
- Uspostaviti sistem odvojenog skupljanja otpada i izgradnja objekta sortirnice za izdvajanje i selekciju materijala za konačno reciklažu i stoga smanjenje količina deponovanog otpada;
- Izgradnja kompostane za biološku obradu odvojeno skupljenog biološkog otpada sa mogućnosti upotrebe komposta za rekultivaciju deponije poslije zatvaranja.

Ukupna vrijednost Projekta iznosi 11.499.735 KM i osigurat će 32 nova radna mjesta.

U okviru Centra za upravljanje otpadom će biti izgrađeni slijedeći objekti, odnosno uređaji:

- pristupni put do platoa sortirnice, kompostane i do deponije;
- portirnica i kamionska vaga;
- praonica točkova kamiona;
- nadstrešnica za predsortirani material;
- sortirnica;

- kompostana;
- prostori uprave i radionica;
- bazen požarne vode;
- vodomjerni šaht;
- uređaj za pročišćavanje sanitarne vode;
- trafostanica;
- sanacija deponije;
- laguna za procijedne vode.

Da bi se izvršila sanacija deponije u Općini Velika Kladuša potrebno je uraditi niz mjera i aktivnosti, kako bi predmetni kompleks deponije udovoljavao regulativi Federacije Bosne i Hercegovine.

Za realizaciju postavljeni su slijedeći ciljevi:

- sanacija postojeće deponije na način da su zadovoljene najsavremenije norme i standardi;
- izgradnja sistema drenažnih cijevi po obodu deponije (između potoka i tijela deponije) za prikupljanje toksičnih procjednih voda;
- izgradnja lagune za procijedne vode u kojoj će se prikupljati sistemom drenažnih cijevi i reciklacionim postupkom vraćati na tijelo deponije;
- ublažavanje nagiba tijela deponije;
- izgradnja sistema odvodnje površinskih (oborinskih) voda;
- izgradnja sistema za otplinjavanje deponije (pasivni sistem);
- izgradnja infrastrukture i izgradnja zaštitne ograde oko deponije;
- izgradnja sistema protiv požarne zaštite;
- uvođenje i provođenje odgovarajućeg monitoringa;
- zatvaranje i rekultivacija deponije nakon prestanka odlaganja i
- prelazak na regionalni koncept odlaganja rekultivacija zemljišta.

Centrom za upravljanje otpadom će upravljati JKUP“ Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša.

VII-1.12.3. Informativno-edukativno-obrazovno-kulturni centar Zuhdija Žalić

Po preuzimanju prethodnog mandata Općinskog načelnika zatečena je zgrada Centra za kulturu i obrazovanje Zuhdija Žalić nedovršena, bez glavnog projekta i bez odobrenja za građenje, a Javna ustanova centra kadrovski, administrativno i poslovno potpuno neuređena i zapuštena.

U prvom mandatu Općinskog načelnika ishodovana je neophodna dokumentacija, izrađen Glavni projekt, ishodovano je odobrenje za građenje, provedena tenderska procedura i potpisan ugovor sa izvođačem radova.

Radovi na objektu Centra još uvijek su u toku.

Uspostava Informativno-edukativno-obrazovno-kulturnog centra proizvod je analize stanja u Javnom poduzeću „Radio stanica Velika Kladuša“ i Javnoj ustanovi Centar za kulturu i obrazovanje „Zuhdija Žalić“, pri čemu se vodilo činjenicom da su isti budžetski korisnici, a da njihove usluge nisu usklađene sa stvarnim potrebama i interesima građana i ne prate trend razvojnih procesa započetih u Općini Velika Kladuša.

Sadržaji koji će biti dostupni završetkom Centra su:

- čitaonica,
- prostor za izložbe i promocije,
- krajska soba,
- prostorije za muzičku školu, folklor, sekcije i ručne radove,
- IT kutak,
- aerobik-fitness sala,
- sale za održavanje video edukacija i prezentacija,
- caffe-slastičarnica sa autohtonim slasticama, domaćom kafom, prirodnim sokovima i
- kino-sala

U sklopu Centra bit će smještena i Turistička zajednica Velika Kladuša.

VII-1.12.4. ZGRADA CEB II – SOCIJALNI STANOVI

Općina Velika Kladuša je u fazi je implementacije CEB II projekta, kojim je planirana izgradnja zgrade sa 20 stanova za korisnike alternativnih smještaja i lica koja su u stanju socijalne potrebe.

U istom objektu planirano je da bude smještena i Javna kuhinja.

Nova zgrada se gradi na lokalitetu naselja Joše, na zemljištu koje je u vlasništvu Općine Velika Kladuša.

Objekt je projektovan po izuzetno visokim arhitektonskim, građevinskim, ekološkim, estetskim i energetske standardima i standardima za spriječavanje stvaranja barijera za osobe sa umanjnim tjelesnim sposobnostima.

Spratnost objekta je podrum, prizemlje i četiri etaže, odnosno ukupno šest etaža.

Objekat će biti opremljen sa liftom.

Za stanovanje su predviđena četiri jednosobna, četiri jednoiposobna, četiri dvosobna stana i osam garsonjera.

Površine stanova se kreću od 33 do 62 m².

Za svaki stan je predviđena i ostava od 5 m² u podrumu objekta, te dvije zajedničke priručne ostave od po 10 m² u prizemlju za bicikle, dječija kolica i slično.

Ukupna vrijednost ovog Projekta koji se trenutno realizira u Općini Velika Kladuša iznosi oko 730 hiljada eura (€), odnosno oko 1,4 miliona KM, što u konačnici predstavlja jedan od najvećih i najvrijednijih državnih projekata implementiranih u Velikoj Kladuši.

Projekt CEB II je započet u toku 2017. godine nakon čega su i ispunjeni svi zahtjevi u Projektu po planiranoj dinamici.

Nakon više problema u fazi odabira izvođača radova, jer je prethodno odabrani izvođač nakon nekoliko mjeseci ODUSTAO od potpisa ugovora kako bi na taj način odgodio realizaciju ovog Projekta, ipak je izvršeno zaključivanje ugovora i radovi na objektu su trenutno u toku, pošto je prethodno ponovljen javni poziv za odabir izvođača, te potpisan Ugovor sa novoizabranim izvođačem.

U toku je završna faza realizacije ovog Projekta.

VII-12.5. JAVNA KUHINJA

Projekt Javne kuhinje, iako je najavljivan da će se realizirati početkom proteklog mandata Općinskog načelnika, nedostatkom potrebne većine i podrške u Općinskom vijeću isti nije mogao biti implementiran.

Projekt podrazumijeva pripremu i pružanje adekvatnih dnevnih obroka socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva Općine Velika Kladuša i svima onima koji nisu u mogućnosti da osiguraju obrok sebi i svojoj porodici.

Uspostava funkcionalne Javne kuhinje koja bi se u prvom redu trebala baviti raspodjelom dnevnih obroka, a pored toga i drugim humanitarnim aktivnostima usmjerenim prema lokalnom stanovništvu u stanju socijalne pomoći, predstavlja Projekat od izuzetne važnosti, a kojemu su prethodile aktivnosti provedene na snimanju stanja i potreba ove kategorije građana po mjesnim zajednicama Općine Velika Kladuša.

Za funkcionisanje rada i opstanka Javne kuhinje iz općinskog Budžeta planirana su sredstva za finansiranje i pomoć stanovništvu u stanju socijalne potrebe, posebno iz razloga što viši nivoi vlasti nemaju razvijenu strategiju i program pomoći ovakvim kategorijama našeg Društva.

Pored podrške lokalnih vlasti Javna kuhinja dio svojih sredstava može da obezbjeđuje i humanitarnim akcijama i donacijama zainteresiranih pravnih i fizičkih lica čime se jača socijalna osjetljivost prema najugroženijim kategorijama našeg Društva.

Projektom Javna kuhinja obezbjedio bi se dnevni obrok šest dana u sedmici za svoje korisnike, a sedmog dana bi se davali takozvani hladni obroci za nedjelju čime bi korisnici bili obezbjeđeni obrocima tokom cijele sedmice.

Pravo na uslugu Javne kuhinje prvenstveno bi ostvarivala lica kod kojih postoji potreba za ovakvim vidom zaštite, a nakon stručnog uvida u porodične i lične prilike u kojima takva lica žive.

Za lakši pristup našim građanima, planirano je formiranje operativnih mobilnih timova i OTVARANJE MJESNIH PUNKTOVA ZA RASPODJELU HRANE, putem kojih bi se vršila dostava toplih obroka korisnicima.

Projektni cilj je uspostaviti sistem volontiranja čime bi mladim ljudima omogućili aktivno učešće i društveno koristan angažman pomoći građanima starije životne dobi u njihovim svakodnevnim potrebama kao što je nabavka lijekova i drugih sredstava neophodnih za život.

Samo na ovakav način, zajedničkim zalaganjem na izgradnji socijalne osjetljivosti i pomoći svim kategorijama Društva može se izgraditi Društvo u kojem će svi građani uživati jednaka prava i zaštitu.

VII-12.6. JU DJEČIJI VRTIĆ I IGRAONICA

Predškolski odgoj i obrazovanje predstavlja temelj cjeloživotnog učenja usmjeren prema intelektualnom, emocionalnom i fizičkom razvoju, kao i razvoju aktivnosti i stvaralaštva.

Pravo djeteta na odgoj i obrazovanje ima prednost nad svim drugim pravima.

Nedovoljni kapaciteti postojećih ustanova i nedvojbeno opredjeljenje Općinskog načelnika i Laburističke stranke, čiji je Općinski načelnik kandidat, za stvaranje boljih i kvalitetnijih uslova u ovoj oblasti je i bio osnovni povod za izradu Projekta osnivanja Javne ustanove Dječiji vrtić Općine Velika Kladuša sa svim potrebnim pratećim sadržajima.

Predškolski odgoj i obrazovanje pruža djetetu:

- Razvoj motoričkih vještina,
- Potiče samopouzdanje, individualnost, ali i zajednički rad,
- Razvija matematičko razmišljanje,
- Dijete stiče upornost, ali i strpljivost,
- Dijete stiče kreativnost i
- Razvija društvene vještine, vještine planiranja.

Svakom djetetu u Općini Velika Kladuša osigurat će se pristup i dostupan kvalitetan predškolski odgoj i obrazovanje, na temelju standarda EU, što će pozitivno utjecati na sve aspekte razvoja djeteta (tjelesni, razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva, socio-emocionalni, intelektualni razvoj i briga o sebi), i doprinijeti razvoju zdrave, zadovoljne, aktivne i društveno odgovorne ličnosti, kao temelja društveno - ekonomskog razvoja i socijalne inkluzije.

Konačan cilj jeste da sva djeca imaju jednaka prava na obrazovanje bez obzira dolaze li iz urbanih, ili ruralnih područja, jesu li bogati ili siromašni, blizu, ili su udaljeni od Vrčića, jesu li djeca sa poteškoćama u razvoju, djeca samohranih roditelja i slično.

Realizacijom ovog Projekta 120 djece imalo bi pristup uslugama ove Ustanove u kojoj bi pravo na radno mjesto ostvarilo 20 odgajatelja i tehničkog osoblja.

VIII PRIRODNI RESURSI I RAZVOJ TURISTIČKOG SEKTORA

Općina Velika Kladuša raspolaže sa izuzetno vrijednim potencijalima za razvoj turizma koji nisu u dovoljnoj mjeri valorizirani i iskorišteni.

Postojanje značajnih i jedinstvenih prirodnih i kulturno istorijskih vrijednosti koje u međusobnoj kombinaciji mogu predstavljati interesantan i profitabilan turistički proizvod što bi direktno dalo značajan doprinos razvoju turističkog sektora u privredi i novom zapošljavanju, ali indirektno i poticaj poljoprivrednoj proizvodnji, razvoju seoskih gazdinstava u svrhu seskog ruralnog turizma, razvoju obrta, te malog i srednjog poduzetništva.

Preduslov za isto je izgradnja i modernizacija turističke infrastrukture i uspostavljanje organizacijskih kapaciteta.

Pošto prirodni resursi nisu povezani u jedinstveni turistički proizvod, isti nisu ni prepoznati na tržištu kao turistička destinacija, prioritetno je neophodno izvršiti adekvatnu valorizaciju turističkih potencijala, njihovu promociju putem turističkog info centra, izraditi turističku signalizaciju i u konačnici turističku ponudu uvezati u zajedničku ponudu regije ovog dijela Bosne i Hercegovine.

Nužno je na odgovarajući način promovirati važnost proizvodnje zdrave hrane, kroz razvoj seoskog, kulturnog, rekreacijskog i agro turizma, kao i lovnog i ribolovnog turizma kroz ponude seoskih gazdinstava, odnosno kroz cjelokupnu ponudu Općine Velika Kladuša.

Puni razvoj turističkih potencijala zahtjeva valorizaciju postojećih resursa i njihovo oblikovanje u ukupnu turističku ponudu, privlačenje investicija u turizmu, zatim edukaciju stanovništva sa ciljem razumjevanja savremenih turističkih trendova i turizma, kao jedne od značajnih ekonomskih osnova razvoja.

Općina Velika Kladuša ima bogatu povijest i povjesne vrijednosti koje još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri i na odgovarajući način prepoznate.

Strateški izazov predstavlja stvoriti koheziju lokalne zajednice i jedinstven identitet Općine Velika Kladuša zasnovan na očuvanim povjesnim vrijednostima.

Općina Velika Kladuša ima izrazito povoljan geostrateški položaj i prirodne vrijednosti, a što je u 70-im i 80-im godinama uvjetovalo intenzivan razvoj poljoprivredno-prehrambene industrije po čemu je ovaj kraj bio izuzetno poznat.

Strateški izazov predstavlja korištenje ovih konkurentnih prednosti i postavljanje Velike Kladuše kao razvojne osovine Kantona i Regije u prehrambenoj industriji, koja će se ostvariti korištenjem postojećih prirodnih i infrastrukturnih kapaciteta, izgradnjom brze ceste koja predstavlja vezu sa centralnim djelovima Federacije Bosne i Hercegovine, te omogućavanje prometa roba i usluga na graničnom prijelazu Maljevac, kao i značajnijem korištenjem blizine pomorskih i zračnih luka.

VIII- 1. TURISTIČKI POTENCIJAL I INFRASTRUKTURA

Na području općine Velika Kladuša nalaze se rijetki, veoma vrijedni i zanimljivi objekti koji imaju značajnu kulturnu, znanstvenu, obrazovnu, turističku i privrednu vrijednost.

Zahvaljujući izuzetnim prirodnim ljepotama, velikom bogastvu šuma, rijeka i blizini turističkih vrijednosti susjednih općina R Hrvatske, može se slobodno reći da su potencijali Općine Velika Kladuša izuzetno veliki.

Ovom prilikom se prije svega misli na lokalitete starih gradova: Velika Kladuša, Podzvizd, Vrnograč i Todorovo, čije zidine čuvaju bezbrojne tajne burne historijske prošlosti ovih krajeva.

Bitno je napomenuti da stari gradovi, koji se nalaze na području Općine imaju status nacionalnih spomenika, a Stari grad Velika Kladuša je revitaliziran i moderniziran u hotelsko-ugostiteljsko turistički kompleks.

Prirodne ljepote naše Općine još uvijek su dobro sačuvane, a posebni uvjeti postoje za lovni turizam (pernata divljač), ribolov, te izlete i šetnje po kestenovim šumama koje su jedinstvene i specifične samo za ovaj dio Bosne i Hercegovine.

Od prirodnih ljepota potrebno je istaknuti još uvijek neistraženu pećinu „Hukavica“, iako postoje i druge neistražene pećine, a naročito na području naseljenih mjesta Podzvizd i Kudići.

Također ovdje treba napomenuti sakralne objekte koje je moguće turistički vrednovati, a to su: džamije, crkve, mezarluci, groblja, nadgrobni saposmenici, odnosno nišani i drugo.

Područje općine Velika Kladuša bogato je crkvinama, tako, primjera radi, Crkvina Velika Kladuša predstavlja lokalitet rimske naseobine i srednjovjekovne crkve.

Također značajnu vrijednost predstavljaju i spomen objekti iz NOB-a (period 1941-1945 godina) i tradicija antifašizma ovog naroda i kraja, koja je posebno lijepa i značajna istorijska priča.

Ovdje naročito treba napomenuti mogućnosti razvoja seoskog turizma koje su, zbog autohtone krajiške arhitekture i domaće kuhinje izuzetno velike.

Uz turizam neizostavno je vezana kultura i tradicija stanovnika ovog kraja.

Četiri kladušaka doba, Kladuški dani kulture, Krajiški teferič, Festival zavičajne pjesme i slični sadržaji, tradicionalne su manifestacije koje njeguju kulturnopovjesne vrijednosti i tradiciju ovog kraja i naroda, kao i susjednih općina u Republici Hrvatskoj.

Posebnu pažnju u kreiranju turističke ponude treba posvetiti stvaranju turističkih brendova, a to naročito može biti vezano za lik i djelo historijskih ličnosti Muje i Halila Hrnjice, Tale Ličanina, kao i druge znamenitosti, kao što je „Kladuška naušnica“ i slično.

Na osnovu svega navedenog može se istaknuti da Općina Velika Kladuša posjeduje izuzetne turističke potencijale, a to su:

- * Kultrno-istorijski gradovi,
- * Objekti tradicionalne krajiške arhitekture (stare bosanske kuće i vodenice),
- * Sakralni objekti,
- * Spomen objekti iz NOR-a,
- * Pećine,
- * Izletišta i sportsko-rekreativni tereni,
- * Lovna i ribolovna područja,
- * Riječni i šumski kompleksi i
- * Izvorišta termalne vode.

Gore navedeni turistički potencijali predstavljaju realnu osnovu da se ovoj oblasti posveti veća pažnja i kroz odgovarajući organizacioni oblik nadležnih službi Organa uprave i **osnivanjem Turističke zajednice Općine Velika Kladuša**, a što je i obaveza po aktuelnim zakonskim propisima.

Za početak u Službi za poduzetništvo, lokalni razvoj i implementaciju projekata potrebno je sistematizovati odgovarajuće radno mjesto i primiti u radni odnos službenika koji bi u prvom redu proveo postupak na izradi analize stanja i realizacije postupka osnivanja Turističke zajednice Općine Velika Kladuša, jer resurs turizma predstavlja realanu osnovu za značajnu promociju Općine i dodatna nova zapošljavanja.

U tom kontekstu, pored nabrojanih svih resursa i mogućnosti, glavni nosioci daljeg razvoja turizma su:

- kompleks bazeni Mala Kladuša
- kompleks Stari grad

VIII – 1.1. Turističko-ugostiteljski kompleks „Bazeni Mala Kladuša“

Općina Velika Kladuša je 80-tih godina, svojim naglim razvojem, posebno razvojem Agrokomerca i aktuelnih potreba za kvalitetnom vodom, kako za stanovništvo, tako i za prehrambenu industriju, izvršila sveobuhvatna i detaljna istraživanja i obezbjedila dovoljne rezerve pitke vode za duži vremenski period.

Naime, Općina Velika Kladuša je jedna od rijetkih općina u Bosni i Hercegovini koja ima riješeno kvalitetno snabdjevanje sa pitkom vodom, kao i još jedan broj zapečaćenih izvorišta za dalju eksploataciju.

To je relna osnova i kvalitetan resurs za preradu i izvoz vode u narednom periodu.

U tom kontekstu su istraživane i termalne vode, tako da su i ti radovi završeni na tri izvorišta termalne vode i njihova izdašnost je iznosila cca 450 litara termalne vode u sekundi, sa temperaturom od 28 stepeni.

Kapacitet izvorišta termalne vode u Maloj Kladaši je oko 200 l/sek, te je to i bio osnov za izgradnju bazena u toj Mjesnoj zajednici.

Tako je 80-tih godina izgrađen bazen olimpijskih dimenzija 50x25 metara sa osnovnim sadržajem i realnim pretpostavkama za dalju izgradnju hotelskih i drugih sadržaja, koristeći ogromne količine termalne vode, kako u turističke, tako i u medicinske svrhe.

Međutim, takozvana Mjenična afera Agrokomerc, i sva dalja dešavanja u vezi sa istom, su prekinula i u ovoj oblasti pokrenuti razvoj.

U periodu od 1996. godine do danas, se vrlo neprofesionalno upravljalo sa ovim Kompleksom.

Nerješanim pitanjem vlasništva i nebrigom menadžmenta Agrokomerca, te raznim mešetarenjem ovaj Kompleks je danas u ruševnom i devastiranom stanju.

Kompleks Bazeni Mala Kladaša je veličine 34.854 metra kvadratna.

Od čega, prema Izvodu iz posjedovnog lista, površina zemljišta, gdje je nositelj prava Agrokomerc, iznosi 31.839 kvadratnih metara i sastoji se od 7 kč parcela sa bazenom i građevinama.

Parcela naziva BARA ILIDŽA, veličine 3.015 metara kvadratnih je javno dobro i nositelj prava je Javno komunalno poduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladaša.

Ova parcela je jezero koje je trenutno djelimično uređeno i koliko toliko u funkciji.

Menadžment Agrokomerca je zaključio Ugovor o zakupu sa privatnom firmom „DETROIT LOGISTIK“ d.o.o., na period od 23.06.2020-31.12.2024. godine.

Naravno, na korištenje su date kč parcele gdje je nositelj posjedovnog prava Agrokomerc, ali i parcelu kč 1149 površine 3.015 metara kvadratnih, također koristi ova privatna Firma, gdje je nositelj prava javno dobro, kojim treba da upravlja Javno komunalno poduzeće „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladaša.

Iz svega gore navedenog, a poučeni dosadašnjim iskustvom i upravljanjem ovom imovinom, jedini način je da se ovo javno dobro, i svi ostali resursi, stave u funkciju razvoja Općine kroz Strategiju razvoja, Turističku zajednicu i osnivanje Javnog poduzeća sa ostalim resursima za razvoj turizma i nova zapošljavanja.

VIII – 1.2. Kompleks STARI GRAD

Ostaci srednjovjekovnog grada u Velikoj Kladaši iz 13. i 17. vijeka, prema formi, stepenu očuvanosti i izgledu, predstavlja veoma karakterističan i vrijedan spomenik kulture u Bosni i Hercegovini.

Dugotrajnim konzervatorskim radovima prostori Starog grada dovedeni su u stanje koje je omogućilo izuzetno atraktivnu revitalizaciju.

Stari grad se počinje graditi kao Hotelsko-turistički kompleks u sklopu Agrokomerca, tadašnjeg privrednog giganta po arhitektonskom rješenju Alije Pozderca.

Afera Agrokomerc prekinula je završetak projekta, te se gradnja okončala neposredno pred početak rata u Bosni i Hercegovini.

Hotelski kompleks „STARI GRAD“ je zamišljen i izgrađen kao jedinstvena cjelina, sačinjena iz dva djela, ali funkcionalno povezanih sadržaja, i to:

- Hotel Stari grad i
- Turističko selo „Mejdan“

Hotel Stari grad-kula, izgrađen je na srednjovjekovnoj Tvrđavi, gdje ambijent kamenih zidova i kamene kule daju ovom prostoru poseban ugođaj, a posebnu atrakciju predstavlja ljetni amfiteatar koji se nalazi unutar starih zidina grada.

Sadržaj hotela čini:

- Hotel sa 10 apartmana, 42+1 krevet,
- ulazna kapija, kula sa recepcijom i prodajom suvenira,
- kafana sa aperitiv barom i restoranom, 250 mjesta,
- mali salon, 20 mjesta,
- poslovni salon, 30 mjesta i
- ljetna terasa- amfiteatar, 300 mjesta

Druga cjelina Turističko selo Mejdan, rađeno je u stilu krajiško-bosanske arhitekture i sačinjava ga 16 odvojenih objekata:

- centralna recepcija,
- restoran,
- uprava i
- 12 kuća za smještaj.

Cijeli Komplex je trenutno manje, više u funkciji ugostiteljsko-hotelskog servisnog punkta.

Komplex Stari grad se prostire na ukupnoj površini od 107.442 metra kvadratna, od toga, po izvodima iz posjedovnog lista, nositelj prava je:

- Općina Velika Kladuša, kč. naziva Stari grad, gdje je tvrđava i šume površine 70.166 metara kvadratnih,
- Agrokomerc, kč. naziva parcela Mejdan i Grabež površine 26.600 metara kvadratnih i
- privatna lica ukupne površine 10.676 metara kvadratnih.

Procjenjena vrijednost Komplexa Stari grad na dan 31.12.2016. godine iznosila je 11.543.941,00 KM.

Trenutno Komplex Stari grad je u vrlo lošem stanju, izložen zubu vremena i progresivnom propadanju.

Od 1996. godine u Komplex Stari grad se ne ulaže ništa na njegovom očuvanju i održavanju.

Pitanje vlasništva Komplexa je nedefinisano u poslovnim knjigama Agrokomerca, a isti je isknjižen iz imovine Agrokomerca i vodi se vanbilansno i to je osnovni razlog što isti do sada nije privatiziran i prodan.

Zemljište na kojem se nalaze stare utvrde je vlasništvo Općine, a radove i adaptaciju je uradio Agrokomerc za namjenu i viziju iz tog perioda.

Također treba napomenuti da se ovaj Komplex ne vodi kao nacionalni spomenik, te ga treba svrstati u KULTURNO-HISTORIJSKI SPOMENIK „STARI GRAD“.

Izvršenom adaptacijom i izgradnjom Komplexa Stari grad iz peroda 80-tih godina isti je sigurno imao drugu namjenu i iskorištenost nego što je to danas slučaj.

VIII – 2. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE KAO RESURS OPĆINE VELIKA KLADUŠA

VIII-2.1. Struktura zemljišta na području općine Velika Kladuša

Poljoprivredno zemljište zauzima oko 66% ukupne površine Općine Velika Kladuša, od čega najveći postotak predstavljaju njive, odnosno **16.114 ha, ili 49%**, te se samo iz ovog podatka može zaključiti da **poljoprivredno zemljište predstavlja značajan resurs naše Lokalne zajednice.**

Podaci o strukturi poljoprivrednog zemljišta iskazani po namjeni i vlasništvu govore da je zemljište najvećim dijelom u privatnoj svojini, a što je vidljivo iz slijedeće tabele.

Kategorija zemljišta	Površina (ha)				
	Privatno	%	Javno	%	Ukupno
OPĆINA VELIKA KLADUŠA					
Njive	15738	55,62	376	7,80	16114
Voćnjaci	235	0,85	4	0,08	239
Livade	2547	9,01	264	5,48	2811
Pašnjaci	2261	8,00	479	9,94	2740
Ukupno poljoprivredno zemljište	20781	73,47	1123	23,30	21904
Šumsko tlo	6839	24,12	2375	49,28	9214
Neplodno tlo	702	2,41	1335	27,41	2037
Ukupno	28322	100,00	4833	100,00	33155

Od navedene površine poljoprivrednog zemljišta koje se nalazi na području Općine Velika Kladuša, 373,54 ha je u vlasništvu Države, od čega je 141,64 ha obradivog, dok je 231,45 ha neobradivog zemljišta, odnosno pašnjaka i 0,45 ha neplodnog zemljišta.

Prema kulturi i klasi poljoprivrednog zemljišta na području Općine Velika Kladuša stanje je slijedeće:

Klasa	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
%	0,05	5,65	14,25	13,02	24,68	29,25	11,43	1,66

Iz prethodnog tabelarnog pregleda se može vidjeti da najveći dio poljoprivrednog zemljišta spada u V i VI klasu.

Prema statističkim podacima, za potrebe poljoprivredne proizvodnje koristi se samo nepunih 50% raspoloživog obradivog poljoprivrednog zemljišta.

Dakle, iz prethodno navedenih podataka vidljivo je također i to da je klasifikaciona struktura ukupnog zemljišta u vlasništvu države u dobroj mjeri nepovoljna.

Ako se ovoj činjenici doda podatak da se 141,64 ha obradivog zemljišta, koje je u vlasništvu države, u ranijem periodu intenzivno obrađivalo, dok se najveći dio istoga, unazad dvadesetak i više godina, ne obrađuje, onda se može sa punim pravom reći da Općina Velika Kladuša danas raspolaže sa izrazito lošom klasifikacionom strukturom zemljišta koje se nalazi u državnom vlasništvu.

Međutim, važno je ipak za istaknuti da Općina posjeduje određene površine poljoprivrednog zemljišta koje bi se mogle dati u zakup zainteresiranim poljoprivrednim proizvođačima.

Ovaj podatak se odnosi isključivo na poljoprivredno zemljište iz kategorije njiva i livada, s obzirom na to da je nadležnost nad pašnjacima, kao i davanje istih u koncesioni odnos, spada u nadležnosti Kantona.

U toku 2016. godine je, nakon prethodno provedenog Javnog poziva, zaključeno i potpisano 10 ugovora o zakupu poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu za ukupnu površinu od 219.130 m² (162.196 m² njiva i 56.934 m² livada) između Općine Velika Kladuša i korisnika koji su se prijavili na raspisani javni poziv.

Raspoloživog poljoprivrednog zemljišta na području Općine, kao i zainteresiranih korisnika još uvijek ima, te bi trebalo u narednom periodu zauzeti odgovarajući stav po ovom pitanju i odrediti se o eventualnom raspisivanju novog javnog poziva za dodjelu u zakup poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu.

Iz raspoloživih podataka i datog tabelarnog prikaza se može vidjeti da je zbog zapuštenosti, neodržavanja, kao i neobrađivanja najveći dio parcela promjenio svoju klasifikacionu pripadnost, tako su zbog toga pašnjaci postali slabe šume, a njive i livade u značajnoj mjeri zarasli pašnjaci.

Pojedine parcele su uzurpirane i ne koriste se u skladu sa poljoprivrednim standardima, a osobe koje su iste uzurpirale su upoznate sa pravilima korištenja tog zemljišta, te kod njih postoji izražen interes za uzimanje tih površina u zakup na duži vremenski period po eventualno objavljenom javnom pozivu.

Ono što zabrinjava svakako je činjenica da se mnogi pašnjaci koriste kao njive (obrađuju se), a poznato je u koje svrhe služe pašnjaci (ispaša).

U tom smislu mora se u narednom periodu pronaći odgovarajući način preklasifikacije katastarskih čestica iz kategorije pašnjaka u njive, kao i pojedinih njiva u pašnjake, naročito u slučajevima gdje to dopuštaju prirodne osobine i karakter zemljišta.

Iz raspoloživih podataka može se sa punim pravom utvrditi da su najpovoljnije poljoprivredne parcele za korištenje koncentrisane na području naseljenih mjesta Glinica, Gradina i Bosanska Bojna, a što predstavlja znatan udio u ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu koje se nalazi na području općine Velika Kladuša.

Također je veliki broj, površinski manjih, parcela koje bi se po potrebi mogle grupisati, a koje se u najvećem broju slučajeva također nalaze na području već pomenutih naseljenih mjesta.

Pored ostalog, evidentno je i to da na određenom broju manjih parcela postoje već izgrađeni određeni građevinski i drugi objekti, kao što su rezervari za vodu, trafostanice, mlinovi, spomenici iz Narodnooslobodilačkog rata, kao i laktofrizi za mlijeko i slično, dok su neke parcele ranije bile predviđene za izgradnju, međutim ostale su neizgrađene kao posljedica tranzicije sistema i ratnih dešavanja na ovom području.

Dakle, poljoprivredno zemljište na području općine Velika Kladuša, bez obzira na sve navedene manjkavosti i prisutne probleme, ipak predstavlja značajan resurs sa kojim se nesporno može, i treba, računati prilikom izrade i donošenja strateško razvojnih dokumenata bilo koje vrste, a svakako da pri tom treba imati u vidu i činjenicu da su poslovi koji se odnose na upravljanje, zaštitu i racionalno korištenje poljoprivrednog zemljišta, poslovi od općeg interesa Društva u cjelini, te shodno tome vlasnici i korisnici poljoprivrednog zemljišta trebaju i moraju isto koristiti na način koji najviše odgovara prirodnim osobinama zemljišta i agrotehničkim uvjetima, a naravno između ostalog i aktuelnim interesima Lokalne zajednice.

IX - OPĆA KLADUŠKA ZADRUGA

Iako Opća kladuška zadruga, kao pravni subjekt, nije u neposrednoj nadležnosti i vezana za Općinski organ uprave, ista ima značajanu ulogu i utjecaj kao voditelj, odnosno nosioc pojedinačnih podprojekata, ili cijelovitih razvojnih projekata, značajnih za lokalnu zajednicu na koje je Zadruga direktno, u skladu sa svojim planovima rada, naslonjena.

Da bi Zadruga bila u stanju odgovoriti izraženim zahtjevima, te voditi aktivnosti koje se od nje očekuju na osnovu dinamike iz razvojnih projekata mora se strukturno, organizacijski i tehnički osposobiti i pripremiti za preuzimanje i implementaciju istih.

Novi proizvodi, nove djelatnosti i novi programi prilagođeni potrebama i zahtjevima tržišta svakako će definisati i odrediti u narednom periodu Zadrugu kao novog i veoma značajnog razvojnog faktora sa ovih područja.

Projekti koji bi se u okviru Zadruge prioritetno trebali u narednom periodu realizirati, a koji su u cjelosti komplementarni sa glavnim razvojnim Projektom Općine Velika Kladuša u ovoj oblasti su slijedeći:

- Registracija i stavljanje u funkciju rasadnika sadnica, presadnica, cvijeća i ukrasnog bilja,
- Pokretanje proizvodnje jagoda i jagodičastih kultura, kao najpotentnijih kultura u ovom periodu, koje najbrže efektuiraju ulaganja i imaju veliku potražnju,
- Pokretanje kooperacije ostalih vrsta povrća po zahtjevima tržišta i prerade,
- Pokretanje kooperantske plasteničarske proizvodnje,
- Pokretanje kooperativne proizvodnje začinskog i ljekovitog bilja,
- Pokretanje kooperativne proizvodnje šampinjona,
- Pokretanje pčelarske proizvodnje,
- Pokretanje kooperantske proizvodnje sjemenki tikve, i sl.

Sve ove proizvodnje, pored mogućnosti prodaje u izvornom i svježem stanju, su osnova i bazna sirovina, uz organizaciju otkupa ciljanih kultura, za pokretanje prerađivačke industrije sa proizvodima višeg stepena gotovosti i sigurnosti da se proizvodi iz primarne proizvodnje mogu kvalitetno i sigurno plasirati.

Posebno mjesto i ulogu u razvojnim planovima Opće kladuške zaduge, kao i postojeće **Veterinarske stanice** u Velikoj Kladuši treba imati pokretanje razvoja **peradarske proizvodnje** i stavljanje u funkciju već instaliranog inkubatora, kao posebnog razvojnog projekta, zbog interesa poljoprivrednika našeg područja za domaću **proizvodnju brojlera**, prvenstveno za vlastite potrebe, a sve više i za nekontrolisanu prodaju.

Procjenjuje se da se u našem bližem okruženju proda oko 1.000.000 komada jednodnevnih pilića za tov, uz cijenu od oko 1,00 KM po komadu.

Pored brojlera, poželjno je postupno razvijati i ostale peradarske proizvodnje, koke nosilje, purani, patke, guske i egzotična perad, u skladu sa stanjem i zahtjevima tržišta.

U ovoj proizvodnji, shodno ranije pomenutim modelima financiranja javnih preduzeća značajnu ulogu treba imati postojeća Veterinarska stanica, koja treba proširiti svoju djelatnost i Zadruga, koja treba organizirati kooperantsku proizvodnju, te organizirani postojeći maloprodajni objekti, posebno poljoprivredne apoteke, preko kojih treba vršiti distribuciju u centrima gdje se nalaze, uz plasman i ostalog asortimana roba.

Ovako uspostavljena i vođena organizacija je u cijelosti samoodrživa i zasniva se na čvrstim osnovama, te omogućuje razvoj Projekta i drugih novih projekata, koji svoju snagu i osnovu trebaju da crpe iz osnovnog Projekta.

Da bi se sve ovo u cjelosti moglo uspješno realizirati Zadruga mora biti otvorena za prijem novih zadrugara, kooperanata i partnera, koji mogu svojim ulozima, kroz efektivu, opremu i slično, omogućiti lakšu realizaciju pojedinih nabrojanih i drugih projekata.

Novi modeli rada Zadruga se trebaju, između ostalog, fokusirati na ulogu dijaspora koja ima velike poljoprivredne površine koje se ne koriste, a koje bi se po dogovorenim mogućim modelima financiranja, ili sufinansiranja mogle staviti u funkciju proizvodnje uz obostranu korist.

U ovoj aktivnosti u narednom periodu, svakako najkonkretniju i izuzetno aktivnu ulogu treba imati Općinski načelnik sa svojim savjetnicima i Službom za poduzetništvo,

lokalni razvoj i implementaciju projekata, zajedno sa ostalom infrastrukturom i kadrovskim potencijalom Općinske uprave i Opće kladuške zadruge, kroz neposrednu komunikaciju i aktivnosti prema selu i građanima Općine Velika Kladuša koji žive, odnosno rade na poljoprivredi.

X KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

U prethodnom mandatnom periodu Općinskog načelnika, bez obzira na sveprisutna ograničenja, prvenstveno financijske prirode, a u nekim slučajevima čak i otvorene blokade i opstrukcije vršene od strane više različitih faktora, najvećim dijelom u saradnji sa građanima, na području Općine Velika Kladuša i uz značajno financijsko učešće građana, realizirani su izuzetno vrijedni infrastrukturni projekti, a najveći iskorak u ovoj oblasti napravljen je u segmentu ulične javne rasvjete i lokalne putne mreže.

Projekcija politike programskih osnova za tekući mandatni period u oblasti komunalne infrastrukture u cjelini je koncipirana na bazi osnovne projekcije utvrđene Platformom za izradu Strategije razvoja Općine Velika Kladuša za period 2021-2027. godina odnosno 2021-2031. godina,

Važno je naglasiti da će težište u ovoj oblasti biti stavljeno na djelatnosti:

- snabdjevanja pitkom vodom,
- odvodnje otpadnih i oborinskih voda,
- prikupljanja i zbrinjavanja otpada,
- saobraćajne infrastrukture (izgradnja putne infrastrukture, održavanje i sl.),
- zajedničke komunalne potrošnje,
- javne higijene,
- održavanja i uređenja zelenih površina,
- javne rasvjete,
- zbrinjavanja pasa lualica,
- održavanja objekata i uređaja komunalne infrastrukture i drugo.

X-1. Snabdjevanje pitkom vodom

Stvaranje uslova za obavljanje djelatnosti snabdjevanja pitkom vodom potrebno je okončati na način da se u potpunosti zaokruži sistem vodosnabdjevanja na cjelokupnom području Općine Velika Kladuša sa konačnim ciljem obuhvaćanja svih domaćinstava sa tehničkim mogućnostima da ista mogu biti snabdjevana kvalitetnom pitkom vodom iz sistema gradskog vodovoda.

X-2. Kanalizacija

Na području Općine Velika Kladuša nije riješeno pitanje odvodnje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.

Zbog nepostojanja kanalizacionog sistema, nepročišćavanja otpadnih voda, curenja iz starih i dotrajalih cijevi, kao i zbog lošeg održavanja i neredovnog pražnjenja septičkih jama dolazi do zagađenja većine vodotoka, zemljišta i podzemnih voda.

Djelimično je riješeno pitanje otpadnih i fekalnih voda užeg urbanog dijela grada koji ima staru i dotrajalu kanalizacionu mrežu.

Na području Općine je priključeno 1.740 domaćinstava na postojeću kanalizacionu mrežu, dok 9.400 domaćinstava još uvijek nema ovaj priključak.

Zbog starosti i dotrajalosti kanalizacionog sistema curenja se događaju unutar i izvan cijevi.

Za otpadne vode recipijent je korito rijeke Grabarska, koja se zatim, ušćem rijeke Kladašnica, ulijeva u rijeku Glinu, koja je prirodna granica sa Republikom Hrvatska.

Zbog ovog problema Općina Velika Kladuša je pokrenula Projekat izgradnje kanalizacionog sistema koji je u fazi rješavanja imovinsko pravnih odnosa i pripreme tenderske dokumentacije za izvođenje radova kapaciteta 12.500 ES (ekvivalent stanovnika) sa mogućnošću dodatnog proširenja.

U dosadašnjim aktivnostima završena je studija i izvršeno je revidiranje projektno tehničke dokumentacije, te su odobrena kreditna sredstva od EIB-a.

Kvalitetnu odvodnju otpadnih i oborinskih voda će se dakle rješavati kroz otpočinjanje realizacije Projekta izgradnje kanalizacione mreže, odvodnje otpadnih i oborinskih voda i izgradnju kolektora i prečištača otpadnih voda, kao dugoročanog Projekta u ovoj oblasti koji će se u narednom periodu realizirati u više faza.

X-3. Prikupljanje i zbrinjavanje otpada

Potrebno je u ovoj oblasti završiti aktivnosti donošenja i stavljanja u potpunu primjenu Plana prilagođavanja upravljanja otpadom za deponiju Radića most i konačno definisati status i stanje započete aktivnosti na izgradnji Regionalne deponije u suradnji sa drugim općinama USK-a, kao i Kantonalnom skupštinom i Općinom Drvar, kao osnivačima iste, te unaprijediti i dodatno opremiti reciklažno dvorište u sklopu JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, do konačnog definisanja trajnog rješenja u ovoj oblasti kroz realizaciju Projekta Centar za upravljanje otpadom kojim će upravljati JKUP“ Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša.

Osigurati organizovano prikupljanje i odvoz otpada na cijelom području Općine kojim bi bila obuhvaćena sva domaćinstava i drugi obaveznici korištenja usluga prikupljanja i zbrinjavanja otpada.

Ukloniti i sanirati postojeće divlje deponije smeća, te postaviti table upozorenja i zabrane odlaganja otpada u prirodu i osigurati provedbu represivnih mjera prema nesavjesnim pojedincima.

X-4. Gradsko groblje-mezarje Drmaljevo

Neophodno je okočavati postupak koji se vodi kod Odsjeka za imovinsko pravne i geodetske poslove Službe za imovinsko pravne i geodetske poslove Općinskog organa uprave kako bi se na taj način stvorili svi potrebni uslovi za nastavak i završetak prekinutih radova na urbanizaciji i uređenju Gradskog groblja-mezarja Drmaljevo.

U sklopu ove aktivnosti obezbjediti potrebne uslove za pružanje pogrebnih usluga, obavljanje svih aktivnosti vezanih za sahranjivanje umrlih osoba (pripremanje grobnih mjesta, opremanje umrlih, njihov prienos, sahranjivanje i dr.), te održavanje groblja – mezarja koje u prvom redu podrazumijeva upravljanje, održavanje i uređenje prostora i objekata za obavljanje ispraćaja i sahrane - dženaze umrlih lica.

X-5. Javna higijena

Obezbijediti visok stepen javne čistoće na način da se imaju stvoriti svi neophodni uslovi za čišćenje i pranje javnih površina (ručno i mašinsko), po potrebi i prema Operativnom planu i Programu zajedničke komunalne potrošnje.

X-6. Zelene površine

Urediti postojeće zelene površine, revitalizirati i zatravniti devastirane zelene površine, a naročito parkovske površine i površine ispred stambenih objekata i zelena ostrva uz ulice i na raskrsnicama.

Obnoviti postojeće i urediti nove cvijetne površine, te na taj način stvoriti „ostrva“ zelenila i mira u koje postaviti klupe za sjedenje i korpe za otpatke, te druge prigodne sadržaje.

X-7. Drvoredi i ukrasno bilje

U skladu sa pravilima struke oblikovati postojeće krošnje drveća i ukrasnog žbunja.

Na prostorima gdje je uginulo, ili je na drugi način uništeno ukrasno drveće izvršiti zasađivanje novih drvoreda, naročito u parkovima i drvoredima uz ulice.

X-8. Zbrinjavanje pasa lualica

Putem postojećih kapaciteta “Azila za napuštene životinje”, u suradnji sa Javnim preduzećem “Veterinarska stanica” d.o.o. Velika Kladuša, Javnim komunalno uslužnim preduzećem “Komunalije” d.o.o. Velika Kladuša i nevladinim organizacijama za brigu o napuštenim životinjama sa područja Općine, izraditi i utvrditi Plan zbrinjavanja, te obezbjediti odgovarajuće zbrinjavanje pasa lualica i drugih napuštenih životinja sa konačnim ciljem njihovog potpunog i trajnog uklanjanja sa gradskih ulica i iz naseljenih mjesta (kastiranje, sterilizacija, smještaj u azil i udomljavanje).

X-9. Saobraćajna signalizacija

Vršiti stalno održavanje postojeće saobraćajne signalizacije (vertikalne i horizontalne), u gradu i na području mjesnih zajednica i po potrebi postavljati novu, pri čemu u prvom redu konačno i kvalitetno razriješiti pitanje stanja i funkcije postojećeg sistema svjetlosne regulacije saobraćaja (semafori) instaliranog u užem urbanom području grada.

U ovoj aktivnosti staviti u punu funkciju i zakonsku ulogu Savjet za regulaciju saobraćaja Općine Velika Kladuša.

X-10. Dekoracija grada

Vršiti redovnu dekoraciju grada i zonalnih centara u dane državnih, vjerskih i drugih praznika.

U ovoj aktivnosti voditi posebno računa o čuvanju, korištenju i znavljanju dekorativnih tijela, elemenata i drugih ukrasnih materijala.

X-11. Javna rasvjeta

Dodatno osmisлити uslove i način izgradnje, proširenja, funkcionisanja, održavanja i plaćanja troškova javne rasvjete u gradskom području i u mjesnim zajednicama.

Prioritetan cilj u ovoj aktivnosti treba biti postizanje što veće pokrivenosti područja Općine sa ovom vrstom infrastrukturnih objekata, izgrađenih kvalitetno i planski i uz prethodno pribavljenu dokumentaciju i potrebna odobrenja.

X-12. Održavanje vodotoka

Održavanje i čišćenje regulisanih i neregulisanih vodotoka vršiti u kontinuitetu i na cjelokupnom prostoru Općine.

U skladu sa vlastitim nadležnostima, obavezama i odgovornostima, u provođenju zakonskih i drugih propisa (Zakon o komunalnim djelatnostima, Odluka o komunalnom redu i dr.) redovno organizirati i vršiti iskop i čišćenje naplavina iz vodotoka i provoditi ovu aktivnost u svrhu redovnog i kvalitetnog održavanja vodnih tokova i većeg kapaciteta protočnosti korita postojećih vodotoka.

Ove aktivnosti i radove provoditi planski i organizovano, uz aktivno učešće mjesnih zajednica i drugih zainteresiranih subjekata, u svrhu zaštite od štetnog djelovanja voda na godišnjem nivou, a iste trebaju podrazumjevati uklanjanje otpadanih materijala, biljnih ostataka, naplavina, čišćenje i uklanjanje vegetacije košnjom, odnosno sječom, sječu grmlja i stabala, kultiviranje i sadnju odgovarajuće vegetacije uz vodotoke, održavanje i popravak oštećenja postojećih vodenih tokova, uspostavljanje zaštite protiv štetnog djelovanja erozije vodotoka, te obnovu ili izgradnju i drugih malih i jednostavnih vodenih regulacijskih objekata u koritima postojećih i već formiranih vodotoka.

X-13. Akcija „April mjesec čistoće“

Redovno provoditi i obogaćivati aktivnosti i sadržaje koji se organiziraju i provode u sklopu akcije „April mjesec čistoće“, na način da u toku ovog “mjeseca čistoće”, pored dodatnih aktivnosti Javnog komunalnog uslužnog preduzeća “Komunalije” d.o.o. Velika Kladaša, učešće u planiranim aktivnostima na odgovarajući način uzmu i svi građani Općine Velika Kladaša, privredni subjekti, ustanove, mjesne zajednice, škole, nevladine organizacije i drugi subjekti.

Konkretne aktivnosti, pored ostalog, prvenstveno usmjeravati na:

- a) Uređenje dvorišta kuća, ustanova, preduzeća, mjesnih zajednica i drugo,
- b) Komunalnu higijenu u gradskom području Općine,
- c) Postavljanje odgovarajuće komunalne opreme u gradskom području Općine – klupe, korpe, i drugo,
- d) Hortikulturno uređenje Grada i središta mjesnih zajednica – sadnja cvijeća i ozelenjavanje uništenih zelenih površina
- e) Promovisanje ispravnog tretmana otpada–mjesto, vrijeme i način odlaganja kućnog otpada, korištenje sekundarnih sirovina iz kontejnera i slično,
- f) Sanaciju divljih deponija
- g) Postavljanje posuda za razdvajanje otpada u školama i drugim lokacijama,
- h) Obilježavanje Dana planete Zemlje,
- i) Proglašenje pobjednika među učesnicima u skupljanju otpada (škole, nevladine organizacije, pojedinci....) i drugi slični sadržaji.

X-14. Lokalni ekološki akcioni plan

Zdrava životna sredina je najznačajnije pitanje budućnosti i uslov opstanka pojedinaca, kolektiva, naroda, pa i čovječanstva u cjelini.

Pravo na zdravu životnu sredinu i ekološki uređen i čist okoliš je temeljno pravo svakog čovjeka.

Političke, ekonomske, pa i sve druge slobode padaju u drugi plan i ostaju na određen način „u tami“ ukoliko građani u punom kapacitetu ne ostvaruju osnovno prirodno pravo – pravo na zdrav život sadašnjih i budućih generacija.

Na globalnom nivou održivi razvoj u ovoj, pa ni u bilo kojoj drugoj oblasti, nije moguće realno planirati i ostvariti, ako se on ne postigne na lokalnom nivou.

Lokalna zajednica „iz prve ruke“ uočava i evidentira većinu problema okoline, odnosno ona je mjesto gdje građani neposredno i aktivno mogu utjecati na rješavanje ove vrste problema.

Nivo lokalne zajednice je ključna instanca u procesu stvaranja uslova za mijenjanje životnih navika, proizvodnje, potrošnje, zaštite i iskorištavanja prostora u cilju ostvarivanja najfunkcionalnijeg modela privredno–ekološkog pristupa i borbe protiv siromaštva.

Kako i sama Država, tako i lokalne zajednice se susreću sa ozbiljnim i šarolikim problemima u oblasti zaštite okoliša.

Ovo se posebno odnosi na nedovoljno razvijene kapacitete, te izražene značajne društvene, socijalne, privredne, kao i institucionalne probleme.

I površnim sagledavanjem i analizom stanja u ovoj oblasti na području općine Velika Kladuša neminovno se nameće zaključak da se osnovni okolišni problemi naše Lokalne zajednice pretežno manifestuju u sljedećim oblastima:

- Loše stanje kvaliteta zraka, osobito u zimskom periodu,
- Nezaštićeni i zagađeni vodni resursi i neuređeni vodotoci,
- Devastacija i kontaminacija tla, erozija i pojava klizišta,

- Velike količine nezbrinutog komunalnog i industrijskog otpada (divlje deponije), pa i posebnih vrsta otpada (toksičnog otpada),
- Nekontrolisano i nepravilno korištenje i održavanje šumskih ekosistema i urbanog zelenila,
- Negativan utjecaj građevinskih, privrednih i industrijskih aktivnosti na okoliš, kao i još niz drugih, ne manje značajnih, pitanja i problema.

Bosna i Hercegovina, kao zemlja sa specifičnim ustrojem državne vlasti, te još uvijek nedovršenim procesom tranzicije, susreće se također sa izraženim ozbiljnim problemima u oblasti okoliša.

Ovo se posebno odnosi na nedovoljno razvijene kapacitete, te značajne socijalno ekonomske i institucionalne probleme, koji se najznačajnije ogledaju u:

- izraženom nedostataku okolišne politike i zakonodavstva;
- nedovoljno razvijenim kapacitetima, koji su uz to podijeljeni između entiteta i kantona;
- nepostojanju, odnosno neadekvatnom učešću javnosti u procesu odlučivanja u oblasti okoliša;
- nejasno razgraničenim odgovornostima i obavezama različitih institucija koje se bave pitanjima voda, okoliša, zdravlja, poljoprivrede, i slično;
- nepostojanju, odnosno nedovoljnom monitoringu;
- nepostojanju kvalitetnije saradnje između kantona, općina i različitih interesnih grupa;
- nedovoljnoj obučenosti i nedostatku kadrova,
- nedostatku stručnog znanja,
- lošem upravljanju,
- nedostatku finansijskih sredstava;
- nedovoljnoj zainteresiranosti za probleme okoliša, kao i nedovoljnoj upućenosti javnosti.

Pitanje očuvanja, zaštite, obnove i poboljšanja ekološke kvalitete i kapaciteta okoliša, kao i kvalitete života na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine uređeno je Zakonom o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine i ovaj Zakon, kada je u pitanju Općina Velika Kladuša, kao lokalna zajednica, predstavlja temeljni zakonski akt koji uređuje ovu oblast.

Rješavanje problema u oblasti okoliša zahtjeva sistematičan pristup i intenzivnu saradnju i razmjenu informacija između različitih interesnih grupa na području Općine (lokalnih organa vlasti, privrednog, obrazovnog, zdravstvenog i nevladinog sektora, te građana).

Kao najbolji odgovor na kompleksnost stanja u oblasti zaštite okoliša i rješavanja evidentno izraženih okolišnih problema u ovoj oblasti je **izrada, donošenje i realizacija odgovarajućeg dugoročnog strateškog dokumenta, odnosno Akcionog plana u oblasti zaštite okoliša Općine Velika Kladuša**, kojim bi se uredilo pitanje djelovanja na polju zaštite i unapređenja okoliša u okvirima razvoja Općine, a koji bi se temeljio na načelima partnerstva i podijeljene odgovornosti cjelokupne Lokalne zajednice, te na načelima prava građana na zdrav okoliš, na dostupnost informacija o stanju okoliša, kao i odlučivanje pri donošenju i provođenju utvrđene politike i mjera zaštite okoliša.

U cilju pokretanja neophodnih procesa u ovoj aktivnosti potrebno je u narednom periodu prioritarno donijeti **Odluku o pristupanju izradi ekološkog akcionog plana Općine Velika Kladuša i imenovati Tim za izradu istoga**, čiji bi zadatak trebao biti **snimanje i procjena stanja okoliša u Općini Velika Kladuša, identifikacija i analiza problema, te utvrđivanje ciljeva i mjera** u oblasti, upravljanja kvalitetom zraka, korištenja, zaštite i upravljanja vodnim resursima, korištenja, zaštite i upravljanja zemljištem, korištenja, zaštite i upravljanja šumama i šumskim zemljištem, upravljanja otpadom, upravljanja prostorom, zaštite biodiverziteta, prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa, privrede i okoliša, socijalne i zdravstvene zaštite stanovništva, te utvrđivanje okolišnih prioriteta.

U izradu ovog Dokumenta svakako mora biti aktivno uključena šira javnost, kao i stručna lica iz različitih oblasti života i rada Lokalne zajednice.

Dodatni značaj i vrijednost ovog Dokumenta očekivano bi trebala predstavljati i veća mogućnost obezbjeđivanja pristupa i sticanja povoljnijih referenci kod razvojnih fondova i finansijskih institucija, kako domaćih, tako i međunarodnih.

XI BRIGA O DJECI I MLADIMA

Na pogodnim lokacijama, u urbanom području grada i zonalnim centrima, izgraditi namjenska igrališta (ostrva) i druge prigodne sadržaje za djecu i mlade.

Nastaviti sa praksom dodjele studentskih stipendija sa tendencijom unapređenja ove aktivnosti u smislu veće obuhvatnosti i povećanja visine stipendije, kao i sa uspostavljenom praksom **finansiranja, odnosno sufinansiranja troškova prevoza učenika osnovnih i srednjih škola** i stalno unapređivati ovu aktivnost na način da se redovno vrše izmjene i dopune dokumenata kojima se reguliše pitanje politike stipendiranja i finansiranja troškova prevoza učenika, **kako bi ovaj sistem bio što pravedniji, a procedura ostvarivanja ovih prava što jednostavnija i brža.**

Uspostaviti neposrednu i kvalitetnu saradnju sa Vijećem mladih Velika Kladuša i na odgovarajući način stimulisati omladinski aktivizam, provesti potrebne aktivnosti na izradi i donošenju kvalitetne **Strategije omladinske politike Općine Velika Kladuša i Akcionog plana** kojim bi se utvrdilo jasno i dugoročno opredjeljenje u stvaranju obrazovnih, socijalnih, kulturnih, materijalnih, političkih i drugih uslova za trajnu dobrobit mladih, te njihovo aktivno, potpuno i odgovorno sudjelovanje u Lokalnoj društvenoj zajednici.

Strategijom omladinske politike Općina Velika Kladuša treba jasno i nedvosmisleno **pitanja mladih i omladinske politike staviti na listu prioriteta** unutar institucija i organa Lokalne uprave i u transparentno definisanoj saradnji sa nevladinim organizacijama koje u programskim ciljevima imaju težište na radu sa mladima, zajedničkim djelovanjem, aktivno doprinostiti intenzivnom razvoju omladinske politike lokalne uprave, imajući pri tom u vidu da je ulaganje u dobrobit mladih od suštinske važnosti za sveukupan društveni život.

Ciljevi donošenja Strategije trebali bi prvenstveno da podrazumijevaju stvaranje i provođenje politika prema mladima u Općini Velika Kladuša, kroz precizno razrađen višesektorski pristup, uzimajući u obzir prisutne aktuelne potrebe, zahtjeve i interese mladih, jačanje sudjelovanja i uključivanje mladih u aktuelne procese, informisanje mladih putem uređenih odgovarajućih mehanizama sudjelovanja, jačanje volonterizma među mladima, dobrovoljnog angažovanja mladih u aktivnostima koja se tiču mladih,

provođenje načela nediskriminacije, solidarnosti i etičnosti, te jačanje ljudskih, tehničkih i administrativnih kapaciteta omladinskih udruženja.

XII PUTNA INFRASTRUKTURA

Redovno vršiti poslove izgradnje, održavanja, rekonstrukcije i modernizacije putnih pravaca (lokalnih i nekategorisanih putnih pravaca i gradskih ulica), sa težištem, osim aktivnosti na izgradnji novih putnih pravaca, **na iznalaženju funkcionalnih i trajnih rješenja za kvalitetno održavanje već izgrađene putne infrastrukture.**

U ovu aktivnost trajno i aktivno uključiti organe mjesnih zajednica i u cjelosti usklađivati potrebne aktivnosti sa iskazanim interesom i potrebama organa mjesnih zajednica i građana u cjelini.

XIII JAVNI GRADSKI SAOBRAĆAJ

Imajući u vidu narasle probleme i potrebe za organizovanim, sigurnim i redovnim gradskim prevozom, kao i značajna budžetska sredstva koja Općina Velika Kladuša izdvaja za finansiranje, odnosno sufinansiranje troškova prevoza učenika osnovnih i srednjih škola, kao i u druge svrhe (finansiranje troškova prevoza učenika na školska i druga takmičenja, prevoz sportista na takmičenja i slično), neophodno je osigurati na kvalitetniji način redovno odvijanje gradskog saobraćaja i pružanja ove vrste usluga na svim linijama na području cijele Općine, kao i van njenog područja.

U ovom pravcu, u planskom periodu, potrebno je izučiti mogućnost, te obezbjediti uslove i provesti potrebnu proceduru u cilju **organizovanja pružanja ove vrste usluga i zadovoljavanja ovakvih potreba naših građana kroz proširenje djelatnosti nekog od postojećih javnih preduzeća, ili putem osnivanja, za te svrhe, novog pravnog subjekta.**

XIV SAOBRAĆAJ U GRADSKOM PODRUČJU I NASELJENIM MJESTIMA

S obzirom na izražene probleme u odvijanju saobraćaja motornih vozila u gradskom području i naseljenim mjestima Općine Velika Kladuša i prisutno nepoštivanje, u prvom redu, propisanih ograničenja brzine od strane velike većine učesnika u saobraćaju, te imajući u vidu da ovaj problem nije u dovoljnoj mjeri riješilo ni postavljanje takozvanih „statičnih radara“ i „nadzornih kamera“, potrebno je izvršiti dodatnu **identifikaciju svih kritičnih zona u ovom smislu, te na tim lokacijama izvršiti „smirivanje saobraćaja“ postavljanjem „ležećih policajaca“, ili na neki drugi odgovarajući način.**

Također važno je znati da je specifičnost urbanog područja grada Velika Kladuša križanje magistralnih, regionalnih i lokalnih putnih pravaca, te da bi se na istim pristupilo adekvatnom i funkcionalnom rješavanju prisutnih problema odvijanja saobraćaja, potrebno je takva rješenja uskladiti sa višim nivoima vlasti.

Sa ovim ciljem u prethodnom periodu inicirano je i održano nekoliko konstruktivnih sastanaka u Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, što je rezultiralo podnošenjem Zahtjeva za hitno projektiranje i izgradnju četiri kružna toka, i to na lokacijama:

- Čvor Grand Benz - Tržni centar Bingo - Grupex (križanje Ulice I Muslimanske brigade i Ulice 1. Maja),

- Čvor na Križu (križanje Ulice Vrnogračka i Ulice I Muslimanske brigade),
- Čvor Ulica Đure Pucara starog i Zaobilaznica,
- Čvor Ulica Đure Pucara Starog i Ulica Milana Pilipovića, te
- Sanacija i rehabilitacija trotoara i prometnice na dionici od kružnog toka do Graničnog prelaza Maljevac (Ulica Ibrahima Mržljaka).

Navedeni projekti su uvršteni u Plan i program rada Direkcije za ceste Federacije Bosne i Hercegovine.

XV SAOBRAĆAJ U MIROVANJU

Budući da pitanje **regulisanja saobraćaja u mirovanju** na području Općine Velika Kladuša još uvijek nije profunkcionisalo u punom kapacitetu u skladu sa aktima koja je donijelo Općinsko vijeće i da **ne zadovoljava potrebe i očekivanja korisnika ove vrste javnih usluga**, te da lokacije koje služe za saobraćaj u mirovanju (parkirališta), još uvijek u očekivanoj i potrebnoj mjeri, ni izbliza nisu uređene u skladu sa propisanim normativima i standardima, ovom pitanju u programskom periodu posvetit će se posebna i potrebna pažnja, kako bi se organizacija odvijanja saobraćaja u mirovanju u gradskom području i zonalnim centrima naše Općine dovela na zadovoljavajući nivo.

Potrebno je svakako intenzivno nastaviti sa **Projektom izgradnje javnih garaža i uređenjem prostora predviđenih za saobraćaj u mirovanju**, odnosno parkirališta po modelu kako je to urađeno lokaciji objekata kolektivnog stanovanja u ulicama Maršala Tita i Ibrahima Mržljaka.

XVI ELEKTRODISTRBUTIVNA MREŽA

Kontinuirano raditi na definisanju odgovarajućih rješenja za neophodnu, odnosno interventnu **rekonstrukciju, prvenstveno niskonaponske elektro mreže** na području Općine i poboljšanju prilika u ovoj oblasti kako bi se stanje podiglo na viši i zadovoljavajući nivo.

Ovo pitanje u svakom slučaju treba posebno naglasiti i precizno raščlaniti u smislu definisanja nadležnosti, odnosno utvrditi šta je uloga, obaveza i nadležnost Općine Velika Kladuša, kao Lokalne zajednice, a šta je uloga, obaveza i nadležnost Javnog preduzeća ELEKTROPRIVREDA BiH d.d. Sarajevo.

Općina Velika Kladuša u smislu rješavanja ovih problema može i treba biti kvalitetan partner Javnom preduzeću sa aspekta **identifikacije i prikupljanja informacija o problemima sa kojima se susreću građani kod snabdijevanja električnom energijom**, počev od stabilnosti i kvalitete napona iste, do rekonstruiranja postojećih elektroenergetskih objekata i njihovog pravovremenog kandidiranja Javnom preduzeću, u smislu ulaganja u iste.

Isto tako, **lokalna uprava** u cilju rješavanja ovog problema građana **može učiniti sve, a i čini sve, kako bi se ubrzale administrativne procedure kod izdavanja dokumentacije nužne za utvrđivanje javnog interesa, zatim prilikom utvrđivanja i provođenja postupka izuzimanja zemljišta i nagodbe sa ranijim vlasnicima pri rješavanju imovinsko-pravnih odnosa.**

Nadalje, Općinski organ uprave će, u okviru svojih nadležnosti, činiti sve da se **ubrzaju procedure i skrate rokovi za izdavanje urbanističkih saglasnosti, odobrenja za**

gradnju i odobrenja za upotrebu elektroenergetskih objekata ovog Javnog preduzeća na prostoru naše Općine, kako bi se na taj način dao maksimalan doprinos kvalitetnom i zadovoljavajućem rješavanju prisutnih problema naših građana po ovom pitanju.

XVII PTT INFRASTRUKTURA

U suradnji da BH Telecomom i drugim operaterima prisutnim na području općine Velika Kladuša **definisati uslove za izgradnju TT i GSM-sistema u onim djelovima Općine koji još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri pokriveni ovom mrežom i kvalitetnim signalom.**

XVIII DRUŠTVENE DJELATNOSTI

U suradnji sa Javnom zdravstvenom ustanovom Dom zdravlja Velika Kladuša raditi na poboljšanju **kvaliteta i obima pružanja usluga primarne zdravstvene zaštite na cjelom prostoru Općine.**

Inicirati reforme u srednjoškolskom obrazovanju u cilju izučavanja mogućnosti **uvođenja novih zanimanja koja su evidentno potrebna privredi Općine Velika Kladuša.**

Raditi na otklanjanju još uvijek prisutne diskriminacije u upravljačkim strukturama obrazovnih ustanova sa područja naše Općine i **obezbjeđivanju većeg utjecaja lokalne zajednice u ovoj oblasti sa ciljem podizanja kvalitete rada u odgojno obrazovnim ustanovama na viši nivo.**

Putem nadležne službe pratiti stanje u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja na principima uspostavljanja suradnje sa odgojno obrazovnim ustanovama, odnosno rukovodnim i stručnim organima i tijelima ovih ustanova.

Zbog značajnih i visokih rezultatata i uspjeha koje postižu naši učenici na različitim takmičenjima znanja i stvaralaštva, na odgovarajući način i dalje podržavati ove aktivnosti.

Imajući u vidu prethodno navedeno, istražiti mogućnosti i osmisliti odgovarajući model, te donijeti poseban općinski propis kojim bi se uredio sistem **nagrađivanja i stimulisanja djece i omladine koja postižu značajne rezultate u oblasti obrazovanja (nauke), sporta, kulture i umjetnosti.**

Imajući u vidu značaj mlade populacije za širu društvenu zajednicu, od čijeg obrazovanja i angažovanja, između ostalog, zavisi i budućnost naše Općine trajan zadatak je raditi na osiguravanju studentskih stipendija sa tendencijom povećanja iznosa i broja korisnika istih, te dodatne razrade i odgovarajućeg upotpunjavanja kriterija za dodjelu stipendija.

Inovirati i aktualizirati realizaciju ciljeva utvrđenih Strategijom omladinske politike Općine Velika Kladuša.

XIX SOCIJALNA ZAŠTITA

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Velika Kladuša ostvaruje se putem Javne ustanove Centar za socijalni rad Velika Kladuša, čiji osnivač i sufinancijer je Općina Velika Kladuša.

Ova Ustanova, osim iz sredstava Budžeta Općine, financira se i iz Budžeta Kantonalnog ministarstva zdravstva i socijalne politike Unskosanskog kantona i Budžeta Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

Centar za socijalni rad posluje u zgradi koja je u vlasništvu Centra.

Općina Velika Kladuša ima trend porasta broja korisnika socijalne pomoći i financijskih izdvajanja za iste.

Strateški izazov u narednom periodu predstavlja prvenstveno rad na unapređenju i stvaranju uslova za izradu i donošenje Programa socijalne zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva naše Općine, te izrada socijalnih kartona građana i unapređenje kriterija za utvrđivanje stvarnih socijalnih slučajeva u suradnji sa mjesnim zajednicama.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti penzionerima, kao zaslužnoj kategoriji građana, koji su ugradili svoj radni vijek u izgradnju i razvoj naše lokalne zajednice, zbog čega zaslužuju da im se osiguraju svi potrebni uslovi za sigurniju i dostojanstveniju treću životnu dob.

U ovom smislu potrebno je uspostaviti **odgovarajuću i stalnu saradnju sa udruženjima koja okupljaju ovu populaciju.**

Osim strateških izdvojenih projekata, u oblasti socijalne zaštite u narednom periodu radit će se implementaciji projekata za socijalno osjetljive kategorije društva, a za koje do sada nije bilo u dovoljnoj mjeri odgovarajuće podrške od Općinskog vijeća, i to:

- **Dom za starija i iznemogla lica,**
- **Projekat poticajne stanogradnja za mlade obitelji.**

XX ZAŠTITA PRAVA NEZAPOSLENIH DIONIČARA „AGROKOMNERC“

XX – 1. PRIJEDLOG ZA PREUZIMANJE I OBNOVU AGROKOMERCA

Udruženje za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomerc, koje je osnovano 1999. godine sa ciljem zaštite prava bivših radnika i dioničara Agrokomerca, članova njihovih porodica i kooperanata ovog Poduzeća u svom aktivnom djelovanju kroz čitav vremenski period svog djelovanja, počev od osnivanja pa do danas, **najznačajniju pravnu bitku ishodovalo je Presudom Evropskog suda za ljudska prava u korist dioničara u predmetu Murtić i Ćerimović protiv Bosne i Hercegovine.**

Osim zaštite prava bivših radnika i dioničara ovo Udruženje je u svom djelovanju iskoristilo i poduzelo sve zakonom dozvoljene radnje u cilju zaštite imovine poslovnog sistema Agrokomerc, kako u Zemlji, tako i u inozemstvu.

U pokretanju i vođenju svojih pravni radnji, od početka svog djelovanja, **Udruženje se oslanjalo isključivo samo na donacijska sredstva, a po prvi put, je tek 2018. godine imalo planirani grant u Budžetu Općine Velika Kladuša.**

Nakon uloženi svih bezuspješnih napora da se spriječi nezakonita prodaja i uzurpacija imovine poslovnog sistema Agrokomerca, u septembru mjesecu 2011. godine Udruženje za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomec, uputilo je Prijedlog za preuzimanje i obnovu Agrokomerca na preko 870 adresa u Bosni i Hercegovini, s ciljem obnove primarne proizvodnje, prehrambene industrije, prometa, građevinarstva, te tercijalnih i kvartalnih djelatnosti Agrokomerca.

U vremenskom periodu od mjeseca januara do jula 2012. godine, Udruženje je uputilo i dopune Prijedloga (Anex I, II i III), također na iste adrese.

Ni jedan od dostavljenih materijala nikad zvanično nije spomenut u javnosti, niti se bilo ko, sa adresa na koje su upućeni, na iste na bilo koji način očitovao.

Dostavljeni Prijedlog za preuzimanje i obnovu Agrokomerca i prateća tri Anexa, imali su za cilj iniciranje i otvaranje razgovora u vezi sa eventualnim mogućnostima sporazumnog rješavanja aktuelnih sudskih sporova sa Vladom Federacije Bosne i Hercegovine, koji traju od 1999. godine.

Pozitivan ishod sudskih sporova, od kojih je jedan okončan na Evropskom sudu za ljudska prava u Strassbouru, realno je za pretpostaviti, će prouzročiti katastrofalne posljedice za Budžet Federacije Bosne i Hercegovine.

S druge strane, tokom perioda trajanja procesa pokretanih i vođenih sudskih postupaka u Agrokomec se ništa nije radilo na revitalizaciji proizvodnje, već se, naprotiv, ovaj privredni organizam sistemski uništavao na najbrutalniji način.

Budući da je lokalno stanovništvo iskazalo interes da Agrokomec radi, a javni interes je iznad svakog drugog interesa u svim demokratskim zemljama, Skupština Udruženja za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomec uputila je Vladi Federacije Bosne i Hercegovine slijedeće Zahtjeve:

I

Traži se od Vlade Federacije Bosne i Hercegovine da Udruženju za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomerca preda u zakup sve proizvodno-poslovne objekte i zemljišta Agrokomerca d.d. Velika Kladuša.

II

Za zakup svih proizvodno-poslovnih objekata i zemljišta Agrokomerca d.d. predlažemo slijedeće uvjete:

- a) **Zakupoprimac će plaćati iznos ugovorene zakupnine 10% veći u odnosu na iznos naplaćene najamnine po svim dosadašnjim Ugovorima o zakupu,**

- b) U zakupljenim proizvodno - poslovnim objektima i zemljištu Zakupoprimac se obvezuje zaposliti 30% više radnika Agrokomerca od broja zaposlenih po svim dosadašnjim Ugovorima o zakupu.

Bez obzira na ovako iskazani interes od strane Udruženja za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomerc, niko od nadležnih nije odgovorio na dostavljene Zahtjeve.

Inicijativa Udruženja naišla je na žalost na zid šutnje i odbijanja, ali i na sramežljiv dopis Uprave Agrokomerca, da to zbog postojećih zakonskih propisa nije moguće učiniti, jer je Zahtjeve uputilo Udruženje, a navodno se ugovor o najmu može potpisati samo s uredno registriranim firmama, na koji je Udruženje reagiralo na način da je na adresu Uprave Agrokomerca uputilo Zahtjev za korigovanje stava naspram Ponude o zakupu Agrokomerca.

Međutim, poražavajuća je činjenica da žalost nijedan, od više od osam stotina zvaničnih državnih organa, ili institucija, raznih nivoa vlasti, kako domaćih, u najvećem dijelu, tako i drugih, susjednih država koje su nastale raspadom bivše zajedničke Države, a na čijim prostorima je Agrokomerc imao svoje poslovne objekte i kapacitete i na čije je adrese upućen Prijedlog, odnosno Ponuda Udruženja u vezi sa preuzimanjem i obnovom Agrokomerca, kao i naknadno upućeni Zahtjev za korigovanje stava u pogledu Ponude, čak ni na neformalan način nije reagirao na upućeni Prijedlog, niti je na bilo koji drugi način pokazao eventualni interes, ili namjeru da, makar u duhu dobre poslovne korespondencije, na bilo koji način, bar formalnom gestom, pokaže da je isti predmet primio na znanje, a da se ne govori o tome da sa nijedne od pomenutih adresa, ni na bilo koji način, niti bilo čim, nije dato do znanja da će se po istom zahtjevu eventualno reagirati trenutno, ili bar kada se za to stvore potrebni, navodno nedostajući zakonski i drugi uslovi.

Kroz ovo poglavlje Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika potrebno je Udruženju za zaštitu prava nezaposlenih dioničara Agrokomerc dužnu pažnju posvetiti, ako ni zbog čega drugog, ono bar zbog svih aktivnosti koje je ovo Udruženje imalo u periodu, od svog osnivanja do danas, a koje je slijedom svojih programskih ciljeva i opredjeljenja, poduzimalo i provodilo u cilju vođenja borbe za zaštitu i ostvarivanje prava graditelja, odnosno dioničara ovog prijeratnog privrednog giganta, a šta je u smislu iskazivanja konkretne podrške ovom konceptu i stimulisanju aktivnosti koje su se, već duži niz godina, vodile od strane Udruženja sa ciljem zaštite prava nezaposlenih dioničara Agrokomerc, pa i sa krajnjim ciljem da se svi raspoloživi prijeratni resursi (preduzeća) sa područja naše Lokalne zajednice vrata stvarnim vlasnicima i stave u punu funkciju razvoja, **PREPOZNALO JE I OPĆINSKO VIJEĆE, NA NAČIN DA JE, PO PRVI PUT OD OSNIVANJA OVOG UDRUŽENJA, PLANIRALO U BUDŽETU OPĆINE VELIKA KLADUŠA ZA 2017. GODINU, SREDSTVA U IZNOSU OD 200.000,00 KM U KORIST UDRUŽENJA ZA ZAŠTITU NEZAPOSLENIH DIONIČARA AGROKOMERC**, te je Odlukom o izvršenju Budžeta Općine Velika Kladaša za 2017. godinu, u članu 24. „Grantovi neprofitnim organizacijama“- Sredstva utvrđena u Budžetu, pozicija „Tekući transfer za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomerc“, propisalo da će se navedena sredstva koristiti „u skladu sa zaključcima Općinskog načelnika“.

Na istovjetan način, u istom iznosu, i pod istim uslovima, Općinsko vijeće je postupilo i u postupku donošenja Budžeta Općine Velika Kladaša i Odluke o izvršenju Budžeta Općine Velika Kladaša za 2018. godinu, a imajući u vidu da u 2019. i 2020. godini Vijeće nije, u

skladu sa utvrđenim zakonskim rokovima usvojilo Budžet Općine Velika Kladuša, isti je na osnovu svojih ovlaštenja i nadležnosti proglasio Općinski načelnik, te je također planirao na istovjetan način, i u istom iznosu sredstva za ovo Udruženje.

Ono što posebno treba naglasiti, kada je u pitanju Udruženje za zaštitu nezaposlenih dioničara Agrokomerc, je činjenica da je ovo Udruženje, od strane ove kategorije radnika bivšeg Društvenog preduzeća Agrokomerc, osnovano sada već davne 1999. godine i da je i prije dobijanja zvanične i konkretne finansijske podrške od strane organa Lokalne zajednice, u svom radu već imalo niz značajnih aktivnosti koje su već bile rezultirale konkretnim efektima, od kojih je svakako najznačajnija aktivnost Udruženja koja je za rezultat imala Odluku Doma za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, od 8. marta 2002. godine, po kojoj su prema dioničarima i bivšim radnicima Agrokomerca prekršena i znatno narušena osnovna ljudska prava zbog onemogućavanja istih da upravljaju i koriste stečenu imovinu sadržanu u kapitalu "Agrokomerc" d.d., te zbog sprečavanja pristupa sudu i pravičnom suđenju.

Ovu Odluku tužena Federacija Bosne i Hercegovine, nažalost nikada nije provela do kraja, bez obzira čak i na Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, koja to tvrdi, usljed čega je, na kraju, došlo i do prethodno pomenute Presude Suda za ljudska prava u Strazburu.

Naime, prije desetak godina Udruženje nezaposlenih dioničara, sredstvima koja je donirao član, odnosno tadašnji predsjednik Udruženja, aktuelni Općinski načelnik, je finansiralo troškove postupka koji su kod Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu pokrenuli i vodili dvoje dioničara Agrokomerca u predmetu „Murtić i Čerimović protiv Bosne i Hercegovine“.

U ovom predmetu Sud u Strazburu je zaključio da je došlo do povrede člana 6. Konvencije o ljudskim pravima (pravično suđenje) i člana 1. Protokola 1. uz Konvenciju (zaštita imovine), te da su domaći sudovi sporo rješavali navedenu pravnu stvar, pa je Sud presudio da tužena Država Bosna i Hercegovina treba da isplati svakom od dvoje aplikanata, u roku od tri mjeseca od datuma kada Presuda postane konačna, iznos od 3.600 eura na ime nematerijalne štete, plus svi porezi koji mogu biti zaračunati na ove iznose, koje treba pretvoriti u konvertibilne marke po važećem kursu na dan isplate.

Isto tako sud je odlučio da po isteku navedena tri mjeseca do isplate, tužena strana treba platiti običnu kamatu na navedene iznose po stopi koja je jednaka najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uz dodatak od tri postotna boda.

Svoja stečena prava, temeljem navedene presude Suda u Strazburu, svakako mogli su pokretanjem ličnih postupaka, ostvariti i svi ostali registrirani dioničari Agrokomerca.

Osim navedenih aktivnosti Udruženje za zaštitu prava nezaposlenih dioničara Agrokomerc je, odnosno članovi njegovih upravnih organa, neposredno iniciralo, osmislilo, uradilo i realiziralo i niz drugih konkretnih aktivnosti i radnji, te sačinilo bezbroj dokumenata i projekata, a sve sa ciljem očuvanja i zaštite imovine i ostvarivanja prava dioničara i nezaposlenih radnika Agrokomerca, od kojih posebnu vrijednost, mjesto i značaj u djelatnosti ovog Udruženja svakako imaju **Prijedlog za preuzimanje i obnovu Agrokomerca sa Anexima 1, 2 i 3 iz 2011. godine, te Projekat koji je sadržan u sklopu vizije poslovnog područja Agrokomerca bez nezaposlenosti, bijede i siromaštva, pod nazivom**

Privrednim razvojem do boljeg standarda iz 2013. godine, čija je osnovna ideja zasnovana na činjenici da je februara davne 1967. godine u tadašnjoj kasabi koja se zvala Velika Kladuša, održan Opći sabor Općine Velika Kladuša, odnosno proširena sjednica Skupštine općine Velika Kladuša sa jedinim ciljem da se opredjeli za prvi razvojni program tadašnje Zemljoradničke zadruge koja je za upravnika imala aktuelnog Općinskog načelnika, tada mladog inženjera, a danas iskusnog i dokazanog privrednika sa ovog područja.

Sve ove pomenute, a i druge okolnosti, svakako, više nego osnovano, nameću potrebu, pa i obavezu, da se i kroz predstojeći period aktuelnog mandata Općinskog načelnika posveti posebna i konkretna pažnja Udruženju za zaštitu prava nezaposlenih dioničara Agrokomerc i aktivnostima koje je ovo Udruženje imalo u periodu od svog osnivanja, pa do vremena izrade ovih Osnova programa i politike rada Općinskog načelnika.

XXI SPORT I KULTURA

XXI-1. KULTURA

Na području općine Velika Kladuša nositelj razvoja, prezentacije i očuvanja dostignuća u oblasti kulture, pored ostalih subjekata, u prvom redu je Javna ustanova Centar za kulturu i obrazovanje „Zuhdija Žalić“, čiji je osnivač Općina, odnosno Općinsko vijeće Općine Velika Kladuša.

Javna ustanova Centar za kulturu i obrazovanje, osim djelovanja u cilju očuvanja kulturno historijskog nasljeđa, odnosno kulturno-umjetničkog stvaralaštva i tradicije naroda sa područja naše Općine i šireg okruženja, u skladu sa osnivačkim i drugim aktima, brine se o zaštiti i očuvanju nacionalnih spomenika, kao i kulturne i prirodne baštine na području općine Velika Kladuša.

Nažalost, još u toku 2009. godine, poslovni objekat Centra za kulturu i obrazovanje, zbog dotrajalosti i nezadovoljavanja ni najosnovnijih uslova i potreba razvoja kulture i drugih pratećih sadržaja je srušen, kada je i otpočela gradnja potpuno novog objekta za ove potrebe sa svim pripadajućim osnovnim i pratećim sadržajima.

Potrebno je također naglasiti da Javna ustanova Centar za kulturu i obrazovanje, trenutno zapošljava najminimalniji mogući broj radnika i isti u bilo kojem smislu ni približno ne mogu kvalitetno udovoljiti potrebama Lokalne zajednice u ovoj oblasti, a ako se ovoj činjenici doda i podatak da su isti fizički, privremeno izmješteni na dvije različite lokacije, odnosno da se na jednoj lokaciji nalazi Gradska biblioteka, a na drugoj lokaciji uprava Centra, onda je ovaj problem više nego izražen i očigledan.

U svakom slučaju, važno je napomenuti i to da je u sklopu djelatnosti Centra organizirana i djeluje izdavačka djelatnost u čijem je aranžmanu u prethodnom periodu izdan veći broj naslova, odnosno knjiga velikokladuških autora, međutim nažalost i ova aktivnost u posljednje vrijeme značajno stagnira.

U okviru Centra za kulturu i obrazovanje organizirano je i **djeluje Kulturno umjetničko društvo „Tono Hrovat“**, koje je osnovano još davne 1952. godine i ima izuzetno dugu, bogatu, prepoznatljivu i uspješnu tradiciju, a ovo Kulturno umjetničko društvo posebno je aktivno i djeluje na prostoru općine Velika Kladuša.

Osim Kulturno umjetničkog društva **“Tono Hrovat”**, na prostoru Općine Velika Kladuša organizovana su i djeluju još tri kulturno umjetnička društva i tri udruženja koja se bave promocijom i zaštitom kulturno-historijskog naslijeđa i koja u svom sastavu imaju organizirane izuzetno uspješne folklorne sekcije, i to **Kulturno-umjetničko društvo „Vrnograč“** iz Vrnograča, koje je osnovano 1956. godine, **Kulturno umjetničko društvo “Biser”** iz Velike Kladuše, koje je osnovano 2006. godine i **Kulturno umjetničko društvo “ABC Podzvizd”** iz Podzvizda, koje je osnovano 2009. godine, i djeluje u sastavu **Udruženja “ABC Podzvizd”**, dok su pri **Udruženju žena Mala Kladuša**, **Udruženju žena „Ašik kaldrma“** Podzvizd i **Udruženju žena „Đul“** Crvarevac organizovane i aktivno djeluju folklorne sekcije.

Kad su u pitanju kultura i kulturna dešavanja, na području općine Velika Kladuša, začajno mjesto i aktivnu ulogu u ovoj oblasti, svakako imaju i **Općinsko društvo „Preporod“** Velika Kladuša, koje je članica Bošnjačke zajednice kulture „Preporod“ u Bosni i Hercegovini, te **Udruženje za zaštitu kulturno historijske tradicije „STARI GRAD PODZVIZD“**, sa sjedištem u mjestu Podzvizd, kao i **Udruženje za promicanje knjige „Liber“**, sa sjedištem u Velikoj Kladuši.

Ostvarenja i dostignuća velikokladuških udruženja i kulturno umjetničkih društava u oblasti kulture, već duži vremenski period, svake godine tradicionalno se prezentiraju kroz sadržaje **kulturno umjetničke manifestacije Kladuški dani kulture**, koja je utemeljena davne 1975. godine.

U okviru ove Kulturno umjetničke manifestacije tradicionalno se realiziraju brojni, prepoznatljiviji kulturni sadržaji, od kojih na ovom mjestu posebno treba izdvojiti: **Međunarodnu smotru kulturno umjetničkih društava, Krajiški gastro festival, pod nazivom „Krajiška sofrā“, Smotru narodnih izvornih pjesama, običaja i rukotvorina**, te druge zanimljive i za promociju lokalne zajednice značajne sadržaje.

Posebno mjesto i ulogu u oblasti, u prvom redu kulturnih dešavanja, za Općinu Velika Kladuša i njene građane u cjelini, ima **Manifestacija “Krajiški teferič”**, koju je svojom odlukom 2006. godine utemeljilo Općinsko vijeće sa ciljem uspostavljanja, izgradnje, održavanja i jačanja veza i odnosa sa građanima koji su se sa područja općine Velika Kladuša iselili, prvenstveno u Sjedinjene Američke Države, kao i druge prekookenske zemlje, odnosno sa građanima koji vode porjeklo sa područja općine Velika Kladuša, a trenutno imaju privremeni, ili stalni boravak u navedenim, ili drugim zemljama.

Kada su u pitanju kulturna dešavanja na području Općine Velika Kladuša, u prethodnom periodu posebnu ulogu i značaj imaju također i sadržaji koji su bili organizirani u sklopu **Manifestacije Četiri kladuška godišnja doba**, odnosno manifestacija: **Kladuško ljeto, Kladuška jesen, Kladuška zima i Kladuško proljeće**.

Naime, u skladu sa Zaključkom Općinskog vijeća Općine Velika Kladuša iz 2017. godine, kojega je Vijeće donijelo na prijedlog Općinskog načelnika, dotadašnje općinske manifestacije **„Kladuški dani kulture“**, **„Kladuški dani dijaspore“** i **„Krajiški teferič“**, u cilju što sadržajnije, kvalitetnije i bolje organizacije, se realiziraju kao jedinstvene Kulturno sportske manifestacije **„Kladuško ljeto“**, **“Kladuška jesen”**, **“Kladuška zima”** i **“Kladuško proljeće”**, popularno nazvane **“Četiri kladuška godišnja doba”**.

Cilj ovakvog pristupa, osim namjere da se na ovaj način izbjegne preklapanje i dupliranje određenih programskih sadržaja, između ostalog je svakako da se ostvare i značajne materijalno financijske uštede, te da se kroz sadržaje ovih manifestacija javnosti na najbolji mogući način prezentira sve kulturno i tradicionalno bogatstvo mentaliteta našega kraja, po čemu smo kao Zajednica oduvijek kroz istoriju bili osobiti i prepoznatljivi.

Radi lakšeg i cjelovitijeg praćenja realizacije i organizacije svih sadržaja, Općinski načelnik, posebnim rješenjem, imenuje jedinstveni Organizacioni odbor za realizaciju ovih manifestacija, koji u konačnici izrađuje i usvoja Plan i program manifestacija „Kladuško ljeto“, „Kladuška jesen“, „Kladuška zima“ i „Kladuško proljeće“, a koji se svake godine realiziraju u ljetnom, jesenskom, zimskom i proljetnom periodu.

Sama Manifestacija izazvala je generalno pozitivne efekte i predstavlja potvrdu da je, usprkos složenoj ekonomsko političkoj situaciji, te posebno izraženom negativnom stavu i lošim prognozama, kako određenih političkih faktora, tako i značajnog dijela medija, **moguće i u vlastitoj lokalnoj zajednici provesti godišnje praznike (odmore) uz bogate kulturune, sportske, zabavne i druge sadržaje.**

Uspješna realizacija Manifestacije Kladuško ljeto 2017. godine, rezultirala je, kako je već rečeno, Odlukom Općinskog vijeća o utemeljenju manifestacije „Kladuška zima 2017/2018“, koju je na prijedlog Općinskog načelnika usvojilo Općinsko vijeće na svojoj sjednici održanoj, 27.11.2017. godine.

Uz nezaobilazne kulturno-zabavne, sportske i druge sadržaje, izuzetno visok nivo tehničkih karakteristika ovog događaja predstavljala je svakako i prigodna iluminacija i dekoracija samog Grada, kao i njegovih zonalnih centara.

Budući da je sama Manifestacija bila dobra prilika i za organizaciju sajamske izložbe, odnosno prodaje, uređenje lokaliteta na kojem se ista odvijala, bilo je prigodno usklađeno sa sadržajima Manifestacije.

Dakle, prodaja suvenira, kao i pružanje određenih prikladnih sadržaja, usluga prehrane i pića na otvorenom, realizirala se u tipskim kućicama, odnosno kioscima, koje su ujedno upotpunile ambijent i sadržaj Manifestacije, a iste su izradili uposlenici Javnog komunalnog uslužnog preduzeća „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša.

U narednom periodu neophodno je obezbijediti potrebne uslove za završetak izgradnje objekta Centra za kulturu i obrazovanje, kao multifunkcionalnog objekta za organizaciju različitih kulturnih i drugih sadržaja.

U ovim aktivnostima nužno je još jednom sagledati i izanalizirati predviđene sadržaje u objektu Centra i ostaviti mogućnost implementacije **komercijalnih sadržaja** koji bi na neki način omogućili sufinansiranje ovog Projekta i stvorili pretpostavke za njegov samoodrživi rad i funkciju.

Stvoriti potrebne uslove za formiranje **Komisije za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa na području Općine Velika Kladuša** u cilju prikupljanja, zaštite i očuvanja

predmeta i stvari iz bliže i dalje istorije naše Općine, te realizirati normativne i druge pretpostavke potrebne za osnivanje **Gradskog muzeja**.

Stvoriti uslove da u sklopu objekta Centra za kulturu profunkcioniše izložbeno-galerijski prostor.

Afirmisati i redovno raditi na obogaćivanju sadržaja i realizaciji tradicionalnih manifestacija „Četiri kladuška godišnja doba“, „Omaha“, „Poljarska košnja“ i drugih manifestacija koje su predstavljale identitet i prepoznatljivost naše lokalne zajednice, a u zadnje vrijeme su prepuštene zaboravu, te podupirati i organizovano stvarati potrebne uslove za rad kulturno-umjetničkih društava sa područja Općine.

Na bazi kvalitetnih programa jačati saradnju sa nevladinim organizacijama i na taj način poticati rad nevladinog sektora u oblasti kulture, zatim poticati rad institucija i kulturnih ustanova radi promocije kulture, kao i povećanja broja i kvalitete kulturnih sadržaja, te poticati i na odgovarajući način podržavati uspješna udruženja i društva s ciljem očuvanja tradicije i običaja sa područja Općine Velika Kladuša.

Vršiti kadrovsko i materijalno tehničko jačanje i opremanje **Javnog preduzeća Radio televizija Velika Kladuša sa tendencijom stvaranja potrebnih uslova za pokretanje proizvodnje i emitovanja televizijskog programa**.

XXI-2. SPORT

Općina Velika Kladuša nema organizovanu Javnu ustanovu za sport, ali bez obzira na ovu okolnost sportu se u nekoliko posljednjih godina, u odnosu na prethodni period, posvećuje znatno veća pažnja, a sve u cilju što masovnijeg okupljanja mladih, te stvaranja i razvijanja kod istih pozitivnog načina razmišljanja i ponašanja.

Na području Općine postoji Sportska dvorana čiji kapaciteti nisu na odgovarajući način i u najboljoj mjeri iskorišteni i u funkciji sporta i sportskih dešavanja, tako da će ista u budućem periodu morati ponuditi kvalitetnije i dodatne sportske i druge sadržaje kako bi opravdala svoje postojanje i značajnije pružila mladima sve potrebne uslove za bavljenje sportom, odnosno za razvoj sporta i novih sportskih disciplina.

U vezi s tim, važno bi bilo, čim prije, na odgovarajućem nivou utvrditi **Strategiju dugoročnog razvoja sporta na području općine Velika Kladuša, te definisati odgovarajuću Javnu ustanovu koja bi u budućnosti, kao krovna Institucija, bila nositelj organizacije, razvoja i promocije sporta na području Općine**.

Strateški izazov u ovoj oblasti, svakako treba predstavljati nastavak izgradnje adekvatne infrastrukture za bavljenje sportom, naročito u ruralnim područjima naše Lokalne zajednice, jer je to jedini i siguran način poticanja stanovništva, posebno mladih, na zdrav i pozitivan način razmišljanja, općedruštveni razvoj i socijalnu inkluziju.

Na području općine Velika Kladuša organizovan je i djeluje Sportski savez, koji okuplja sportske klubove i udruženja, a koji trenutno u svom sastavu ima više od tridesetak članica, sa preko 1.500 aktivnih članova, odnosno sportaša.

Sportski klubovi koji djeluju na području Općine, unatoč relativno skromnim materijalno financijskim uslovima, postižu zavidne rezultate i imaju dugogodišnju i uspješnu tradiciju, a posebno se na taj način ističu: Nogometni klub „Krajišnik“, Nogometni klub „Mladost“, Konjički klub „Krajišnik“, Košarkaški klub „Krajišnik“, Karate klub „Regeneracija“, Karate klub „23 Februar“, kao i mnogi drugi.

Svi veći sportski događaji i aktivnosti, iako nažalost ne u zadovoljavajućem obuhvatu i broju, organiziraju se i odvijaju u Gradskoj sportskoj dvorani, koja raspolaže sa 800 m² prostora, te ukupno 750 sjedećih mjesta.

Broj korisnika dvorane na mjesečnom nivou procjenjuje se na cca 800 korisnika, a što ni izbliza ne predstavlja kvalitetnu i ekonomičnu iskorištenost i popunjenost kapaciteta ovog sportskog objekta.

Dvoranu najvećim dijelom koriste **rekreativci** za nogomet, manje košarku i odbojku, jer ista **nema drugih dodatnih sadržaja i potrebne opreme, čemu će se u narednom planskom periodu morati posvetiti više pažnje.**

Otvaranje i izgradnja novih vanjskih sportskih terena i sadržaja dodatno je uslovalo djelimično smanjenje broja korisnika dvorane, naročito u ljetnom periodu.

Proširenjem sportskih aktivnosti, odnosno izgradnjom i definisanjem određenih prostora, kao što su **teretana, odgovarajući prostor za borilačke sportive, prostor za stolni tenis, kuglana** i slično, dodatno bi se upotpunio i oplemenio sadržaj ponude dvorane i na taj način omogućio intenzivniji razvoj drugih sportskih disciplina.

U cilju unapređenja stanja u oblasti sporta nužno je prioritarno, u suradnji sa Sporstkim savezom, sportskim klubovima i drugim udruženjima i organizacijama koje u osnovi svoje djelatnosti imaju sport, odnosno rad sa mladima i sportistima, **izraditi i donijeti Strategiju razvoja sporta na području Općine Velika Kladuša**, a naročito sa ciljem stavljanja u punu funkciju objekta Gradske sportstke dvorane i drugih sportskih objekata.

Redovno provoditi sadržaje u okviru **Manifestacije Općinskih sportskih igara sa tendencijom obogaćivanja i proširenja sadržaja iste.**

Kroz postojeće sportske klubove, u suradnji sa Sporstkim savezom, raditi na **omasovljenju školskog i omladinskog sporta**, putem direktnog vezivanje transfera sredstava Sportskog saveza za broj djece i mladih uključenih u programe koje realiziraju škole, klubovi i nevladine organizacije.

Stvarati potrebne pretpostavke za razvoj borilačkih sportova i konjičkog sporta i u tom pravcu, u suradnji sa Upravom Konjičkog kluba „Krajišnik“, kvalitetno i trajno definisati status hipodroma i prostorija bivšeg restorana u poslovnom objektu Konjičkog kluba.

Na bazi kvalitetnih programa jačati saradnju sa sportskim kolektivima i nevladinim organizacijama i na taj način poticati rad nevladinog sektora u oblasti sporta, zatim poticati rad sportskih institucija i ustanova radi promocije sporta, kao i povećanja broja i kvalitete sportskih sadržaja, te poticati i na odgovarajući način podržavati uspješne sportske kolektive sa područja Općine Velika Kladuša.

XXII BEZBJEDNOST IMOVINE I GRAĐANA

Uspostavljene dobre odnose i dostignuti visok nivo saradnje sa IV Policijskom upravom Velika Kladuša i Ministarstvom unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona potrebno je u kontinuitetu nadograđivati sa ciljem podizanja stanja bezbjednosti imovine i građana Općine na što je moguće viši nivo.

Kako bi se ovo obezbijedilo, nužna je izgradnja odgovarajućeg i funkcionalnog objekta za smještaj zajedničkih institucija IV policijske uprave i Ministarstva unutrašnjih poslova, te njihova bolja i kvalitetnija materijalno-tehnička opremljenost, a sve u cilju da ista u punom kapacitetu može vršiti svoju funkciju koja joj je propisana i data u nadležnost materijalnim propisima iz ove oblasti.

Identifikovati „**kritične lokacije**“ za bezbjednost imovine i građana na širem području Općine Velika Kladuša i **utvrditi dodatne mjere obezbjeđenja i nadzora** (uvođenje sistema video nadzora i slično).

Uspostaviti odgovarajuću saradnju sa nevladinim organizacijama i obrazovnim institucijama u cilju provođenja preventivnih kampanja na popularizaciji i organiziranju sportskih, kulturnih i edukativnih sadržaja i aktivnosti djece i mladih kroz sportske klubove i udruženja.

XXIII MIGRANTSKA KRIZA

Kontinuirano raditi na provođenju **zaključaka i stavova** koje je Općinsko vijeće donijelo u prethodnom i aktuelnom sazivu u vezi sa prisustvom i smještajem migranata na području općine Velika Kladuša sa **konačnim ciljem trajnog zatvaranja privremenih kampova i potpunog izmještanja istih sa područja Općine**, te saniranja stanja i šteta izazvanih prisustvom istih.

U sklopu ovih aktivnosti potrebno je **prioritetno DEFINISATI PROCEDURU I NAČIN OBEZBJEĐIVANJA SREDSTAVA POTREBNIH ZA IZMIRENJE PRETHODNO STVORENIH TROŠKOVA** koje je Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša imalo u postupku izmještanja migranata iz Gradskog parka na lokaciju privremenog kampa Trnovi i troškova servisiranja logističkih potreba tog Kampa u periodu boravka migranata u istom, kao i drugih troškova za usluge koje su u prethodnom periodu od strane ovog Javnog preduzeća vršene za potrebe migrantske populacije.

XXIV OTKLANJANJE POSLJEDICA PANDEMIJE KORONAVIRUSA COVID-19

Zbog širenja epidemije koronavirusa covid-19, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, dana 16.03.2020. godine, donijela Odluku o proglašenju stanja nesreće, a radi prevencije širenja ovoga virusa.

Slijedom navedenih okolnosti Općinski načelnik Općine Velika Kladuša također je, dana 19.03.2020. godine, donio Odluku o proglašenju stanja prirodne nesreće zbog pojave bolesti izazvane koronavirusom (COVID-19) i epidemiološke situacije na području Općine Velika Kladuša i Odluku o stavljanju u funkciju i korištenju sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade, odnosno sredstva u iznosu od 526.000,00 KM.

U periodu od proglašenja stanja prirodne nesreće stavljen je u potpunu i aktivnu funkciju Općinski štab civilne zaštite i ostvarena potrebna neposredna saradnja sa Federalnim i Kantonalnim štabom civilne zaštite i svim drugim nadležnim organima i institucijama koje su, u skladu sa svojim nadležnostima i djelokrugom rada, imale aktivnu ulogu u provođenju naloženih mjera zaštite, pa je tako, u skladu sa nastalom situacijom, vršena aktivna saradnja i koordinacija u zajedničkom provođenju propisanih aktivnosti, između ostalog, sa Javnom zdravstvenom ustanovom Dom zdravlja Velika Kladuša, IV Policijskom Upravom Velika Kladuša, Policijskom stanicom Velika Kladuša, Centrom za socijalni rad Velika Kladuša, Javnim komunalno uslužnim preduzećem „Komunalije,, d.o.o. Velika Kladuša, Javnim preduzećem Veterinarska Stanica Velika Kladuša i Crvenim križem Velika Kladuša, a čiji predstavnici su ujedno bili i članovi Općinskog štaba civilne zaštite, te su neposredno uzeli aktivno učešće u radu samog Štaba tokom čitavog perioda trajanja proglašenog stanja prirodne nesreće.

Svoje postupanje Općinski štab civilne zaštite u periodu trajanja proglašenog stanja prirodne nesreće organizirao je na način, i u namjeri, da sve svoje aktivnosti i radnje usmjeri ka potpunom provođenju mjera zaštite i spašavanja stanovništva, finansiranju mjera i aktivnosti zaštite, te ublažavanju posljedica izazvanih štetnim događajima i zaštiti ljudi i materijalnih dobara u vrijeme trajanja stanja proglašene prirodne nesreće na području Općine Velika Kladuša.

U skladu sa svojim ovlaštenjima i ukazanim potrebama u toku trajanja proglašenog stanja pandemije Općinski štab civilne zaštite je iz sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za različite potrebe izvršio utrošak sredstava kako je prikazano u slijedećoj tabeli.

Korisnik	Iznos	Odluka štaba	Datum isplate
Javna zdravstvena ustanova Dom zdravlja Velika Kladuša	20,000,00	Br.08-40-589-10/20, od 25.03.2020. godine	31.03.2020.
Javno preduzeće Veterinarska stanica Velika Kladuša	10,000,00	Br.08-40-589-11/20, od 25.03.2020. godine	31.03.2020.
„BF Komerc“ doo Velika Kladuša	29.676,55	Br.08-40-589-9/20, od 25.03.2020. godine	03.04.2020.
„Alatuša“ doo Velika Kladuša	27.868,72	Br.08-40-589-21/20, od 03.04.2020. godine	10.04.2020.
„Tampeldo“ doo Velika Kladuša	2.673,57	Br.08-40-589-30/20, od 14.04.2020. godine	21.04.2020.
„Alatuša“ doo Velika Kladuša	7.009,18	Br.08-40-589-12/20, od 25.03.2020. godine	10.04.2020.
Isplata štete po zapisniku Komisije iz 2017. i 2018. godine	2.875,92	Br.08-44-3001-OpŠCZ-14/19, od 26.12.2019. god.	27.04.2020.
Informatičko programerske usluge	1.500,00	Br.08-40-589-47-1/20, od 15.05.2020. godine	08.06.2020.
Štabovi civilne zaštite mjesnih zajednica	5.800,00	Br.08-40-589-48/20, od 15.05.2020. godine	08.06.2020.
Javna zdravstvena ustanova Dom zdravlja Velika Kladuša	4.424,38	Br.08-02-923-3/20, od 11.05.2020. godine	08.06.2020.
Javno preduzeće Veterinarska stanica Velika Kladuša	8.816,25	Br.08-02-923-3/20, od 11.05.2020. godine	08.06.2020.

Privatna zdravstvena ustanova Kladuška apoteka Centar	460,00	Br.08-40-589-12/20, od 25.03.2020. godine	08.06.2020.
UKUPNO	121.104,57	-----	-----

Imajući u vidu negativne posljedice stanja pandemije izazvane pojavom koronavirusa covid 19, a u skladu sa odredbama člana 12. Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 28/20), bilo bi nužno prioritetno **odrediti se prema mjerama koje je predložilo Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša u cilju ublažavanja ekonomskih i socijalnih posljedica po građane i poslovne subjekte na području općine Velika Kladuša**, a kojim se predlože Općinskom načelniku utvrđivanje seta mjera kroz izmirenje naknada za zbrinjavanje komunalnog otpada, te ostalih komunalnih usluga koje pruža ovo Preduzeće građanima na području općine Velika Kladuša, čime bi se angažovana sredstva iskoristila na dobrobit svih građana, a ovo Javno preduzeće, koje je također od samog svog osnivanja na usluzi i u funkciji obezbjeđenja kvalitetnijih uslova života svih građana, pomoglo u očuvanju vlastite tekuće likvidnosti.

PRIJEDLOG MJERA

- ***MJERA 01***

IZMIRENJE OBAVEZA ZA SVA DOMAĆINSTVA NA PODRUČJU OPĆINE VELIKA KLADUŠA ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS PO KORISNIKU	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
DOMAĆINSTVA	11.795	8,30 KM sa PDV-om	293.695,50	587.391,00

- ***MJERA 02***

IZMIRENJE OBAVEZA PO OSNOVU ZBRINJAVANJA KOMUNALNOG OTPADA ZA SVE POSLOVNE PROSTORE KORISNIKA IZ REALNOG SEKTORA NA PODRUČJU OPĆINE VELIKA KLADUŠA ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA KORISNIKE IZ REALNOG SEKTORA	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
POSLOVNI PROSTORI – REALNI SEKTOR	425	32.282,97 KM sa PDV-om	96.848,91	193.697,82

- ***MJERA 03***

IZMIRENJE OBAVEZA ZA KORIŠTENJE GRADSKÉ SPORSTKE DVORANE ZA VELIKOKLADUŠKE KLUBOVE ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA SPORSTKE KLUBOVE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
SPORTSKI KOLEKTIVNI – GRADSKA SPORSTKA DVORANA	6	1.480,00	4.440,00	8.880,00

• **MJERA 04**

IZMIRENJE OBAVEZA ZAKUPA PIJAČNOG PROSTORA KORISNICIMA GRADSKÉ PIJACE TRNOVI ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA KORISNIKE GRADSKÉ PIJACE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
KORISNICI GRADSKÉ PIJACE TRNOVI	89	29.852,00	89.556,00	179.112,00

• **MJERA 05**

IZMIRENJE IZNOSA ZAKUPA ZA OBJEKAT AUTOBUSNA STANICA VELIKA KLADUŠA ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZAKUPA AUTOBUSNE STANICE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
AUTOBUSNA STANICA VELIKA KLADUŠA	1	2.281,50	6.844,50	13.689,00

• **MJERA 06**

IZMIRENJE VANREDNIH TROŠKOVA JKUP „Komunalije“ d.o.o. VELIKA KLADUŠA KOJI SU NASTALI DODATNIM ANGAŽMANOM LJUDI I SREDSTAVA PREDUZEĆA U CILJU ZAŠTITE, KAKO ZAPOSLENIH, TAKO I UKUPNOG STANOVNIŠTVA U VRIJEME PANDEMIJE

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	IZNOS BRUTO PLATA ZA DODATNI ANGAŽMAN	IZNOS UTROŠENIH DEZINFЕКЦИОНИH I ЗАШТИТНИH SREDSTAVA	UKUPAN IZNOS
1	2	3	4	5
JKUP „Komunalije“ d.o.o. VELIKA KLADUŠA	1	37.541,51	25.000,00	62.541,51

Образложење приједлога:

U skladu sa naredbama kriznih štabova svih nivoa državne vlasti u periodu trajanja proglašениh mjera Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladaša nije obustavljalo vršenje usluga zbrinjavanja komunalnog otpada te je, sukladno naredbama ovo Preduzeće bilo prisiljeno na pojačane mjere zaštite, kako svih građana na području općine Velika Kladaša, tako i svojih zaposlenika angažiranih na izvršavanju poslova komunalnih djelatnosti.

Također, zbog proglašenog stanja nepogode, znatno su opali prilivi po osnovu naplate računa za izvršene usluge, dok su istovremeno značajno povećani troškovi po osnovu vršenja usluga, prvenstveno troškovi radne snage zbog uvođenja smjena radi manje izloženosti istih radnika potencijalnim opasnostima, te povećane potrošnje dezinfekcionih i zaštitnih sredstava za zaštitu radnika i sredstava rada.

Istovremeno, dio zaposlenika bio je aktivno uključen u aktivnosti koje je provodio Štab Civilne zaštite Općine Velika Kladaša u cijelom periodu trajanja proglašenog stanja nepogode.

Rad Preduzeća je organiziran na način da su angažirani radnici iz ostalih radnih jedinica kako bi se smanjio pritisak na postojeće radnike službe za zbrinjavanje komunalnog otpada, te su radnici radili najviše 15 dana na ovim rizičnim poslovima, dok su narednih 15 dana isti odmarali uz preporuke smanjenog kontakta sa ljudima, a na njihovima zadacima su ih zamijenili drugi radnici kako bi se poslovi obavili na vrijeme u skladu sa važećim propisima.

Prilikom ovako organiziranog režima rada naređene su i strogo poštovane mjere zaštite kroz obavezno korištenje dodatnih zaštitnih sredstava (dezinfekcija ruku, odjeće, sredstava rada, korištenje rukavica, kecelja i ostalih vidova zaštitnih sredstava) što je rezultiralo značajnim povećanjem troškova poslovanja.

Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladaša, zbog činjenice da, kao Javno preduzeće, nije obuhvaćeno mjerama koje su navedenim Zakonom predviđene za subvencioniranje iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, te da po tom osnovu ne može koristiti bilo kakve olakšice što, uz činjenicu da je smanjen procenat naplate zbog ograničenja kretanja, te prisutnog straha kod građana zbog eventualnog širenja virusa, izloženo je riziku da navedene okolnosti mogu značajno uticati na likvidnost Preduzeća u narednom periodu.

U proteklom periodu, ovom Preduzeću se obraćalo više građana, kao i vlasnika poslovnih prostora, sa zahtjevima za umanjeње, ili storniranje računa za izvršene usluge u periodu trajanja proglašenoг stanja pandemije, što Preduzeće, sukladno važećim zakonskim propisima, ne može odobriti jer nema zakonskog uporišta za bilo kakva oslobađanja plaćanja usluga.

Veliki je broj građana koji su Preduzeće obavijestili da ne mogu nastaviti redovno plaćati izvršene usluge jer su zbog sveopće situacije uzrokovane pandemijom ostali bez posla, ili drugog izvora primanja putem kojeg su izvršavali svoje obaveze.

Korisnici usluga pijace, koja zbog naredbi kriznog štaba nije mogla raditi u proteklom periodu, također su bili pogođeni ovom situacijom, kako zbog poteškoća sa nabavkom robe, zbog ograničenja koja je pandemija uzrokovala, tako i zbog loše posjećenosti nakon ublažavanja mjera i dozvoljavanja održavanja pijaca.

Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, niti za njihovu djelatnost nema zakonsku mogućnost da iste oslobodi obaveza, niti da iste umanjuje.

Gradska sportska dvorana, koja pruža usluge izdavanja termina za brojne velikokladuške sportske klubove i rekreativce također je bila obuhvaćena mjerama kriznog štaba, te u proteklom periodu nije mogla raditi.

Po ublažavanju mjera, ovo Preduzeće se susrelo sa problemom sportskih klubova, korisnika termina u Sportskoj dvorani, koji su također u teškoj finansijskoj situaciji, te je upitna mogućnost nastavka korištenja ove vrste usluga.

Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša izdaje u zakup i gradsku autobusnu stanicu, kojom prema Ugovoru o zakupu upravlja Preduzeće „IZAN trans“ d.o.o. Velika Kladuša.

Isti se, u periodu zabrane rada, također obratio JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša zahtjevom za oslobađanje plaćanja zakupa.

Obavijestili smo imenovanog da Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša nema zakonsku mogućnost da ih oslobodi plaćanja zakupa, ali da u razumnom periodu se neće pokretati sudsku naplatu zbog eventualnog zakašnjenja u plaćanju zakupa.

Na kraju se napominje da je, zahvaljujući adekvatnim mjerama Općinskog Štaba civilne zaštite, te aktivnim zalaganjem Uprave i zaposlenika Javno komunalno uslužno preduzeća „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, zajedno sa ostalim učesnicima tih aktivnosti, epidemiološka slika na području općine Velika Kladuša očuvana na stabilnom nivou, te se i dalje održava povoljno epidemiološko stanje, bez značajnije pojave novih slučajeva zaraženih.

MJERA 01

IZMIRENJE OBAVEZA ZA SVA DOMAĆINSTVA NA PODRUČJU OPĆINE VELIKA Kladuša ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIK A	MJESEČNI IZNOS PO KORISNIK U	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
DOMAĆINSTV A	11.795	8,30 KM sa PDV-om	293.695,50	587.391,00

Broj korisnika usluga zbrinjavanja komunalnog otpada na kraju maja 2020. godine bio je 11.795 te bi, ukoliko bude prihvaćena mjera 01 ovog Prijedloga, za izmirenje tromjesečnih računa za zbrinjavanje komunalnog otpada **za sva domaćinstava na području općine Velika Kladuša** bilo potrebno obezbijediti 293.695,50 KM, dok bi za izmirenje šestomjesečnih računa bilo potrebno 587.391,00 KM.

Realizacijom ove mjere pojedinačni iznos pomoći svakom domaćinstvu na području općine Velika Kladuša iznosio bi 24,90 KM, ukoliko bi se mjera prihvatila za tromjesečno razdoblje, odnosno 49,80 KM, ukoliko bi se mjera prihvatila za šestomjesečno razdoblje.

Prihvatanje predloženih ovih mjera značajno bi pomogla preduzeću Javnom komunalnom uslužnom preduzeću „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša u obezbjeđenju tekuće likvidnosti, jer bi na taj način problem naplate usluga iz osnovne djelatnosti u kategoriji domaćinstava u sjelosti bio eliminisan, a istovremeno bi svim građanima Općine Velika Kladuša bila oslobođena sredstva u iznosu od 24,90 KM, odnosno 49,80 KM po domaćinstvu, za druge namjene.

MJERA 02

IZMIRENJE OBAVEZA PO OSNOVU ZBRINJAVANJA KOMUNALNOG OTPADA ZA SVE POSLOVNE PROSTORE KORISNIKA IZ REALNOG SEKTORA NA PODRUČJU OPĆINE VELIKA KLADUŠA ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Negativnim posljedicama uzrokovanim pandemijom koronavirusa COVID 19 najviše su pogođeni korisnici usluga iz realnog sektora koji, ili nisu mogli raditi tokom stanja nepogode, ili su im poslovne aktivnosti bile svedene na minimum zbog otežanih uslova rada tokom pandemije.

Stoga smo u Preduzeću stava da je i ove korisnike potrebno obuhvatiti mjerama za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica na način da se za iste obezbijedi izmirenje računa po osnovu zbrinjavanja komunalnog otpada za tri, ili šest mjeseci.

Korisnici usluga zbrinjavanja komunalnog otpada, a koji pripadaju javnom sektoru, odnosno većim korporacijama, ili ustanovama viših nivoa vlasti nisu obuhvaćeni ovom mjerom, jer pretpostavljamo da će svaki nivo vlasti donositi mjere za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica za javne ustanove i ostale javne subjekte iz svoje nadležnosti, te smatramo da bi obuhvatanje ovih korisnika ovom mjerom bilo nepotrebno opterećenje budžeta koje bi se moglo adekvatnije iskoristiti za realni sektor kojem je neophodna svaka pomoć.

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA KORISNIKE IZ REALNOG SEKTORA	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
POSLOVNI PROSTORI – REALNI SEKTOR	425	32.282,97 KM sa PDV-om	96.848,91	193.697,82

Prilikom sačinjavanja prijedloga ove mjere korišteni su podaci o fakturisanim uslugama zbrinjavanja komunalnog otpada na području općine Velika Kladuša za mjesec maj 2020. godine.

Ovim prijedlogom nisu obuhvaćene ustanove i institucije koje se finansiraju iz budžeta sa viših instanci vlasti, banke, osiguravajuća društva, kockarnice i kladionice.

Ukupan iznos fakturisanih usluga iz kategorije poslovnih prostora na području općine Velika Kladuša za mjesec maj je iznosio 45.506,17 KM za ukupno 479 korisnika, dok je ovim prijedlogom mjere 02 obuhvaćeno ukupno 425 korisnika samo iz realnog sektora, koji je najznačajnije pogođen ovom nepogodom, sa ukupnim mjesečnim iznosom od 32.282,97 KM.

Ovim prijedlogom nisu obuhvaćeni korisnici iz javnog sektora, tj. ustanove i preduzeća sa viših nivoa vlasti, a koji svoje poslovnice imaju na području naše Općine, kao niti banke, osiguravajuća društva, kladionice i kockarnice, jer isti, ili nisu značajnije pogođeni posljedicama pandemije, ili bi trebali biti obuhvaćeni mjerama viših nivoa vlasti, pa smo smatrali da je razliku koju čini iznos od 13.223,20 KM, a koji se odnosi na 54 korisnika iz gore navedenih kategorija adekvatnije utrošiti na dodatnu pomoć realnom sektoru koji je nosilac svih aktivnosti i generator punjenja budžeta svih nivoa.

MJERA 03

IZMIRENJE OBAVEZA ZA KORIŠTENJE GRADSKE SPORTSKE DVORANE ZA VELIKOKLADUŠKE KLUBOVE ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Velikokladuški sportski kolektivi koji se bave dvoranskim sportovima značajno su koristili Gradsku sportsku dvoranu Velika Kladuša za organizaciju treninga i utakmica, te su isti značajno pogođeni posljedicama pandemije jer su obustavljene sve njihove aktivnosti tokom trajanja mjera zabrane obavljanja djelatnosti, te su znatno otežana okupljanja članova nakon ublažavanja mjera što će im u narednom periodu otežati rad, te bi ovom mjerom Općina Velika Kladuša značajno pomogla klubovima u obezbjeđenju prostora za redovite treninge i održavanje utakmica u narednom tromjesečnom, ili šestomjesečnom periodu, a u kojem periodu bi isti mogli uspostaviti daljnji kontinuitet finansiranja iz redovnih izvora, odnosno članarina.

Na osnovu ranijih iskustava sa sportskim klubovima imali smo slijedeći intenzitet korištenja gradske sportske dvorane:

R/B	NAZIV KLUBA	SALA	TERMINA SEDMIČNO	TERMINA MJESEČNO	CIJENA TERMINA	IZNOS MJESEČNO
1	Košarkaški klub Krajišnik	Velika	2	10	30,00	300,00
2	Atletski klub Krajišnik	Velika	2	10	30,00	300,00
3	Bokserski klub Krajišnik	Mala	3	12	20,00	240,00
4	Stonoteniski klub Krajišnik	Mala	3	12	20,00	240,00
5	Karate klub Regeneracija	Mala	2	10	20,00	200,00
6	Karate klub Fudokan	Mala	2	10	20,00	200,00
	UKUPNO:					1480,00

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA SPORTSKE KLUBOVE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
SPORTSKI KOLEKTIVNI – GRADSKA SPORTSKA DVORANA	6	1.480,00	4.440,00	8.880,00

Realizacijom ove mjere velikokladuški sportski kolektivi bi imali osigurano korištenje Gradske sportske dvorane, čime bi im bila u velikoj mjeri olakšana normalizacija uspostavljanja redovnih treninga za svoje članove, dok bi JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladaša imalo obezbijedena sredstva za održavanje funkcionalnosti i upotrebe ovog objekta do momenta normalizacije uslova za pružanje usluga u punom kapacitetu.

MJERA 04

IZMIRENJE OBAVEZA ZAKUPA PIJAČNOG PROSTORA KORISNICIMA GRADSKA PIJACE TRNOVI ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Korisnici Gradske pijace Trnovi značajno su pogođeni negativnim ekonomskim posljedicama pandemije, jer im je u proteklom periodu bio potpuno onemogućen rad naredbama kriznih štabova, dok je potpuna normalizacija rada istih i nakon ublažavanja mjera još uvijek otežana i neizvjesna, jer su još uvijek na snazi određena ograničenja koja značajno utiču na njihov rad i prihode, te im iznos mjesečnog zakupa predstavlja veliko opterećenje u poslovanju, čak i nakon ublažavanja mjera i dozvole za održavanje pijaca.

Realizacijom ove mjere značajno bi se uticalo na poslovanje korisnika Gradske pijace Trnovi, te bi im ovakav vid pomoći u znatnoj mjeri olakšao, odnosno omogućio opstanak, a samim time bi se stvorili minimalni uslovi potrebni za očuvanje radnih mjesta i egzistenciju stotinjak porodica.

S obzirom na sezonski karakter intenziteta rada Gradske pijace, za poređenje ćemo predstaviti ostvareni promet po osnovu zakupa pijačnog prostora za mjesec juni 2019. godine.

Zakup pijačnog prostora sa naplatom pijačnog mjesta u mjesecu junu 2019. godine: 28.682,00 KM.

Zakup ugostiteljskog objekta na gradskoj pijaci Trnovi u junu 2019. godine: 1.170,00 KM.

UKUPNO MJESEČNO: 29.852,00 KM

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZA KORISNIKE GRADSKE PIJACE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
KORISNICI GRADSKE PIJACE TRNOVI	89	29.852,00	89.556,00	179.112,00

Smatramo da bi se realizacijom ove mjere pomoglo malim trgovcima koji i danas rade na Gradskoj pijaci, koja je prepoznatljiva u regionu, a posebno u pograničnom dijelu Republike Hrvatske čije stanovništvo predstavlja većinu od ukupnog broja posjetilaca Gradske pijace.

Značaj Gradske pijace se također ogleda u promociji Općine Velika Kladuša u regionu gdje je zadržan tradicionalni oblik trgovine kao jedan od najatraktivnijih među kupcima.

Realizacijom ove mjere također bi se nastavile aktivnosti na uspostavljanju i izgradnji Gradske tržnice Velika Kladuša koja bi zadovoljila potrebe građana i korisnika usluga u narednom periodu, a istovremeno bi se zadovoljili svi zakonski uslovi za obavljanje ove djelatnosti.

Na taj način nastavile bi se aktivnosti na realizaciji ovog Projekta koji će u bliskoj budućnosti biti jedan od pokretača privrede na ovom području, kako zbog prodajnih kapaciteta, tako i u promocijskom smislu, kroz održavanje raznih sezonskih sajмова i sličnih manifestacija koje će omogućiti svim privrednicima sa naših prostora ostvarivanje značajnih kontakata sa potencijalnim domaćim i stranim poslovnim partnerima.

MJERA 05

IZMIRENJE IZNOSA ZAKUPA ZA OBJEKAT AUTOBUSNA STANICA VELIKA KLADUŠA ZA PERIOD OD 3 MJESECA, ILI ZA PERIOD OD 6 MJESECI

Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša izdaje u zakup objekat Autobusne stanice Velika Kladuša preduzeću „IZAN TRANS“ d.o.o. Velika Kladuša koje upravlja istom.

Kako je zbog pandemije koronavirusa bio obustavljen sav saobraćaj, te autobusna stanica nije niti radila punim intenzitetom, korisnik će teško izmiriti svoje obaveze po osnovu zakupa, te bi ova mjera omogućila normalno funkcionisanje Autobusne stanice u narednom periodu kako bi ista mogla na adekvatan način odgovoriti na zahtjeve građana.

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	MJESEČNI IZNOS ZAKUPA AUTOBUSNE STANICE	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
1	2	3	4	5
AUTOBUSNA STANICA VELIKA KLADUŠA	1	2.281,50	6.844,50	13.689,00

MJERA 06

IZMIRENJE VANREDNIH TROŠKOVA JKUP „KOMUNALIJE“ D.O.O. VELIKA KLADUŠA KOJI SU NASTALI DODATNIM ANGAŽMANOM LJUDI I SREDSTAVA PREDUZEĆA U CILJU ZAŠTITE, KAKO ZAPOSLENIH, TAKO I UKUPNOG STANOVNIŠTVA U VRIJEME PANDEMIJE

Potrebna sredstva:

KATEGORIJA	BROJ KORISNIKA	IZNOS BRUTO PLATA ZA DODATNI ANGAŽMAN	IZNOS UTROŠENIH DEZINFIKACIONIH I ZAŠTITNIH SREDSTAVA	UKUPAN IZNOS
1	2	3	4	5
JKUP „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša	1	37.541,51	25.000,00	62.541,51

Kao što smo već naveli, Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša, kao davatelj usluge zbrinjavanja komunalnog otpada, je bilo obavezno da za vrijeme trajanja vanrednog stanja izazvanog pandemijom uloži dodatne napore kako bi se sav sakupljeni otpad adekvatno zbrinuo.

Zbog brojnih ograničenja koja su nametnuta naredbama kriznih štabova Javno komunalno uslužno preduzeće „Komunalije“ d.o.o. Velika Kladuša je moralo angažirati dodatne zaposlenike kako bi se poslovi na vrijeme i propisno izvršili.

Isto je učinjeno prerasporedom postojećih zaposlenika iz ostalih radnih jedinica, a koje su imale smanjen obim poslova. ili je istima bio zabranjen rad.

Kako bi se ispoštovale sve mjere kriznih štabova, rad je organiziran tako da je broj radnika u periodu pandemije udvostručen, te su cijelo vrijeme korištena dodatna dezinfekciona i zaštitna sredstva čiju vrijednost smo procijenili na cca. 25.000,00 KM, dok su bruto plate dodatno angažiranih radnika iznosile 37.541,51 KM.

REKAPITULACIJA:

MJER A	KATEGORIJA	BROJ KORIŠNIK A	MJESEČNI IZNOS PO KATEGORIJI	TROMJESEČNI IZNOS	ŠESTOMJESEČNI IZNOS
	1	2	3	4	5
01	DOMAĆINSTVA	11.795	97.898,50	293.695,50	587.391,00
02	POSLOVNI PROSTORI – REALNI SEKTOR	425	32.282,97	96.848,91	193.697,82
03	SPORTSKI KOLEKTIVNI – GRADSKA SPORTSKA DVORANA	6	1.480,00	4.440,00	8.880,00
04	KORISNICI GRADSKJE PIJACE TRNOVI	89	29.852,00	89.556,00	179.112,00
05	AUTOBUSNA STANICA VELIKA KLADUŠA	1	2.281,50	6.844,50	13.689,00
06	JKUP KOMUNALIJE“ D.O.O. VELIKA KLADUŠA	1	62.541,51	62.541,51	62.541,51
	UKUPNO:			553.926,42	1.045.311,33

Po ovom modelu **potrebno je interventno utvrditi adekvatne mjere za saniranje posljedica izazvanih pandemijom i za druga JAVNA PREDUZEĆA kojima je Općina Velika Kladaša OSNIVAČ I VLASNIK.**

XXV ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

- Općina Velika Kladaša, kao Lokalna zajednica, ima trajnu obavezu da stvara uslove za značajnije i efikasnije poduzetničko djelovanje koje treba rezultirati značajnijim investicijama i zapošljavanjem, kroz stvaranje povoljnijeg ambijenta poslovnog okruženja.

- Ovakva načela primjenjena na lokalni razvoj podrazumjevaju potrebu inkluzivnog i integriranog razvoja u kojem građani sudjeluju u planiranju razvoja i načina zadovoljavanja svojih potreba, kao uslova blagostanja.
- U Loklanjoj zajednici građani trebaju u punoj mjeri i bez ograničenja ostvarivati prava na školovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, imati osigurana radna mjesta i priliku da se bore i zalažu za iskorijenjavanje siromaštva i društvene isključenosti.
- Lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini još uvijek se nalaze u stalnom procesu tranzicije, koja se odvija i na nivou Zemlje i u globalnim razmjerama sa svim lokalnim implikacijama tog procesa iz okruženja.
- Tranzicija u lokalnom razvoju se odvija u nekoliko pravaca:
 1. Tranzicija od nerazvijenih ka razvijenim,
 2. Tranzicija u pokretačkim snagama lokalnog razvoja,
 3. Tranzicija od javnog ka privatnom i socijalnom poduzetništvu,
 4. Tranzicija od industrijske strukture ka uslugama i reindustrijalizaciji,
 5. Tranzicija od državnog pokretnog ka razvoju sa lokalnim pokretačkima snagama i drugo.
- Imajući u vidu da tek mali broj općina provodi aktivnosti na uspostavi registra vlasništva, ta aktivnost bi se morala naći u fokusu aktivnosti za lokalni razvoj, pri čemu se ne radi samo o potrebi da se sačini registar vlasništva nad nekretninama, već je nužno raditi i na registru prirodnih resursa i javnih dobara kojima raspolaže Općina, kao i registra prava na intelektualnu svojinu, kao što su afirmirani događaji, manifestacije i slično, pri čemu je potrebno voditi aktivnosti i na aktualizaciji i afirmaciji aktive sa kojom raspolaže Lokalna zajednica.
- Za podizanje nivoa zaposlenosti potrebno je stalno i intenzivno poticati svim mjerama rast aktivnosti radno sposobnog stanovništva, jer se potvrđuje da veća aktivnost vodi većim stopama zaposlenosti.

Ova mjera je posebno značajna za podizanje radne aktivnosti žena i marginaliziranih društvenih grupa.

Jednako takav efekat ima i rast nivoa obrazovanja radno sposobnog stanovništva.

Ove aktivnosti, uz aktivne mjere poticanja poduzetništva, posebno poduzetništva žena, mjere stvaranja povoljnog poslovnog okruženja, privlačenje konkurentnih investitora i razvijanje javnih investicija, treba da budu osnova za upravljanje lokalnim ekonomskim razvojem.

- U Budžetu je potrebno dodatno racionalizirati strukturu potrošnje i maksimalno je usklađivati sa potrebama implementacije planova lokalnog razvoja, kako bi Budžet što više poprimio obilježja razvojnog, pri čemu atribut razvojnog treba da imaju sve one budžetske pozicije koje omgućuju ekonomski i socijalni razvoj.
- Javne investicije imaju veliki značaj za lokalni razvoj, a u budućnosti treba osigurati značajno restrukturiranje javnih investicija u pravcu što većeg ulaganja u zaštitu od poplava i drugih prirodnih katastrofa koje nastaju usljed klimatskih

promjena, pri čemu osnovni cilj tih investicija treba biti prevencija negativnih ekonomskih i socijalnih efekata prirodnih katastrofa koje mogu devalvirati rezultate višegodišnjeg uspješnog lokalnog razvoja.

Ovakve investicije imaju višestruku ekonomsku opravdanost i brzo se isplaćuju.

- Prirodni resursi Općine Velika Kladuša moraju u većoj mjeri doprinosti lokalnom ekonomskom razvoju.

Ovo je posebno značajno u oblasti eksploatacije šuma, kako kod drvnog sortimenta, tako i kod sakupljanja šumskih plodova i korištenja šumskog pojasa za lovno turističke aktivnosti na području Općine.

Prethodno navedeno, također podrazumijeva i koncesije na korištenje prirodnih resursa i aktivnije i konkretnije uključivanje Lokalne zajednice u raspodjelu prihoda od koncesija, zajedno sa Kantonom.

Drugi pravac ove aktivnosti mora se usmjeriti na razvijanje prerađivačkih kapaciteta za rast zaposlenosti i stvaranje dodatne vrijednosti korištenjem prirodnih resursa, posebno u oblasti drvne industrije koja ima velike perspektive rasta u globalnim i evropskim razmjerama, kao izvozna industrija.

- Savremeni gradovi i općine vode se na načelima strateškog upravljanja uz primjenu najmodernijih načela digitalizacije, takozvane pametne lokalne zajednice, što znači da općinski načelnici lokalnih zajednica moraju imati poduzetnički mentalitet i na tim osnovama voditi lokalni razvoj, ali u korist svih građana.

Općinski načelnici moraju da razviju marketing lokalne zajednice, sposobnu administraciju i biti umreženi u lokalnom, državnom, regionalnom i evropskom okviru.

U usvajanju i prenosu znanja u svim lokalnim zajednicama, a samim time i u našoj, treba razvijati saradnju sa poznatim stručnjacima, kako iz Bosne i Hercegovine, tako i iz vana, kao i sa nevladinim sektorom koji pokriva značajna područja u lokalnom razvoju, ali bi se istovremeno trebalo i strateški usmjeravati ka ciljevima lokalnog razvoja.

XXVI NAPOMENA

Ove Osnove programa i politike rada Općinskog načelnika su okvirnog karaktera i otvorene su za sve dobronamjerne i konstruktivne prijedloge i inicijative i moguće su njihove izmjene i dopune u toku cjelokupnog perioda implementacije istih, a njihova operacionalizacija i detaljnija razrada u toku programskog perioda će se vršiti godišnjim programima rada Općinskog načelnika i drugim programskim dokumentima.

Broj: _____/21
Velika Kladuša, __. __. 2021. godina

Općinski načelnik
Fikret Abdić, dipl.ing.